

Zuzana Kittová, Kristína Drieniková, Henrich Juhás,
Lucia Khúlová, Ľubica Zubaľová

ZAHRANIČNOOBCHODNÁ POLITIKA EÚ

VO VZŤAHU K ROZVOJOVÝM A ROZVÍJAJÚCIM SA REGIÓNUM

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNIICH STUDIÍ

2025

Zahraničnoobchodná politika EÚ

**vo vzťahu k rozvojovým a
rozvíjajúcim sa regiónom**

Zuzana Kittová, Kristína Drieniková,
Henrich Juhás, Lucia Khúlová,
Ľubica Zubal'ová

2025

Autori ©

prof. Ing. Zuzana Kittová, PhD., M.B.L.-HSG

doc. Ing. Kristína Drieniková, PhD.

Ing. Henrich Juhás, PhD.

Ing. Lucia Khúlová, PhD.

doc. Ing. Ľubica Zubaľová, PhD.

Katedra medzinárodného obchodu, Obchodná fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave

Recenzenti

doc. PhDr. Marián Šuplata, PhD.

Ing. Barbora Družbacká, PhD.

Jazyková korektúra

Mgr. Martina Halás Vančová, MSc., PhD.

Schválené pedagogickou a edičnou komisiou Ekonomickej univerzity v Bratislave v edičnom programe na rok 2025 ako učebnica.

Vysokoškolská učebnica je výstupom riešenia projektu Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky KEGA č. 025EU-4/2024: Učebnice o zahraničnoobchodnej politike EÚ pre principiálne inovovaný študijný program manažment medzinárodného obchodu ako aj projektu VEGA č. V4 1/0102/24 Pozície a perspektívy vzájomnej obchodnej a hospodárskej spolupráce krajín Vyšehradskej skupiny pod vplyvom geopolitických zmien vo svetovom hospodárstve.

Vydavateľ

Vysoká škola evropských a regionálnych študií, Z. ú.

Žižkova tr. 1632/5b

370 01 České Budějovice

(+420) 386 116 811

info@vsers.cz, <https://vsers.cz/>

Vedecká redakcia VŠERS

Predseda: doc. Ing. Jiří DUŠEK, PhD.

Interní členovia: doc. JUDr. PhDr. Jiří BÍLÝ, CSc.; RNDr. Růžena FEREBAUEROVÁ; PhDr. Jan GREGOR, PhD.; doc. Ing. Marie HESKOVÁ, CSc.; PhDr. Štěpán KAVAN, PhD.; Mgr. Bc. Josef KRÍHA, PhD.; doc. PhDr. Miroslav SAPÍK, PhD.; doc. Ing. Ladislav SKOŘEPA, PhD.; doc. Ing. Jaroslav SLEPECKÝ, PhD., MBA; doc. JUDr. Roman SVATOŠ, PhD.

Externí členovia: Ing. Jiří ALINA, PhD. (Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, ČR); doc. PhDr. PaedDr. Silvia BARNOVÁ, PhD., MBA (Vysoká škola DTI, Slovensko); prof. Berislav BOLFEK, PhD. (University of Zadar, Zadar, Croatia); doc. Ing. Jozefína DROTÁROVÁ, PhD., MBA (Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, Slovensko); doc. MUDr. Lenka HODAČOVÁ, PhD. (Univerzita Karlova, Hradec Králové, ČR); doc. Ing. Petra PÁRTLOVÁ, PhD. (Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, ČR); prof. PhDr. Miroslava SZARKOVÁ, CSc. (Ekonomická univerzita, Bratislava, Slovensko); doc. Ing. Jarmila STRAKOVÁ, PhD. (Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích, ČR)

Prvé vydanie

Rozsah: 81 strán

Rozsah v normostranách: 112

Náklad: 100 kusov

Rok vydania: 2025

ISBN 978-80-7556-165-7

Obsah

Obsah	4
Predslov	6
1 Vzťahy EÚ s krajinami Latinskej Ameriky	7
Úvod.....	7
1.1 Vývoj vzťahov EÚ s krajinami Latinskej Ameriky.....	7
1.1.1 Spolupráca v 60. a 70. rokoch 20. storočia	8
1.1.2 Spolupráca v 80. rokoch 20. storočia	9
1.1.3 Spolupráca v 90. rokoch 20. storočia	9
1.1.4 Spolupráca po roku 2000	9
1.2 Vzťahy EÚ s Mercosurom	10
1.3 Vzťahy EÚ s Andským spoločenstvom	12
1.4 Vzťahy EÚ so Stredoamerickým spoločným trhom	14
1.5 Vzťahy EÚ s Mexikom	15
1.6 Vzťahy EÚ s Čile.....	16
Zhrnutie	18
Glosár	18
Úlohy	19
Odporúčaná literatúra.....	19
2 Zahraničnoobchodná politika EÚ voči krajinám južnej vetvy Európskej susedskej politiky.....	20
Úvod.....	20
2.1 Vývoj iniciatív EÚ s krajinami ESP	22
2.2 Nástroje zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči krajinám ESP.....	24
2.3 Prekážky vo vzájomných vzťahoch a obchode.....	29
Zhrnutie	31
Glosár	31
Úlohy	32
Odporúčaná literatúra.....	32
3 Zahraničnoobchodná politika EÚ voči zoskupeniu ASEAN.....	33
Úvod.....	33
3.1 ASEAN – základná charakteristika	34
3.2 Stručný vývoj vzájomných vzťahov EÚ s ASEAN-om	36
Zhrnutie	39
Glosár	40
Úlohy	40

Odporúčaná literatúra.....	40
4 Mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach.....	41
Úvod.....	41
4.1 Charakteristika CBAM	43
4.2 CBAM a rozvojové krajiny.....	45
Zhrnutie	52
Glosár	52
Úlohy	53
Odporúčaná literatúra.....	54
5 Preferenčné obchodné vzťahy EÚ s rozvojovými krajinami.....	55
Úvod.....	55
5.1 Preukázanie pôvodu tovaru	56
5.2 Kumulácia pôvodu.....	59
5.3 Všeobecný systém preferencií EÚ.....	62
5.3.1 Vznik všeobecného systému preferencií	62
5.3.2 Všeobecný systém preferencií EÚ v praxi.....	63
5.3.3 Štandard GSP	64
5.3.4 GSP+	65
5.3.5 EBA – Všetko okrem zbraní	66
5.3.6 Obchod v rámci GSP EÚ.....	68
Glosár	70
Úlohy	70
Odporúčaná literatúra.....	71
Zoznam použitej literatúry	72

Predslov

Predkladaná vysokoškolská učebnica *Zahraničnoobchodná politika EÚ vo vzťahu k rozvojovým a rozvíjajúcim sa regiónom* je pokračovaním vysokoškolskej učebnice *Zahraničnoobchodná politika EÚ v kontexte geopolitických a geoekonomických zmien* vydanej v roku 2024 kolektívom autorov: Z. Kittová, K. Drieniková, H. Juhás a Ľ. Zubaľová vo vydavateľstve *Vysokej školy evropských a regionálnych štúdií, z. ú.* v Českých Budějoviciach.

Ide o druhý titul vydaný ako výstup riešenia projektu Ministerstva školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky KEGA č. 025EU-4/2024 s názvom *Učebnice o zahraničnoobchodnej politike EÚ pre principiálne inovovaný študijný program manažment medzinárodného obchodu*. Ambíciou tohto projektu je inovácia študijného programu, ktorá zahŕňa nové zadefinovanie profilu absolventa, vzdelávacích cieľov a výstupov študijného programu i študijného plánu tak, aby zodpovedali súčasným potrebám hospodárskej a spoločenskej praxe a tiež inováciu metód vzdelávania s dôrazom na problémové vyučovanie, aktivizujúce vyučovanie, kolaboratívne a angažované učenie i kritické myslenie.

Predkladaná vysokoškolská učebnica postupne v piatich hlavných kapitolách mapuje zahraničnoobchodnú politiku a vzťahy EÚ voči rozvojovým a rozvíjajúcim sa krajinám. Najprv sa zameriava na krajiny patriace do vybraných troch regiónov, ktorými sú 1. Latinská Amerika, 2. Blízky východ a severná Afrika, tvoriace južnú vetvu Európskej susedskej politiky, ako aj 3. Združenie krajín juhovýchodnej Ázie, známe pod skratkou ASEAN. Následne sa pozornosť venuje novému nástroju obchodnej politiky EÚ, ktorým je mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach. Tento nástroj má za cieľ zabrániť presunu produkcie náročnej na emisie skleníkových plynov z EÚ do krajín, ktoré majú menej prísne environmentálne normy. Nový mechanizmus predstavuje najväčšiu výzvu práve pre rozvojové a rozvíjajúce sa krajiny. Napokon vysokoškolská učebnica približuje systém obchodných preferencií, ktorý EÚ poskytuje rozvojovým a rozvíjajúcim sa krajinám. Na záver je vysvetlená podstata preferenčných obchodných vzťahov EÚ vo vzťahu k rozvojovým krajinám.

Predkladaná učebnica obsahuje, okrem spracovania jednotlivých tém, aj ďalšie dôležité súčasti pre osvojenie si predmetnej problematiky, overenie pochopenia a schopnosti aplikácie vysvetľovaného učiva, ako aj pre rozvíjanie schopností kritického a kreatívneho myslenia a ďalších mäkkých zručností študentov. Každá z piatich kapitol preto obsahuje úlohy pre samostatnú alebo skupinovú prácu. Tieto úlohy slúžia ako nástroje aktivizujúceho či tzv. problémového vyučovania, ktoré vedú študentov k tomu, aby sami určité náležitosti zisťovali, odhaľovali a porovnávali, a predmetnú problematiku tak dopĺňali o svoje pohľady. Skupinové úlohy sú koncipované tak, aby podporovali kolaboratívne učenie, teda osvojovanie vedomostí a zručností študentov založené na vzájomnom dialógu jednotlivcov v tíme, spoločnom porozumení úlohy a na spolupráci smerujúcej k jej úspešnému vyriešeniu bez vzájomného súťaženia, čím sa činnosť jednotlivca podporí celou skupinou a naopak, skupina bude mať prospech z činnosti každého jej člena. Tieto úlohy slúžia aj na rozvíjanie komunikačných a prezentačných schopností študentov.

Každá kapitola uvádza v časti *Glosár* vysvetlenie odborných pojmov vyskytujúcich sa v texte, čím uľahčuje pochopenie problematiky čo najširšiemu okruhu čitateľov aj bez potreby jej predchádzajúceho štúdia. V každej kapitole tiež možno nájsť odkazy na relevantnú literatúru v prípade záujmu o hlbšie štúdium predmetnej problematiky.

V mene kolektívu vyjadrujem presvedčenie, že táto učebnica bude užitočným a zaujímavým sprievodcom pri štúdiu problematiky zahraničnoobchodnej politiky EÚ. Zároveň vyjadrujem veľké poďakovanie za cenné rady a pripomienky recenzentom i všetkým, ktorí pomohli jej vzniku.

Zuzana Kittová

1 Vzťahy EÚ s krajinami Latinskej Ameriky

Výsledky vzdelávania

Študenti nadobudnú vedomosti o vývoji a aktuálnom stave zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči krajinám Latinskej Ameriky. Porozumejú významu zahraničnoobchodných vzťahov EÚ s týmito krajinami v meniacom sa globálnom hospodárskom prostredí. Úlohy majú za cieľ rozvíjať schopnosť študentov riešiť problémy v zahraničnoobchodných vzťahoch EÚ s krajinami Latinskej Ameriky, schopnosť pracovať v tímoch, schopnosť tvorivo myslieť, kriticky zhodnotiť získané poznatky, komunikovať o odborných názoroch a prezentovať výsledky vlastnej práce.

Kľúčové slová

Latinská Amerika, asociačná dohoda, dohoda o voľnom obchode, colná únia

Skratky

AKT – štáty Afriky, Karibiku a Tichomoria, EHS – Európske hospodárske spoločenstvo, GSP – Generalised System of Preferences (Všeobecný systém preferencií), Mercosur – Mercado Común del Sur (Spoločný trh juhu), WTO – World Trade Organisation (Svetová obchodná organizácia)

Úvod

Latinská Amerika zahŕňa z geografického hľadiska krajinu Karibiku, Strednej Ameriky (vrátane Mexika, ktoré sa zvykne zaraďovať aj k Severnej Amerike) a Južnej Ameriky. Toto označenie vyplýva zo skutočnosti, že sa v nich používajú prevažne španielčina a portugalčina, teda jazyky, ktoré sa vyvinuli z latinčiny. Z hľadiska obchodnej politiky EÚ sú však krajiny Karibiku vrátane Belize, Guyany, Surinamu a Kuby súčasťou skupiny afrických, karibských a tichomorských štátov označovaných skratkou AKT, ktoré majú osobitný vzťah k EÚ. Rovnako osobitné postavenie prináleží v danom regióne zámorským územiám Francúzska, Holandska či Veľkej Británie. Preto sa v tejto kapitole budeme venovať len krajinám, ktoré sú, resp. boli, súčasťou integračných zoskupení Stredoamerický spoločný trh, Mercosur a Andské spoločenstvo, ďalej Mexiku a Čile (obrázok 1.1). Tieto štáty vytvárajú kultúrne a etnicky pestrú oblasť s veľkými rozdielmi v príjmoch obyvateľstva. Problémami sú aj nízka produktivita práce, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, slabo rozvinutá infraštruktúra, neefektívne poľnohospodárstvo, ohrozenie klimatickými zmenami, zadlženosť, kriminalita, korupcia a pod.

1.1 Vývoj vzťahov EÚ s krajinami Latinskej Ameriky

História vzťahov krajín súčasnej EÚ a Latinskej Ameriky siaha do konca 15. storočia, keď Španieli a neskôr Portugalci začali kolonizovať túto časť amerického kontinentu. Nezávislosť získala väčšina krajín Latinskej Ameriky až v 19. storočí. V 50. rokoch 20. storočia sa na oboch stranách Atlantického oceánu začali rozvíjať integračné procesy. V západnej Európe vznikli tri Európske spoločenstvá. V Latinskej Amerike to bola najprv Organizácia Stredoamerických štátov, ktorá neskôr vytvorila Stredoamerický spoločný trh (WTO, 2025).

Obrázok 1.1 Mapa vybraných krajín Latinskej Ameriky

Zdroj: vlastné spracovanie autorom.

1.1.1 Spolupráca v 60. a 70. rokoch 20. storočia

Počiatkom interregionálnej spolupráce zoskupení formujúcich sa na oboch brehoch Atlantiku bola koordinácia ich pozícií pred prvým stretnutím Konferencie OSN o obchode a rozvoji v roku 1964 (Jarrín – Aramayo, 2023). V 70. rokoch boli podpísané prvé bilaterálne obchodné dohody Európskeho hospodárskeho spoločenstva (EHS) s Argentínou, Uruguajom, Brazíliou a Mexikom. Išlo o nepreferenčné dohody založené na zaobchádzaní podľa doložky najvyšších výhod (Commission of the European Communities, 1978). Označujú sa ako **dohody prvej generácie**. EHS v tomto období rozšírilo rozvojovú spoluprácu aj na krajiny Latinskej Ameriky. Tá zahŕňala všeobecný systém preferencií, pomoc pri podpore exportu Latinskej Ameriky a jej regionálnej integrácie, ako aj finančnú a technickú pomoc.

1.1.2 Spolupráca v 80. rokoch 20. storočia

V 80. rokoch podpísalo EHS kooperačné dohody s Brazíliou (1982), Andským spoločenstvom (1983) a Stredoamerickým spoločným trhom (1985). Išlo o **dohody druhej generácie**, ktoré na rozdiel od dohôd prvej generácie zahŕňali politické aj obchodné otázky, a tiež cieľili na vytvorenie dohôd medzi týmito regionálnymi zoskupeniami Latinskej Ameriky (Jarrín – Aramayo, 2023). Vstup Španielska a Portugalska do EHS v roku 1986 priniesol zintenzívnenie spolupráce EHS s Latinskou Amerikou.

1.1.3 Spolupráca v 90. rokoch 20. storočia

V tomto období došlo k podpisu kooperačných dohôd **tretej generácie medzi** EÚ a krajinami Latinskej Ameriky. Tieto dohody presahovali rámec hospodárskej spolupráce a boli podmienené posilňovaním demokracie, ľudských práv a právneho štátu v krajinách Latinskej Ameriky. Okrem toho vytvárali rámec pre posilnenú obchodnú liberalizáciu a obsahovali evolučnú doložku, ktorá umožňovala rozšírenie spolupráce bez potreby renegociácie dohody (Arana, 2017). Dohody boli podpísané s Argentínou a Čile (1990), Mexikom (1991), Uruguajom, Paraguajom a Brazíliou (1992), tiež s regionálnymi zoskupeniami Andský pakt, Stredoamerický spoločný trh (1993) a Mercosur (1995).

1.1.4 Spolupráca po roku 2000

Rokovania o novom rámci vzťahov s krajinami Latinskej Ameriky presadzovala EÚ už od polovice 90. rokov (Szegedy-Maszák, 2009). Išlo o **dohody štvrtej generácie alebo asociačné dohody** zahŕňajúce politický dialóg, posilnenú hospodársku spoluprácu a dohody o voľnom obchode. Asociačné dohody boli podpísané s Mexikom (tzv. Globálna dohoda v roku 2000), Čile (2002) a Stredoamerickým spoločným trhom (v roku 2012, obchodná časť sa predbežne uplatňovala od 2013).

Dohoda s Čile bola v roku 2023 modernizovaná podpísaním dvoch dohôd, a to Rozšírenej rámcovej dohody a Dočasnej dohody o obchode. Dočasná dohoda o obchode nadobudla platnosť vo februári 2025 a bude platiť dovtedy, kým nenadobudne platnosť Rozšírená rámcová dohoda. Asociačná, tzv. Globálna dohoda s Mexikom je tiež predmetom modernizácie. V januári 2025 sa ukončili rokovania o novej dohode, ktorá po ratifikácii nahradí aktuálne platnú Globálnu dohodu.

O asociačných dohodách viedla EÚ rokovania aj s Mercosurom a Andským spoločenstvom. V roku 2019 boli po dlhých 20 rokoch ukončené rokovania s Mercosurom o obchodnej časti dohody. Dohoda však nebola ratifikovaná pre nesúhlas niektorých členských štátov na čele s Rakúskom s prístupom k ochrane Amazonského pralesa. Koncom roka 2024 EÚ a Mercosur dosiahli politickú zhodu o vylepšenej partnerskej dohode obsahujúcej záväzky v oblasti udržateľnosti (ochrana klímy, deforestácia, práva pracovníkov a pod.). Dohoda však zatiaľ nebola podpísaná. Rokovania o asociačnej dohode s krajinami Andského spoločenstva sa začali v roku 2007, avšak po tom, ako Bolívia a Ekvádor odmietli podpísať dohodu o voľnom obchode, pokračovala EÚ už len v bilaterálnych rokovaníach s Peru a Kolumbiou. Dohody s týmito dvoma krajinami boli podpísané v roku 2012, predbežne sa začali uplatňovať v roku 2013. Ekvádor sa pripojil až v roku 2017.

1.2 Vzťahy EÚ s Mercosurom

Mercosur bol založený v roku 1991 Argentínou, Brazíliou, Paraguajom a Uruguajom. V roku 1995 vytvorili neúplnú colnú úniu ako protiváhu voči integračným zoskupeniam v Severnej Amerike a Európe. V colnej únii sa uplatňuje mechanizmus národného zoznamu výnimiek zo spoločného colného sadzobníka, ktorý umožňuje jednotlivým členským krajinám zavádzať vyššie alebo nižšie clá v súlade s národnými záujmami (Demarest, 2025). V roku 2012 sa k Mercosuru pridala Venezuela. Práva a povinnosti vyplývajúce z členstva jej však boli v roku 2017 pozastavené v reakcii na porušovanie demokratického poriadku po nástupe N. Madura do prezidentského úradu. V roku 2012 bol tiež podpísaný protokol o pristúpení Bolívie k Mercosuru. Ratifikačný proces však trval dlho – až do roku 2024, odkedy má krajina štyri roky na zosúladenie svojej legislatívy s legislatívou integračného zoskupenia (Mercosur, 2024).

S každým zo štyroch zakladajúcich členov Mercosuru má EÚ platné bilaterálne kooperačné dohody z 90. rokov (European Commission, 2025a). Okrem toho bola s cieľom posilnenia interregionálnej spolupráce medzi EÚ a Mercosurom uzavretá rámcová kooperačná dohoda, ktorá upravuje obchodné a hospodárske záležitosti, spoluprácu a ďalšie oblasti vzájomného záujmu. V oblasti obchodu zavádza pravidelný dialóg s cieľom postupnej recipročnej liberalizácie (Eur-lex, 2020).

Keďže podľa klasifikácie Svetovej banky ide pri členských štátoch Mercosuru o krajiny s vyšším stredným príjmom, v prípade Uruguaja dokonca s vysokým príjmom, nie sú už beneficiary všeobecného systému preferencií GSP (World Bank, 2025). V obchode s EÚ sa preto uplatňujú clá podľa doložky najvyšších výhod, čo znamená navýšenie ciel pre export Mercosuru v porovnaní s často nulovými clami uplatňovanými v minulosti v rámci GSP. Ani jedna z platných dohôd neumožňuje preferenčný prístup na trh či voľný obchod. Vysokým clám čelia pri dovoze z EÚ najmä automobily, stroje, informačné a komunikačné technológie, textil, čokoláda, alkohol a víno (European Commission, 2024). Okrem toho sa vo vzájomnom obchode uplatňujú aj netarifné prekážky. V Argentíne sú to neautomatické dovozné licencie, uprednostňovanie domácich výrobkov vo verejnom obstarávaní či nedostatočná ochrana zemepisných označení výrobkov. V Brazílii ide o administratívne zdržania, technické, sanitárne a fytosanitárne požiadavky (napr. požiadavky na označovanie vína a alkoholu alebo alergénov vo výrobkoch, kvalitatívne požiadavky na vína, požiadavky na kontrolu výskytu škodcov v rastlinách alebo potravinách a pod.), prekážky v oblasti ochrany duševného vlastníctva či verejného obstarávania. Prekážky v oblasti ochrany duševného vlastníctva a verejného obstarávania existujú aj v Paraguaji. V Uruguaji sú to sanitárne a fytosanitárne požiadavky, nedostatočná ochrana duševného vlastníctva a zemepisných označení.

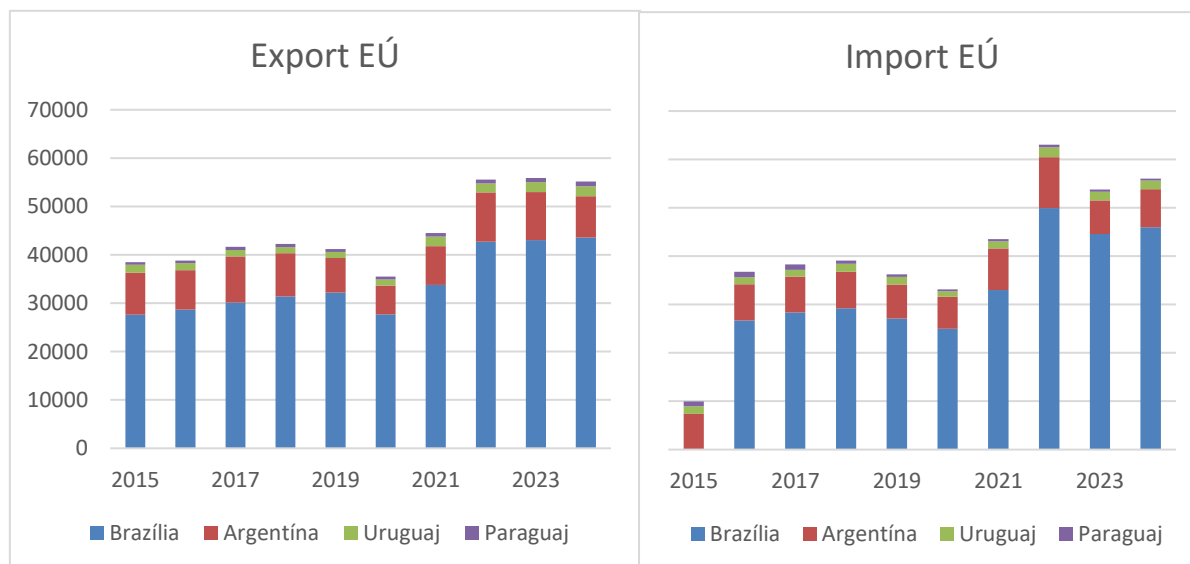
Prekážky, ktoré brzdia obchod medzi EÚ a Mercosurom, viedli k rokovaniam o liberalizácii obchodu a celkovej modernizácii zmluvnej základne. Rokovania začali v roku 1999 a trvali dlhých dvadsať rokov. Pre krajiny Mercosuru boli problematické požiadavky EÚ na rýchlu liberalizáciu obchodu s priemyselným tovarom, zabezpečenie ochrany veľkého počtu zemepisných označení, vysoké štandardy ochrany duševného vlastníctva a investícií aj otvorenie trhu verejného obstarávania. Rovnako boli krajiny Mercosuru nespokojné so snahou EÚ presadiť preferenčné colné kvóty na dovoz najcitlivejších poľnohospodárskych komodít (obilniny, hovädzie mäso, cukor a mliečne výrobky) a špeciálne dohody pre víno. Nástup ľavicovo orientovaných vlád v krajinách Južnej Ameriky v polovici prvej dekády nového tisícročia, rastúci dopyt Číny po primárnych komoditách (ktorý podporil exportom ťahaný hospodársky rast v Latinskej Amerike a zároveň presmeroval obchodné toky regiónu v prospech Číny), finančná kríza v roku 2008, rozšírenie EÚ o krajiny strednej a východnej Európy v roku 2004 (z ktorých najmä Poľsko a Maďarsko presadzovali protekcionistické poľnohospodárske záujmy), to všetko komplikovalo rokovania o asociačnej dohode a viedlo k ich prerušeniu.

K obratu došlo v roku 2016 vďaka viacerým faktorom, ku ktorým patrili najmä (García – Arana, 2022):

- Brexit a kríza globalizácie po nástupe D. Trumpa do funkcie prezidenta USA, ktoré podporili defenzívnu konvergenciu medzi EÚ a Mercosur s cieľom zabezpečiť recipročný prístup na trhy,
- nástup liberálno-konzervatívnych vlád v Argentíne a Brazílii podporujúcich globalizáciu a otvorený regionalizmus,
- strata dominantného postavenia EÚ v obchode s Mercosur, ktorú nahradila Čína, čo vyvolalo potrebu posilnenia strategickú autonómiu oboch partnerov,
- blížiaci sa koniec mandátu Európskej komisie pod vedením J. C. Junckera a voľby v Argentíne v októbri 2019, ktoré boli impulzom pre ukončenie rokovaní skôr, než dôjde k „výmene“ moci.

Rokovania o obchodnej časti novej dohody boli ukončené v roku 2019. EÚ sa podarilo získať výhody týkajúce sa priemyselných výrobkov a služieb, zatiaľ čo Mercosur dosiahol zlepšený prístup pre export svojich poľnohospodárskych produktov na trh EÚ. Podľa dohody má Mercosur plne liberalizovať 91 % dovozu z EÚ počas prechodného obdobia trvajúceho maximálne 10 rokov pre väčšinu tovaru (European Commission, 2024). Dlhšie 15-ročné prechodné obdobie sa týka tovarov citlivých pre Mercosur (napr. automobily, chemické a farmaceutické výrobky). Na druhej strane má EÚ liberalizovať 92 % dovozu z Mercosuru počas 10 rokov a 95 % dovozu počas 15 rokov. Pre citlivé poľnohospodárske komodity (hovädzie, hydinové a bravčové mäso) a pre dopravné prostriedky boli dohodnuté colné kvóty. Na cukor, etanol, ryžu a med sa dohodli exportné kvóty a pre víno platí osobitné zaobchádzanie. EÚ si zachovala právo poskytovať poľnohospodárske dotácie z dôvodu verejného záujmu. Mercosur zabezpečí ochranu zemepisných označení produktov EÚ s výnimkou niektorých označení tradične používaných pre produkty Mercosuru. Rok po uzavretí obchodných rokovaní sa ukončili aj rokovania o politickej časti dohody.

Graf 1.1 Obchod EÚ s krajinami Mercosuru (v mil. EUR, 2015 - 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2025).

Uzavretie asociačnej dohody vyvolalo protesty poľnohospodárov EÚ, najmä vo Francúzsku. Na riziká dohody v súvislosti s deforestáciou Amazonského pralesa zas masívne upozorňovali ekologickí aktivisti a politici. Vzhľadom na to, že z pohľadu EÚ ide o tzv. zmiešanú dohodu,

vyžaduje ratifikáciu nielen parlamentmi krajín Mercosuru, Európskym parlamentom a Radou EÚ, ale aj parlamentmi všetkých členských štátov EÚ. Proti ratifikácii dohody hlasovali parlamenty v Rakúsku a Holandsku, podobný zámer ohlásili ďalšie štáty EÚ, ako Belgicko, Írsko, Poľsko. Vzhľadom na tieto problémy došlo koncom roku 2024 k politickej dohode o novej verzii Partnerskej dohody. Táto dohoda však zatiaľ nebola podpísaná. Na rozdiel od dohody z roku 2019 umožňuje vylepšená dohoda pozastavenie platnosti v prípade, ak zmluvná strana nebude dodržiavať Parížsku dohodu. Tiež obsahuje záväzok ukončiť deforestáciu do roku 2030, ako aj záväzky v oblasti ochrany pracovníkov. Pokiaľ ide o obchodné záväzky, prechodné obdobie na úplnú liberalizáciu v prípade elektrických vozidiel sa predĺžilo na 15 rokov (CIRCABC, 2024). Paraguaju bola udelená dodatočná kvóta vo výške 1 500 ton bravčového mäsa a 50 000 ton bionafty.

Na základe údajov za rok 2024 je Mercosur 10. najväčším partnerom EÚ v obchode s tovarom. Z pohľadu Mercosuru je EÚ druhým najväčším obchodným partnerom po Číne. Vývoj obchodu EÚ s krajinami Mercosuru ukazuje graf 1.1. Najväčší podiel na obchode EÚ má Brazília (cca 80 %), najnižší Paraguaj. Kým väčšinu sledovaného obdobia EÚ vykazovala aktívnu bilanciu vzájomného obchodu, v rokoch 2022 aj 2024 bola bilancia pasívna. Na základe údajov za rok 2024 patria medzi najvýznamnejšie komodity vo vzájomnom obchode na strane exportu EÚ stroje a zariadenia (28,1 % celkového vývozu), chemikálie a farmaceutické výrobky (25 %) a dopravné zariadenia (12,1 %). Na strane importu EÚ sú to poľnohospodárske výrobky (42,7 % celkového dovozu), nerastné suroviny (30,5 %) a celulóza a papier (6,8 %).

1.3 Vzťahy EÚ s Andským spoločenstvom

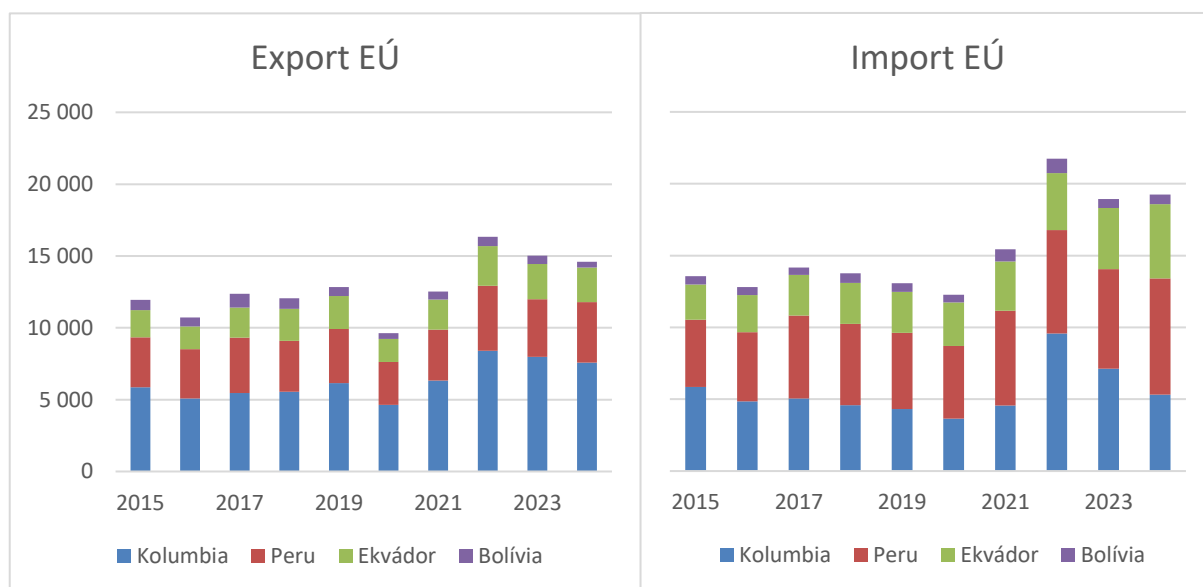
História Andského spoločenstva sa začala písať v roku 1969, keď Bolívia, Kolumbia, Čile, Ekvádor a Peru podpísali Cartagenskú dohodu. V tom období sa používal názov Andský pakt. Čile od dohody neskôr odstúpilo. Niekoľko rokov bola členom aj Venezuela. Cieľom Andského spoločenstva je hospodárska, politická aj sociálna integrácia členov. Spoločenstvo má rozvinutú inštitucionálnu štruktúru a legislatívu (Eur-lex, 2006). Medzivládne inštitúcie disponujú výkonnými, legislatívnymi, súdnymi a rozhodovacími právomocami. Ekonomická integrácia má podobu pásma voľného obchodu medzi Bolíviou, Kolumbiou a Ekvádorom od roku 1993, Peru sa pridalo až v roku 2006. Spoločný colný sadzovník prijali krajiny v roku 1995 (Embassy of India in Peru, 2025).

Rozvíjanie vzťahov s krajinami Andského spoločenstva nebolo dlho pre krajiny EÚ prioritou vzhľadom na nízke hodnoty vzájomného obchodu. Pre Andské spoločenstvo boli zas tradične dôležitejšie USA. Banány, dôležitá exportná komodita andských krajín, boli navyše dlhodobo predmetom sporu medzi EÚ a andskými krajinami na pôde WTO (García – Arana, 2022). EÚ totiž uprednostňovala dovoz banánov z krajín AKT. Vnútropolitická situácia tiež zohrávala dôležitú rolu, keďže H. Chavez, prezident Venezuely, a E. Morales, prezident Bolívie, boli proti dohode o voľnom obchode. Tieto okolnosti neboli priaznivé pre vyjednávanie o obchodnej dohode medzi EÚ a Andským spoločenstvom. Situácia sa zmenila na začiatku nového tisícročia po neúspechu rozvojovej agendy z Dohy. EÚ sa už nemohla ďalej spoliehať na liberalizáciu obchodu vďaka rokovaniam na pôde WTO. USA sa po neúspechu rokovaní WTO snažili rýchlo posilniť obchodné vzťahy s krajinami strednej Ameriky, čím ohrozovali postavenie EÚ v regióne. To všetko vyústilo do otvorenia rokovaní o asociačnej dohode medzi EÚ a krajinami Andského spoločenstva v roku 2007. Krajiny Andského spoločenstva však nezdíľali jednotnú pozíciu. Hoci Venezuela už z Andského spoločenstva vystúpila, problémom bol odmietavý postoj Bolívie a Ekvádora. Bolívia sa snažila počas rokovaní presadiť pre seba čo najviac výnimiek z plánovanej dohody o voľnom obchode. Ekvádor mal zas ako beneficent GSP+ zvýhodnený prístup na trhy EÚ, preto nebol motivovaný liberalizovať vzájomný obchod. V opačnej pozícii boli Peru a Kolumbia, ktoré mali záujem o čo najrýchlejšie dosiahnutie dohody. Preto EÚ zmenila prístup a namiesto pôvodného formátu medziregionálnych rokovaní

(t. j. rokovaní medzi EÚ na jednej strane a Andským spoločenstvom na strane druhej) pokračovala už len v bilaterálnych rokovaníach s Peru a Kolumbiou. Komplexné dohody o obchode s týmito dvoma krajinami boli podpísané v roku 2012. Keďže išlo o zmiešané dohody, vyžadovali si ratifikáciu parlamentmi všetkých členských štátov EÚ, čo je zdĺhavý proces. Preto sa pristúpilo k predbežnému uplatňovaniu častí dohody od roku 2013 s Kolumbiou i Peru, a od roku 2017 s Ekvádorom. Ekvádor zmenil svoj postoj k dohode s EÚ kvôli tomu, že prestal plniť kritériá preferenčného prístupu GSP na trhy EÚ, a tiež kvôli riziku, že stratí svoj podiel na poľnohospodárskych exportoch do EÚ v prospech Kolumbie a Peru. Dohoda medzi EÚ, Kolumbiou, Peru, Ekvádorom sa plne vykonáva od roku 2024 a obsahuje aj možnosť pripojenia Bolívie (European Council, 2024). Bolívia je však naďalej beneficiary GSP+. Navyše jej export do EÚ tvoria najmä nerastné suroviny, ktoré EÚ nevie ľahko nahradiť. Tieto faktory znižujú pravdepodobnosť pripojenia Bolívie k dohode.

Obchodná dohoda otvára trhy pre tovar, služby, investície a verejné obstarávanie a zároveň garantuje ochranu duševného vlastníctva vrátane zemepisných označení. EÚ odstránila clá na väčšinu dovozu z Kolumbie, Peru a Ekvádoru s výnimkou zeleniny a ovocia. Pre niektoré citlivé výrobky (ako huby, sladká kukurica, sladkosti, hovädzí dobytok, kravské mlieko, rum, cukor, jogurty, banány) uplatňuje EÚ colné kvóty. To znamená, že bez cla je možné doviesť do EÚ len obmedzené množstvo týchto produktov (European Commission, 2025b). Tri andské krajiny tiež poskytujú dovozom z EÚ colné úľavy, pričom harmonogramy odstránenia ciel sa líšia. Dohoda je asymetrická vzhľadom na nižšiu úroveň hospodárskeho rozvoja andských krajín. Otváranie ich trhov dovozom z EÚ je teda rozložené na dlhšie, 17-ročné obdobie. Po ich uplynutí budú dovozy z EÚ priemyselných výrobkov a výrobkov rybného hospodárstva bezcolné, podobne aj dovozy väčšiny poľnohospodárskych komodít. Niektoré citlivé výrobky sú však vylúčené z liberalizácie, resp. sa na ne uplatňujú colné kvóty. Dohoda kladie dôraz aj na udržateľný rozvoj s cieľom zabezpečiť vysokú úroveň ochrany práce a životného prostredia (HZA, 2024).

Graf 1.2 Obchod EÚ s krajinami Andského spoločenstva (v mil. EUR, 2015 - 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2025).

EÚ je na základe údajov za rok 2024 tretím najvýznamnejším obchodným partnerom Andského spoločenstva. Na grafe 1.2 možno sledovať, že najdôležitejším obchodným partnerom EÚ v rámci tohto zoskupenia je na strane exportu dlhodobo Kolumbia (aktuálne dosahuje viac ako

50 %-ný podiel na celkovom exporte EÚ do Andského spoločenstva), na strane importu je to Peru (s podielom necelých 24 %). Najnižšie sú hodnoty obchodu s Bolíviou. EÚ vykazuje pasívnu bilanciu v obchode s Andským spoločenstvom. EÚ vyváža do Andského spoločenstva hlavne stroje a dopravné zariadenia (v roku 2024 mali 33,2 %-ný podiel na exporte EÚ) a chemické výrobky (27,7 %), dováža poľnohospodárske produkty (48 %), nerastné suroviny (24 %) a produkty rybného hospodárstva (13 %).

1.4 Vzťahy EÚ so Stredoamerickým spoločným trhom

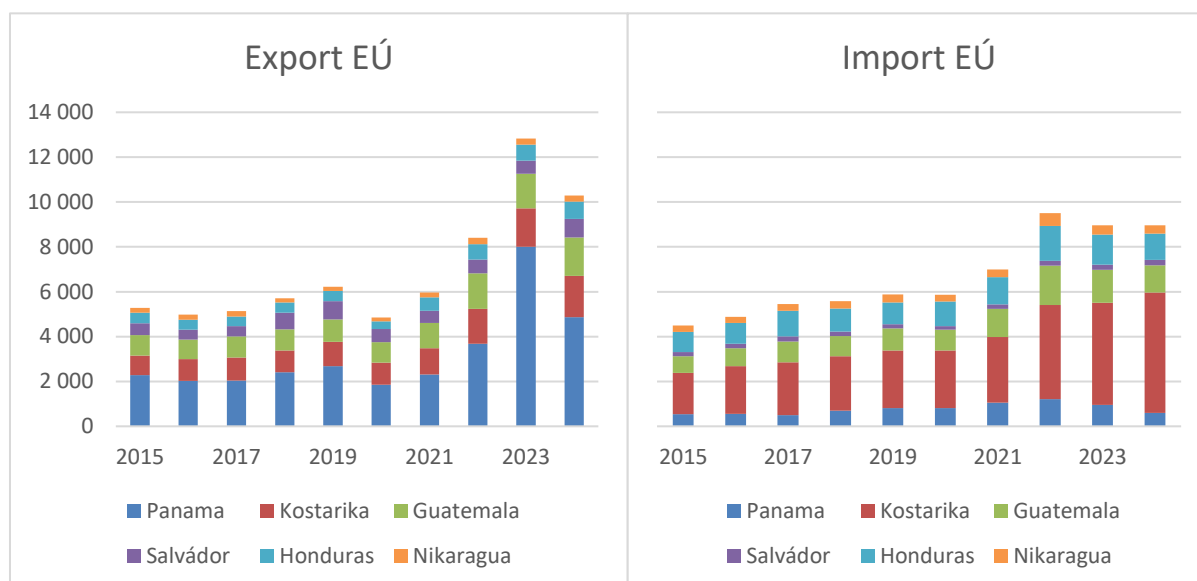
Zmluvu o vytvorení Stredoamerického spoločného trhu podpísali v roku 1960 Salvádor, Guatemala, Honduras a Nikaragua. O tri roky neskôr sa pripojila Kostarika. Cieľom zmluvy bolo urýchliť hospodársku integráciu krajín a vytvoriť medzi zmluvnými štátmi najneskôr do piatich rokov colnú úniu a spoločný trh (WTO, 1964). Ozbrojený konflikt medzi Salvadorom a Hondurasom na konci 60. rokov 20. storočia, neskôr občianske vojny v Salvadore a Nikaragui (v 80. rokoch) viedli k zastaveniu integrácie. Obnovila sa až na začiatku 90. rokov, keď sa k integračnému zoskupeniu pripojila aj Panama. V roku 1993 všetkých 6 členov podpísalo protokol k zmluve z roku 1960, v ktorom potvrdili záväzok postupne vytvoriť hospodársku úniu vrátane zavedenia spoločnej vonkajšej colnej sadzby vo výške maximálne 20 %. Tento krok podporil akceptáciu Stredoamerického spoločného trhu zo strany ostatných hospodárskych blokov, najmä EÚ, ktorá podporovala túto regionálnu integráciu z politických aj hospodárskych dôvodov. Do roku 2016 bolo z celkového počtu 6 389 výrobkov v colnom sadzovníku stredoamerických krajín harmonizovaných 95,7 %, neharmonizované boli najmä kovy, ropa, poľnohospodárske a zdravotnícke výrobky (Sánchez, 2016).

Vzťahy EÚ s krajinami Stredoamerického spoločného trhu upravuje asociačná dohoda podpísaná v roku 2012. Pozostáva z troch častí, ktorými sú politický dialóg, spolupráca a obchod. Obchodná časť dohody sa predbežne uplatňovala od roku 2013. Nahradila jednostranné preferencie poskytované krajinám Strednej Ameriky zo strany EÚ v rámci GSP. Na jej základe EÚ okamžite liberalizovala dovoz 99 % colných položiek týkajúcich sa priemyselných výrobkov a rybného hospodárstva (European Commission, 2025c). Liberalizácia zo strany krajín Strednej Ameriky bola pomalšia, bezcolný prístup pre priemyselné výrobky a výrobky rybného hospodárstva bol dohodnutý až od roku 2025. Clá zrušili obaja partneri aj na väčšinu poľnohospodárskych výrobkov s výnimkou citlivých tovarov. Zo strany EÚ sa bezcolný dovoz týka 73 % poľnohospodárskych colných položiek, ako sú napr. káva, krevety, ananásy či melóny. Na bezcolný dovoz cukru a rumu EÚ uplatňuje kvóty. Krajiny Strednej Ameriky zrušili clá na 67 % poľnohospodárskych colných položiek. Cieľom dohody je posilnenie regionálnej integrácie zavedením jednotného dovozného cla pre celý región a používanie jednotného administratívneho dokumentu pre colné účely (European Commission, 2025d). Dohoda ďalej liberalizuje trh s niektorými službami. Obmedzenia zostávajú v platnosti najmä v oblasti finančných služieb. Vďaka dohode sa zlepšil prístup k trhom verejného obstarávania, prístup zahraničných investorov na trhy aj ochrana duševného vlastníctva vrátane zemepisných označení. Vytvoril sa mechanizmus na riešenie sporov. Po ratifikácii všetkými 27 členskými štátmi EÚ nadobudla biregionálna asociačná dohoda medzi EÚ a Strednou Amerikou plnú platnosť v roku 2024, vrátane ustanovení spadajúcich do pilierov politického dialógu a spolupráce.

Na základe grafu 1.3 možno konštatovať, že EÚ v rámci regiónu exportuje najviac do Panamy (jej podiel na celkovom dovoze EÚ z krajín regiónu je aktuálne takmer 50 %), najviac dováža z Kostariky (takmer 60 % z celkového dovozu z regiónu). Najnižší podiel na strane exportu EÚ patrí Nikaragui, na strane importu EÚ Salvádoru. Bilancia obchodu EÚ s krajinami Strednej Ameriky je aktívna. EÚ vyváža do Strednej Ameriky najmä výrobky chemického priemyslu, stroje a zariadenia, nerastné produkty, potraviny, nápoje, tabak a dopravné zariadenia. Z krajín Strednej Ameriky sa do EÚ dovážajú predovšetkým poľnohospodárske výrobky

(vrátane rastlinných výrobkov, živočíšnych alebo rastlinných tukov a olejov, potravín, nápojov a tabaku), optické a fotografické prístroje, stroje a dopravné zariadenia, ako aj integrované obvody a elektronické komponenty.

Graf 1.3 Obchod EÚ so Stredoamerickým spoločným trhom (v mil. EUR, 2015 - 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2025).

1.5 Vzťahy EÚ s Mexikom

Vzťahy medzi EÚ a Mexikom upravuje Dohoda o hospodárskom partnerstve, politickej koordinácii a spolupráci, tzv. Globálna dohoda, podpísaná v roku 1997. Obchodná časť dohody sa uplatňuje od roku 2000 a umožňuje voľný obchod pre väčšinu tovarov a čiastočne aj služieb. Od roku 2008 je Mexiko jedným z desiatich strategických partnerov EÚ (European Commission, 2025e).

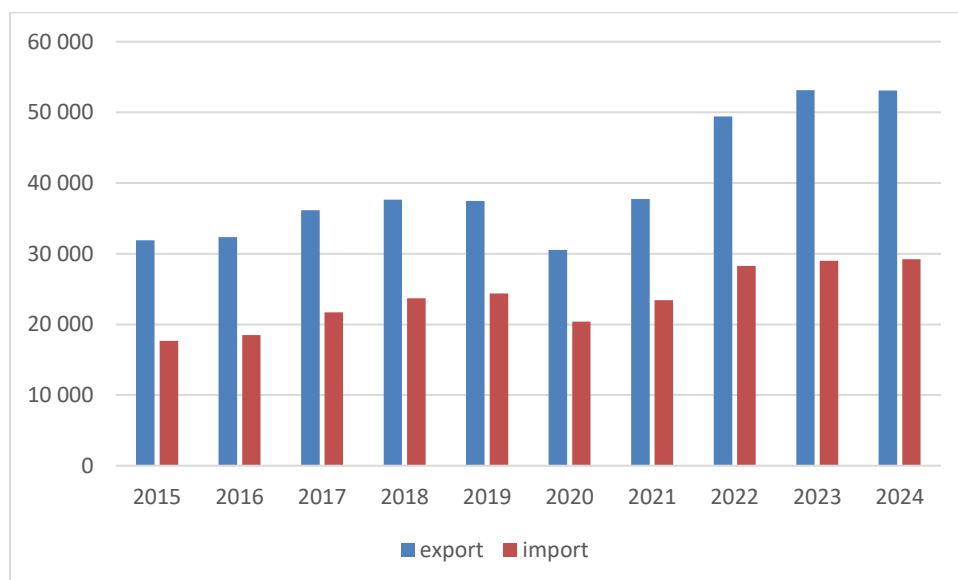
Vzhľadom na potrebu reagovať na nové relevantné otázky v oblasti obchodu a investícií sa v roku 2016 začali rokovania o modernizácii tejto dohody. Rokovania boli ukončené v roku 2025. Modernizovaná dohoda zahŕňa komplexnú obchodnú dohodu, rieši aj politické otázky, ochranu ľudských práv a podporu udržateľného rozvoja. Modernizovaná dohoda nahradí v súčasnosti platnú dohodu po ratifikácii.

Modernizovaná dohoda odstraňuje colné aj necolné prekážky obchodu s tovarom (European Commission, 2025f). Postupné odstránenie ciel sa týka najmä poľnohospodárskych výrobkov, na ktoré Mexiko aktuálne uplatňuje vysoké clá (napr. na cestoviny, modré syry, zemiaky či jablká do 20 %, čokoládu a cukrovinky nad 20 %, vajcia a bravčové mäso 45 %, výrobky z hydiny až 100 %). V prípade niektorých ďalších mliečnych výrobkov a výrobkov z mäsa dohoda stanovuje colné kvóty, v rámci ktorých bude dovoz do Mexika bezcolný. Pokiaľ ide o necolné prekážky, dohoda napríklad zabezpečí akceptovanie medzinárodne uznávaných skúšobných správ a certifikátov EÚ pre motorové vozidlá. Tiež posilní ochranu duševného vlastníctva v Mexiku, a to vrátane zabezpečenia ochrany pre väčší počet (spolu 568) zemepisných označení výrobkov pochádzajúcich z EÚ. Dohoda zároveň zlepší podmienky pre spoluprácu a dodávateľské reťazce v oblasti surovín dôležitých pre zelenú a digitálnu transformáciu. Otvorí nové trhy v oblasti verejného obstarávania. Ďalšie zmeny sa týkajú obchodu so službami a investícií. V oblasti služieb sa zabezpečí lepší prístup na trh, pričom verejné služby ako zdravotníctvo a vzdelávanie zostanú vyňaté. Ochrana investícií v Mexiku sa zlepší zavedením stáleho investičného súdu na riešenie sporov týkajúcich sa zahraničných investícií. Podobné

ustanovenia obsahujú aj dohody EÚ s Kanadou, Singapurom, Vietnamom a Čile. Kapitola dohody o trvalo udržateľnom rozvoji zavádza právne záväzné ustanovenia o pracovných právach, ochrane životného prostredia, zmene klímy a zodpovednom podnikaní. Napríklad zakazuje zmluvným stranám znižovať environmentálne štandardy s cieľom podporiť obchod alebo investície. Obsahuje aj záväzky týkajúce sa podpory udržateľného riadenia rybného hospodárstva a lesného hospodárstva či ochrany biodiverzity. Stanovuje záväzok zmluvných strán uvádzať do praxe multilaterálne dohody o životnom prostredí, ktoré podpísali, vrátane Parížskej dohody. Porušenie záväzkov vyplývajúcich z kapitoly o trvalo udržateľnom rozvoji síce nepovedie k pozastaveniu preferencií, ale budú vynútené prostredníctvom mechanizmu pre urovnávanie sporov. Dohoda neopomína ani záväzky v oblasti boja proti korupcii a praniu špinavých peňazí.

Podľa údajov za rok 2024 je EÚ po USA a Číne tretím najväčším obchodným partnerom Mexika. Obchod EÚ s Mexikom postupne rastie. Výnimkou bol len pokles v dôsledku pandémie COVID-19 (graf 1.4). EÚ do Mexika exportuje podstatne viac, než z neho dováža. EÚ vyváža najmä stroje a zariadenia, chemické výrobky, dopravné zariadenia, základné kovy a nerastné suroviny. Z Mexika dováža hlavne stroje a zariadenia, nerastné suroviny, chemické výrobky, dopravné zariadenia a základné kovy.

Graf 1.4 Obchod EÚ s Mexikom (v mil. EUR, 2015 - 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2025).

1.6 Vzťahy EÚ s Čile

Od roku 2003 sa vo vzájomných vzťahoch EÚ a Čile uplatňovala asociačná dohoda, ktorá zahŕňala dohodu o voľnom obchode. Podobne ako dohody s ďalšími krajinami Latinskej Ameriky bola aj táto dohoda koncom druhej dekády 21. storočia predmetom modernizácie. Výsledkom rokovaní o modernizácii zmluvnej základne bolo podpísanie dvoch dohôd v roku 2023 a to:

- Rozšírenej rámcovej dohody a
- Dočasnej dohody o obchode.

Rozšírená rámcová dohoda zatiaľ nenadobudla platnosť. Zahŕňa pilier politiky a spolupráce, ako aj pilier obchodu a investícií. K záväzkom dodržiavať právo a ľudské práva pridáva ďalšie záväzky, rozširuje politický dialóg medzi partnermi o medzinárodný mier, spravodlivosť a

bezpečnosť, zdôrazňuje spoluprácu v oblasti zdravia, udržateľného rozvoja a zmeny klímy, energetiky, daní, vzdelávania a kultúry, potláčania prania špinavých peňazí či organizovaného zločinu (Eur-lex, 2025).

Dočasná dohoda o obchode preberá tie ustanovenia o obchode a investíciách Rozšírenej rámcovej dohody, ktoré patria do výlučnej právomoci EÚ. Nepatria sem ustanovenia o ochrane investícií. Dočasná dohoda nadobudla platnosť vo februári 2025, čím sa umožnilo rýchlejšie uplatňovanie modernizovaných obchodných pravidiel. Po ratifikácii Rozšírenej rámcovej dohody všetkými členskými štátmi EÚ a nadobudnutí jej platnosti bude dočasná dohoda zrušená (European Commission, 2025g). Dočasná dohoda o obchode znamená (European Commission, 2025h):

- odstránenie ciel na 99,9 % vývozu EÚ do Čile (vrátane mliečnych výrobkov, syrov, niektorých výrobkov obsahujúcich cukor a rastlinných olejov po ukončení prechodného obdobia 7 rokov), z liberalizácie je však vylúčený cukor, z úplnej liberalizácie aj niektoré ďalšie komodity citlivé pre EÚ ako hovädzie, hydinové, bravčové a ovčie mäso, určité druhy ovocia a zeleniny (napr. cesnak, jablkový džús, hroznové džúsy) a olivový olej,
- zahrnutie kapitoly o energii a surovinách s cieľom zlepšiť prístup EÚ ku kritickým surovinám, najmä lítiu a medi (Čile je jedným z najväčších exportérov lítia na svete),
- ľahší prístup na trh služieb, najmä telekomunikačných a finančných služieb, i služieb námornej dopravy,
- rovnaké zaobchádzanie pre investorov a zlepšenie prístupu k verejným zákazkám,
- posilnenie ochrany duševného vlastníctva v Čile a zavedenie ochrany zemepisných označení 234 typických európskych a čílskych potravín a nápojov,
- zahrnutie kapitoly o obchode a udržateľnom rozvoji, ktorá potvrdzuje záväzok zmluvných strán dodržiavať normy Medzinárodnej organizácie práce (ILO) a Parížsku dohodu o zmene klímy,
- zahrnutie kapitol o obchode a rodovej rovnosti, ako aj o udržateľných potravinových systémoch, ktoré sú prvými svojho druhu v obchodných dohodách EÚ, s cieľom odstrániť diskrimináciu žien, resp. zvýšiť udržateľnosť a odolnosť potravinových reťazcov.

Graf 1.5 Obchod EÚ s Čile (v mil. EUR, 2015 - 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Eurostat (2025).

V roku 2024 bola EÚ tretím najväčším obchodným partnerom Čile po Číne a USA. Graf 1.5 znázorňuje nárast hodnôt vzájomného obchodu od roku 2022, pričom EÚ do Čile dlhodobo exportuje viac, ako z Čile importuje. Hlavnými vývoznými komoditami EÚ boli v roku 2024 stroje (27 %), chemické výrobky (18 %) a dopravné zariadenia (17 %). EÚ dovážala z Čile najmä rastlinné produkty (39 %), nerastné produkty (20 %) a základné kovy (21 %).

Zhrnutie

Vzťahy EÚ s krajinami Latinskej Ameriky majú síce dlhú históriu, na význame však začínajú získavať až v ostatných rokoch v dôsledku meniacich sa geopolitických súvislostí, akými sú obchodné a vojenské konflikty, protekcionistická politika USA či rastúca dominancia Číny. Posilňovanie obchodných vzťahov EÚ s krajinami Latinskej Ameriky umožňujú dohody, ktoré sú, resp. nedávno boli predmetom modernizácie. Cieľom EÚ je získať lepší prístup na trhy týchto krajín a zároveň k strategickým zdrojom, ktorými tieto krajiny disponujú. Preto musí byť EÚ pripravená vo väčšej miere otvoriť svoje trhy dovozu z krajín Latinskej Ameriky, najmä v oblasti poľnohospodárskej produkcie.

Glosár

Doložka najvyšších výhod – podľa článku 1 Všeobecnej dohody o clách a obchode (GATT) z roku 1947 je zmluvná strana povinná poskytnúť akúkoľvek výhodu týkajúcu sa ciel a poplatkov vybraných na dovoz a vývoz, ktorú poskytla akémukoľvek výrobku pochádzajúcemu z akejkoľvek inej krajiny, aj podobným výrobkom pochádzajúcim z ostatných zmluvných strán dohody. Vďaka začleneniu do Všeobecnej dohody o clách a obchode z roku 1994 sa toto pravidlo uplatňuje doteraz. Dohoda zároveň stanovuje výnimky z tejto zásady.

Parížska dohoda – medzinárodná zmluva z roku 2015, ktorú prijalo 195 krajín na konferencii OSN o zmene klímy. Jej cieľom je udržať nárast priemernej globálnej teploty výrazne pod hodnotou 2 °C oproti predindustriálnym hodnotám a podľa možností obmedziť nárast teploty na 1,5 °C.

Regionalizmus – rozvíjanie medzinárodnej ekonomickej spolupráce, resp. integrácie v rámci určitej oblasti, regiónu sveta.

Rozvojová agenda z Dohy – označuje agendu rokovaní WTO o liberalizácii svetového obchodu, ktoré začali v roku 2001 a mali sa skončiť do roku 2005. Dohodu sa však nepodarilo dosiahnuť.

Všeobecný systém preferencií – vznikol v roku 1971 pod záštitou Konferencie OSN o obchode a rozvoji (UNCTAD). Jeho podstatou je poskytovanie obchodných preferencií rozvojovým krajinám zo strany vyspelejších krajín. Bližšie vysvetlenie je v kapitole 5.

Zemepisné označenie – je právo duševného vlastníctva, ktoré chráni označenie výrobku, pričom tento výrobok má špecifický zemepisný pôvod a jeho vlastnosti a/alebo dobrá povesť sú dané pôvodom výrobku.

Úlohy

1. Porovnajzte aktuálne platný stav zmluvnej základne medzi EÚ a jednotlivými krajinami, resp. zoskupeniami krajín Latinskej Ameriky.
2. Zistite, ako sa vyvíjali obchodné vzťahy EÚ s krajinami Latinskej Ameriky po roku 2024 tak, že aktualizujete údaje uvedené na grafoch 1.1 až 1.5.
3. Úloha pre prácu v skupine. Každý člen skupiny si vyberie jednu členskú krajinu z troch integračných zoskupení Latinskej Ameriky (Mercosuru, Andského spoločenstva a Stredoamerického spoločného trhu) tak, aby mal v skupine každý inú krajinu. Pre vybranú krajinu získa najaktuálnejšie údaje o zahraničnom obchode:
 - a) podiel EÚ, podiel USA, podiel Číny, ako aj podiel zvyšných členov integračného zoskupenia, ktorého je krajina členom, na jej exporte a importe,
 - b) 3 komodity s najväčším podielom na celkovom vývoze a dovoze vybranej krajiny,
 - c) 3 komodity s najväčším podielom na vývoze vybranej krajiny do EÚ a dovoze z EÚ.

Zistenia vrátane zhodnotenia postavenia EÚ vo vývoze a dovoze vybranej krajiny v jej zahraničnom obchode a porovnania komoditnej štruktúry celkového obchodu (t. j. exportu a importu) a obchodu s EÚ následne jednotliví študenti prezentujú zvyšným členom skupiny.

Napokon skupina spoločne vyhodnotí, ktoré krajiny Latinskej Ameriky vykazujú najvyšší podiel exportu do EÚ, resp. importu z EÚ (odporúča sa zostaviť rebríček krajín Latinskej Ameriky podľa výšky podielu od najvyššieho po najnižší).

Odporúčaná literatúra

García, M.J. – Arana, A.G. (2022). *Latin America – European Union relations in the twenty-first century*. Manchester: Manchester University Press.

Jarrín, M.T. – Aramayo, L.G.D. (2023). *EU – MERCOSUR Interregionalism. Diplomatic and Trade Relations*. Springer.

Sanahuja, J.A. - Domínguez, R. (2025). *The Palgrave Handbook of EU-Latin American Relations*. Palgrave Macmillan Cham.

2 Zahraničnoobchodná politika EÚ voči krajinám južnej vetvy Európskej susedskej politiky

Výsledky vzdelávania

Študenti nadobudnú vedomosti o vývoji zahraničnoobchodných vzťahov EÚ s krajinami južnej vetvy Európskej susedskej politiky, o vývoji zahraničnoobchodnej spolupráce a dohodách, ktoré tieto vzťahy upravujú. Hlavná pozornosť bude venovaná súčasnej zahraničnoobchodnej politike uplatňovanej zo strany EÚ voči regiónu a obchodným problémom, ktorým partneri čelia. Úlohy uvedené na záver kapitoly rozvíjajú schopnosť pracovať s aktuálnymi zdrojmi, podporujú skupinovú prácu vrátane komunikácie v tíme, formovanie a prezentovanie vlastných názorov a kritické myslenie.

Kľúčové slová

Európska susedská politika, dohody o voľnom obchode, zahraničný obchod, prekážky obchodu

Skratky

CBAM - Carbon Border Adjustment Mechanism (Mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach), DCFTA – Deep and Comprehensive Free Trade Agreement (Komplexná dohoda o voľnom obchode), ECU – European Currency Unit, EHS – Európske hospodárske spoločenstvo, ESP – Európska susedská politika, EÚ – Európska únia, MENA – Middle East and North Africa (Blízky Východ a severná Afrika), PZI – priame zahraničné investície.

Úvod

Krajiny okolo Stredomoria a južná časť Európy sú si blízke geograficky a majú s Európou dlhodobé historické prepojenie. Región MENA je dôležitý pre EÚ nielen z týchto dôvodov, ale oblasť je bohatá na nerastné suroviny vrátane ropy a zemného plynu, predstavuje dôležité obchodné trasy a bezpečnosť a prosperita v regióne majú priamy vplyv aj na stabilitu EÚ – nepokoje a chudoba vedú k zvýšenej migrácii, nárastu islamizácie a ozbrojených konfliktov.

Pre krajiny regiónu MENA je EÚ tradičným obchodným partnerom, pre mnohé z nich najväčším. Vzájomný vnútroregionálny obchod medzi krajinami MENA je však na nízkej úrovni a napriek tomu, že sa región javí ako relatívne homogénny, v praxi je fragmentovaný. Krajiny nie sú tak integrované ako členské štáty EÚ, nespoločujú na spoločných politikách ani na koncepte legálnej migrácie (ELF, 2021).

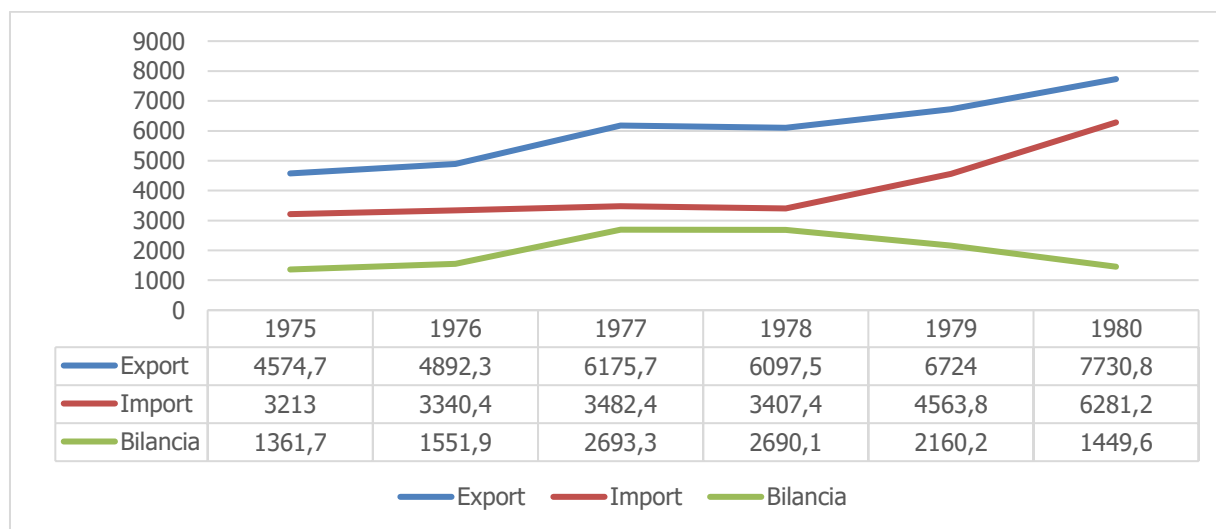
Vzťahy európskych krajín, najmä Francúzska, s oblasťou severnej Afriky, siahajú do obdobia kolonializmu. Alžírsko bolo od roku 1830 kolóniou Francúzska a od roku 1948 bolo považované za súčasť Francúzska. Bolo riadené francúzskym ministerstvom vnútra a v rámci politiky sa presadzovalo osídľovanie alžírskoho územia francúzskymi občanmi. Tunisko sa stalo francúzskym protektorátom v roku 1881, Maroko v roku 1911 (bolo rozdelené na španielsky a francúzsky protektorát). Ako protektoráty mali tieto krajiny vonkajšie vzťahy, obranu a obchod pod správou Ministerstva zahraničných vecí v Paríži. Do ich vnútorných sociálnych štruktúr sa však nezasahovalo a nepresadzovala sa politika osídľovania (Cotrell, Dougherty, 1957). Po vzniku EHS:

- *Alžírsko* bolo súčasťou EHS ako francúzske územie s voľným pohybom tovarov, služieb a poľnohospodárskych produktov až do osamostatnenia v roku 1962 (článok 227 (2) Zmluvy o založení EHS) (Caruso, Geneve, 2015). Formálne však zostalo súčasťou EHS až do roku 1976, keď bolo oficiálne z EHS vylúčené (Brown, 2022). Až do tohto obdobia malo voľný prístup na francúzsky trh (okrem vína od roku 1971). Taliansko od roku 1968 považovalo Alžírsko za tretiu krajinu a v krajinách Beneluxu mohlo využívať preferencie platné pre krajiny EHS. Od roku 1971 aj samotné EHS považovalo Alžírsko za tretiu krajinu (Europe Information Development, 1982).
- *Maroko a Tunisko* v roku 1969 podpísali s EHS kooperačné dohody o obchode, ktoré ustanovovali voľný obchod. Získali preferenčný vstup na trh EHS s priemyselnými a niektorými poľnohospodárskymi produktami (Europe Information Development, 1982).
- V roku 1976 podpísali *Maroko, Tunisko a Alžírsko* kooperačné dohody, ktoré mali širší záber ako len obchod. Z obchodného hľadiska umožnili voľný prístup na trh EHS (bez cla a kvót), okrem produktov spadajúcich pod spoločnú poľnohospodársku politiku, na ktoré boli zavedené kvóty na preferenčný vstup na trh EHS (Europe Information Development, 1982).

Kooperačné dohody, ktoré boli uzatvárané v 70. rokoch, boli založené na nerecipročných preferenciách. EÚ, na základe týchto dohôd, unilaterálne otvárala svoje trhy pre priemyselné tovary. Tieto dohody boli v 90. rokoch nahrádzané recipročnými dohodami.

Graf 2.1 zobrazuje vývoj zahraničného obchodu deviatich krajín EHS s Alžírskom, Marokom a Tuniskom v rokoch 1975 – 1980. V roku 1976 bola s uvedenými krajinami podpísaná kooperačná dohoda so širším záberom. Graf 2.1 naznačuje nárast exportu EÚ od roku 1977 a importu až od roku 1979. Celkovo vzrástol export EÚ z 4574,7 mil. ECU¹ v roku 1975 na 7730,8 mil. ECU v roku 1980, import z 3213 mil. ECU na 6281,2 mil. ECU. Obchodná bilancia EÚ bola počas celého sledovaného obdobia aktívna.

Graf 2.1 Zahraničný obchod EHS s krajinami Maghrebu (Alžírsko, Tunisko, Maroko, v mil. ECU, 1975 – 1980)

Zdroj: spracované podľa Europe Information Development (1982).

Z ostatných krajín regiónu:

¹ ECU – účtovacia jednotka používaná od roku 1979 až do prechodu na EURO v roku 1999.

- *Izrael* v roku 1964 podpísal s EHS trojročnú dohodu, ktorá uvoľňovala obchod s 20 produktmi a odstránila aj kvantitatívne reštrikcie. Izrael sa zaviazal uľahčiť dovoz produktov z EHS. V roku 1970 podpísal Izrael s EHS preferenčnú dohodu o voľnom obchode, ktorá odstraňovala tarify na priemyselné produkty a na 80 % poľnohospodárskych produktov (European Union, 1993).
- *Libanon* v roku 1965 uzavrel kooperačnú dohodu o obchode a technickej spolupráci, jej platnosť bola v roku 1974 predĺžená (EUR-Lex, 1974).
- *Jordánsko, Sýria a Egypt* podpísali kooperačné dohody v roku 1977 (Archive of European Integration, 1977).
- S *Palestínou* bola dohoda podpísaná v roku 1997, konkrétne asociačná dohoda o voľnom obchode.

Región MENA bol pre EHS dôležitý, pretože si chcelo zachovať:

- vplyv v regióne,
- prístup k surovinám,
- dôležité námorné cesty.

2.1 Vývoj iniciatív EÚ s krajinami ESP

Novodobšie iniciatívy EÚ voči regiónu MENA sa formovali v 90. rokoch. Prehľad vybraných iniciatív názorne zobrazuje obrázok 2.1. Nová stredomorská politika v 90. rokoch len nadväzovala na predchádzajúce iniciatívy, ktoré sa rodili počas ropných kríz. V roku 1989 došlo k rozpadu sovietskeho bloku a ukončeniu studenej vojny – tieto udalosti presmerovali pozornosť EÚ prioritne voči východnej Európe. Nová stredomorská politika mala posilniť spoluprácu EÚ s regiónom MENA.

Obrázok 2.1 Vývoj iniciatív EÚ voči krajinám regiónu MENA

Zdroj: vlastné spracovanie.

V oblasti Stredomoria vzniklo v roku 1995 euro-stredomorské partnerstvo, tzv. **Barcelonský proces**, ktorého cieľom bola regionálna spolupráca v oblasti mieru, bezpečnosti a hospodárstva (European Union, 2025a). Pôvodným zámerom procesu bolo vytvoriť do roku 2010 euro-mediteránnu hospodársku oblasť, a to prostredníctvom bilaterálnych a regionálnych dohôd. Z tohto procesu vychádzajú aj euro-stredomorské asociačné dohody

medzi EÚ a jednotlivými krajinami regiónu, ktoré sú základom pre budovanie zóny voľného obchodu (Fogaš, 2013).

Európska susedská politika bola zavedená v roku 2004 a jej motívom bolo zabrániť vzniku striktných deliacich čiar medzi „zväčšenou EÚ“ (v roku 2004 vstúpili do EÚ krajiny východnej a strednej Európy²) a posilniť prosperitu, spoluprácu a bezpečnosť. Regionálne sa delí na:

- *východnú vetvu* (krajiny na východ od EÚ). Do tejto vetvy patria: Arménsko, Azerbajdžan, Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina.
- *južnú vetvu* (krajiny okolo Stredozemného mora)(EEAS, 2025). Členmi južnej vetvy ESP sú: Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Líbya, Maroko, Palestína, Sýria a Tunisko.

Multilaterálnou iniciatívou v oblasti a nástupcom euro-stredomorského partnerstva je **Únia pre stredozemie**, ktorá vznikla v roku 2008. Nemá vlastné finančné nástroje ani dohody, jej náplňou sú konkrétne projekty, ktoré spájajú viaceré krajiny v oblasti energetiky, dopravy, životného prostredia, vzdelávania a pod. Členom je 27 krajín EÚ a 15 krajín Stredozemia: Albánsko, Alžírsko, Bosna a Hercegovina, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Mauritánia, Čierna Hora, Monako, Maroko, Palestína, Sýria (členstvo bolo kvôli konfliktu pozastavené), Tunisko a Turecko (European Parliament, 2025).

Po vypuknutí udalostí Arabskej jari v roku 2011 Únia pre stredozemie, ako aj ESP, vykazovali malý progres, a preto EÚ prehodnotila svoj prístup a v tom istom roku prijala iniciatívu Partnerstvo pre demokraciu a zdieľanú prosperitu s južným Stredomorím so snahou podporiť krajiny, ktoré prechádzali udalosťami Arabskej jari a usilovali sa o hospodárske a politické reformy.

Iniciatívy EÚ v regióne južnej vetvy susedskej politiky môžeme rozdeliť tak, ako sú uvedené v obrázku 2.2.

Obrázok 2.2 EÚ iniciatívy v MENA regióne

Zdroj: vlastné spracovanie.

Napriek tomu, že EÚ s krajinami ESP podpisuje asociačné dohody o voľnom obchode, jej cieľom nie je pridruženie týchto krajín ako členov do EÚ, ale posilnenie spolupráce a znižovanie ekonomických rozdielov medzi EÚ a jednotlivými krajinami ESP. V dôsledku zmien v oblasti Stredomoria prechádzala ESP viacerými revíziami. Prvá výraznejšia revízia nastala po udalostiach Arabskej jari a zameriavala sa na posilnenie demokracie (boj proti korupcii, podpora slobodných volieb, nezávislosť súdnictva, sloboda zhromažďovania sa a sloboda slova). Bol zavedený *princíp „viac za viac“*, ktorý mal priniesť viac podpory z fondov EÚ výmenou za významnejšie demokratické reformy (European Parliament, 2025). Tento prístup však nepriniesol očakávaný výsledok – mnohé režimy sa stali ešte autoritatívnejšími

² Išlo o Cyprus, Českú republiku, Estónsko, Litvu, Lotyšsko, Maďarsko, Maltu, Poľsko, Slovensko a Slovinsko.

a cieľ demokratizácie sa postupne dostával do úzadia. Ďalšou zmenou bola *diferenciácia*: rôzny, individuálny prístup k jednotlivým krajinám regiónu na základe ich potrieb a úrovne rozvoja (EEAS, 2025). Revízia v roku 2015 priniesla orientáciu na stabilitu a bezpečnosť a vzájomná spolupráca bola postavená na troch prioritách (Toukan, 2024):

- ekonomický rozvoj pre stabilizáciu,
- bezpečnosť,
- migrácia a mobilita.

V roku 2021 bolo partnerstvo opäť revidované a nová agenda sa zameriavala na nasledujúce oblasti (European Union, 2021):

- ľudský rozvoj (sem spadá napr. zdravotníctvo, podpora mládeže, vzdelávanie, účasť na vzdelávacích projektoch EÚ a pod.),
- právo, poriadok a dobrú vládu,
- digitálnu transformáciu a prosperitu (projekty na financovanie podnikania, malých a stredných podnikov, zapojenie žien do vzdelávania a pracovného procesu, ekonomická diverzifikácia),
- mier a bezpečnosť,
- migráciu a mobilitu (spolupráca v oblasti migrácie),
- prechod na zelenú ekonomiku, klimatické zmeny, energetiku a životné prostredie.

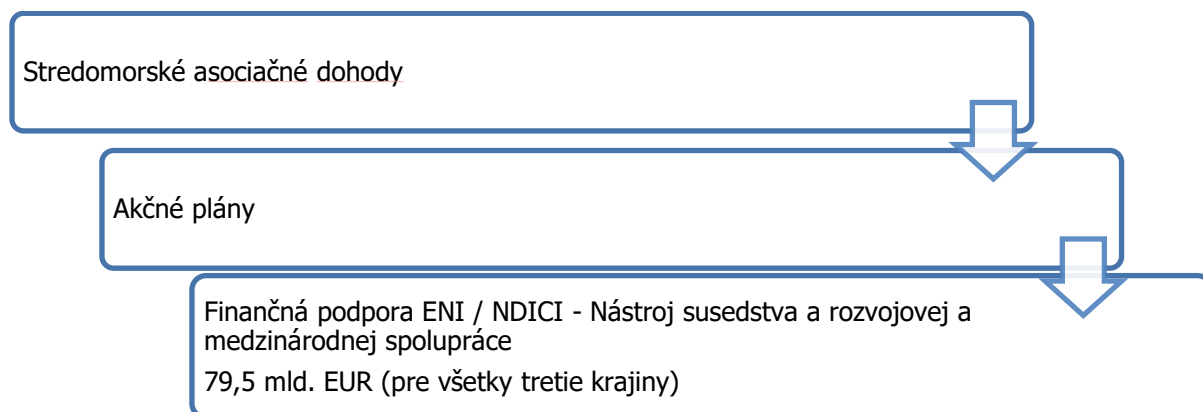
Nová agenda obsahuje hospodársky a investičný plán na sociálnu a ekonomickú obnovu v južnej vetve ESP. Na jeho realizáciu v rokoch 2021 – 2027 bolo vyčlenených 7 mld. EUR z nástroja NDICI (EU Neighbours South, 2021).

Okrem obchodných dohôd spájajú krajiny aj iné dohody a iniciatívy, napr. vytvorenie *Spoločnej európskej leteckej oblasti*, ktorej súčasťou sú krajiny EÚ, Nórsko a Island, krajiny Západného Balkánu a južnej vetvy ESP. Dohoda liberalizuje cezhraničnú leteckú prepravu medzi signatármi.

2.2 Nástroje zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči krajinám ESP

V rámci vzťahov k regiónu MENA využíva EÚ nasledujúce nástroje zahraničnoobchodnej politiky podľa obrázka 2.3.

Obrázok 2.3 Nástroje zahraničnoobchodnej politiky EÚ

Zdroj: vlastné spracovanie.

Vzájomné obchodné vzťahy sa riadia bilaterálnymi **asociačnými dohodami** a preferenčnými dohodami o voľnom obchode. Dohody možno charakterizovať ako:

- bilaterálne (vždy medzi konkrétnou krajinou a EÚ),
- preferenčné (poskytujú preferenčné výhody, sú to dohody o voľnom obchode),
- recipročné (partnerské krajiny si poskytujú preferencie navzájom, clá a obchodné obmedzenia odstraňuje EÚ ako aj krajina ESP),
- asymetrické (krajiny ESP odstraňujú clá a iné tarifné a netarifné bariéry postupne, EÚ hneď),
- dohody neumožňujú vstup do EÚ,
- obsahujú ustanovenia o demokracii a ľudských právach.

Asociačné dohody sú doplnené **akčnými plánmi** jednotlivých krajín, ktoré špecifikujú zámer a rozvojový plán každej krajiny. Akčný plán je však nezáväzný.

Tabuľka 2.1 zobrazuje zoznam krajín ESP a rok, od ktorého sa asociačná dohoda s EÚ začala zavádzať do praxe. Sýria dohodu v roku 1997 podpísala, ale dohoda nebola ratifikovaná. V súčasnosti sa neuplatňuje voči Sýrii žiadna dohoda z dôvodu vojenského konfliktu a uplatňovaných sankcií (väčšina z nich už bola zrušená).

Tabuľka 2.1 Dohody medzi EÚ a krajinami ESP

Krajina	Asociačná dohoda FTA	Platnosť od	Poznámka
Alžírsko	Áno	2005	
Egypt	Áno	2004	
Izrael	Áno	2000	
Jordánsko	Áno	2002	
Libanon	Áno	2006	
Maroko	Áno	2000	
Palestína	áno - dočasná	1997	
Sýria	nie - neratifikovaná	-	podpis 1997
Tunisko	Áno	1998	

Zdroj: European Union (2025b).

Na financovanie ESP sa od roku 2021 využíva finančný nástroj NDICI - Global Europe³, ktorý nahrádza predchádzajúce fondy. Na roky 2021 – 2027 bola schválená suma 79,5 mld. EUR (European Commission, 2025j) a táto suma pokrýva všetky rozvojové projekty, nielen v rámci ESP, ale aj globálne.

Rozvoj obchodných vzťahov je významný, avšak obchodné nástroje sú podľa Micalleffa (2025) zastaralé. V roku 2023 predstavoval obchod EÚ s krajinami ESP 4,9 % celkového zahraničného obchodu EÚ. Vzájomný obchod dosahoval 247,3 mld. EUR, čo nie je veľa vzhľadom na veľkosť územia krajín južnej vetvy ESP a hodnoty sú porovnateľné s obchodom EÚ so Švajčiarskom. Sú teda potrebné nové, efektívnejšie dohody, keďže súčasné nedokážu pozitívne využiť potenciál, ktorý v regióne existuje. Problémy súčasných dohôd sú (Micallef, 2025):

- stupeň implementácie dohôd v jednotlivých krajinách je na rôznej úrovni,
- dohody sa sústreďujú na odstránenie tarifných prekážok, menej však na netarifné, ktoré sú rovnako závažné,
- tradičné dohody EÚ o voľnom obchode nepokrývajú (alebo iba čiastočne) obchod so službami a priame zahraničné investície (PZI),
- finančné nástroje EÚ nedokážu naplniť ambície, ktoré by EÚ chcela dosiahnuť v regióne.

Z toho vyplýva, že pri obchode s regiónom a pri príprave nových dohôd treba:

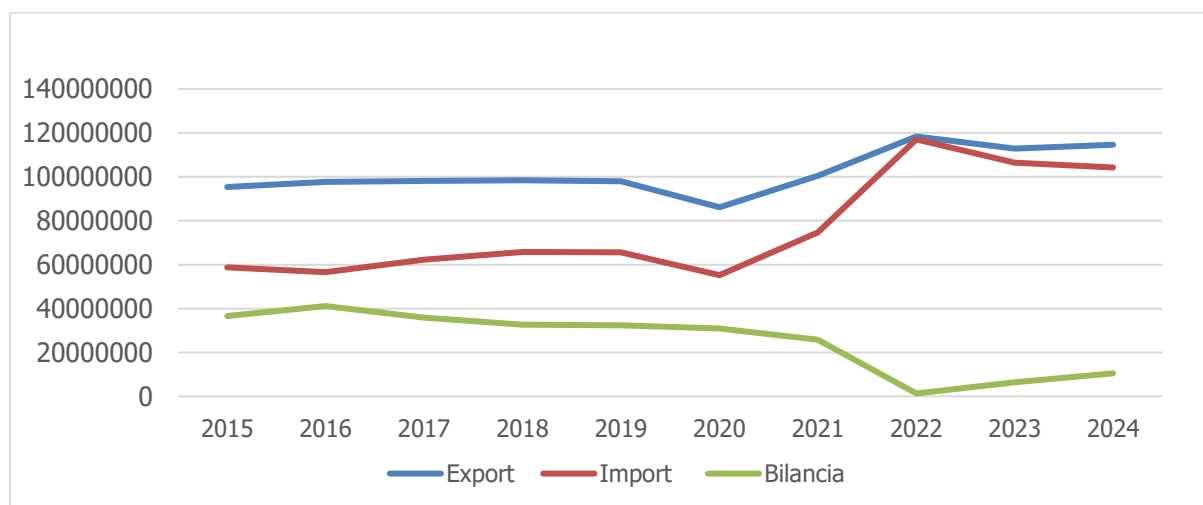
³ NDICI je nový finančný nástroj EÚ, ktorý zlučuje viacero finančných nástrojov, ktoré sa využívali na financovanie rozvojovej pomoci v jednotlivých regiónoch.

- Riešiť aj netarifné prekážky (sanitárne a fytosanitárne normy, požiadavky a určovanie pravidiel pôvodu) ako aj problematiku podnikateľského prostredia.
- Rozšíriť dohody a pokryť aj stále rastúci obchod so službami a toky PZI, ako aj obchod s poľnohospodárskymi produktami a potravinami. EÚ by mala znovuoformovať rokovania s Tuniskom a Marokom o komplexných dohodách o voľnom obchode, prípadne podpisovať čiastkové dohody mimo asociačných dohôd, napr. o energetickej spolupráci, ťažbe surovín a pod.

Obe strany vedia, že súčasný stav zahraničnoobchodných vzťahov je už nevyhovujúci. EÚ navrhla prechod na DCFTA. V roku 2013 sa začali rokovania s Marokom a v roku 2015 s Tuniskom, dohoda však zatiaľ nebola podpísaná. Maroko prerušilo rokovania v roku 2014, rokovania s Tuniskom sú tiež pozastavené, keďže Tunisko sa obáva negatívnych dopadov takejto dohody na svoju konkurencieschopnosť. Rokovania s Egyptom a Jordánskom sa doteraz nezačali pre obavy krajín z vysokých finančných nákladov na približovanie sa legislatíve EÚ, ako aj zo straty konkurencieschopnosti a pracovných miest (Sidlo, 2024).

Zahraničnoobchodná výmena medzi EÚ a krajinami južnej vetvy ESP má rastúcu tendenciu. Ako vidno z grafu 2.2, export EÚ do roku 2019 viac-menej stagnoval. Po poklese počas pandémie COVID-19 však vzrástol nad úroveň hodnôt pred pandémiou. Export dosiahol v roku 2024 hodnotu 114,6 mld. EUR. Krivka dovozu mala podobný priebeh, avšak s prudším nárastom hodnôt v roku 2022, kedy sa hodnota dovozu priblížila hodnote vývozu. Import dosiahol v roku 2024 hodnotu 104,2 mld. EUR. Obchodná bilancia bola počas celého obdobia aktívna.

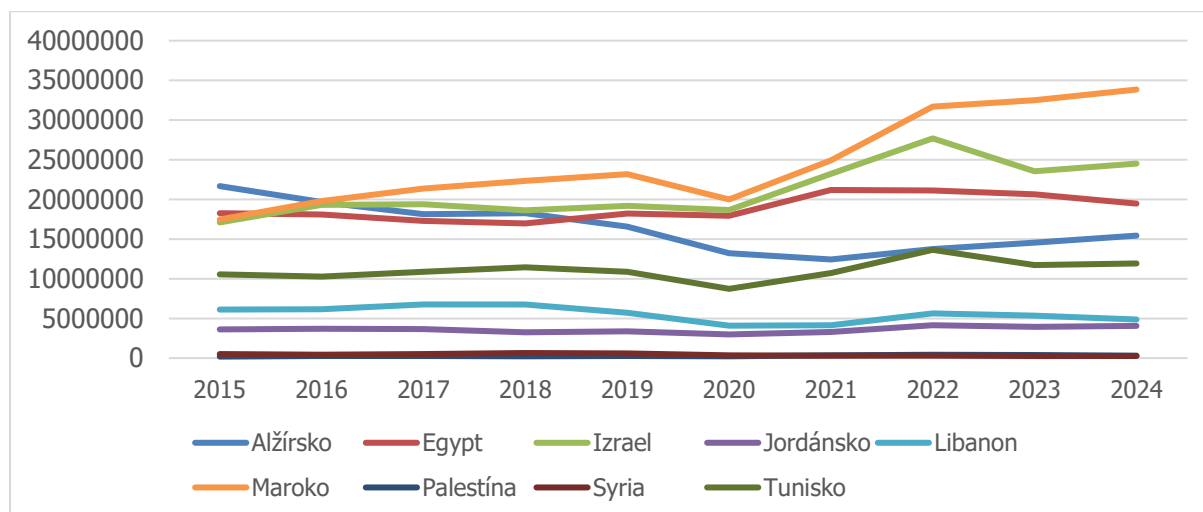
Graf 2.2 Vývoj zahraničného obchodu EÚ s krajinami južnej vetvy ESP spolu (tis. EUR, 2015 – 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ITC, Trade Map (2025).

Graf 2.3 zobrazuje vývoj exportu EÚ do jednotlivých krajín južnej vetvy susedskej politiky. Od roku 2016 je najvýznamnejším exportným trhom Maroko, export sem rastie najmä po roku 2020. Druhým je Izrael a tretím Egypt. Export do Alžírsku má klesajúcu tendenciu. Kým v roku 2015 bolo Alžírsko najväčším exportným trhom, v roku 2024 sa posunulo na štvrté miesto. Na piatom mieste bolo Tunisko s miernym nárastom exportu po roku 2020. Obchod so Sýriou je minimálny a do roku 2023 klesal. V roku 2024 sa prejavil mierny nárast. Dôvodom boli sankcie (väčšina z nich bola v roku 2025 zrušená), ako aj nedostatok devízových rezerv na dovoz z EÚ. Export do Palestíny od roku 2022 klesá a tento trend sa zrejme zachová v dôsledku deštruktívnych dopadov konfliktu s Izraelom.

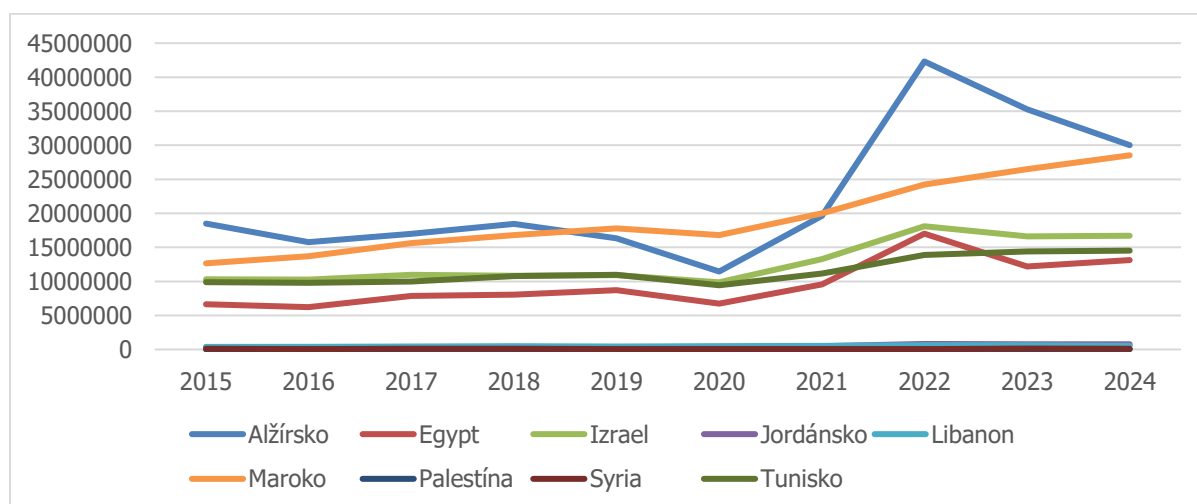
Graf 2.3 EÚ export do krajín južnej vetvy ESP (tis. EUR, 2015 – 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ITC, Trade Map (2025).

Graf 2.4 zobrazuje vývoj importu EÚ z krajín južnej vetvy susedskej politiky. EÚ najviac dováža z Alžírsku a Maroka. Hodnota dovozu z Alžírsku výrazne vzrástla v roku 2022 a keďže ide predovšetkým o dovoz energetických surovín, nárast ovplyvnili ceny a odkláňanie sa krajín EÚ od dovozu ropy a zemného plynu z Ruska. V roku 2024 však hodnota dovozu prudko poklesla. Dovoz z Maroka má v priebehu celého sledovaného obdobia rastúcu tendenciu, podobný trend vidno aj pri dovoze z Egypta, Izraela a Tuniska. Dovoz z Palestíny a Sýrie je na minimálnej úrovni.

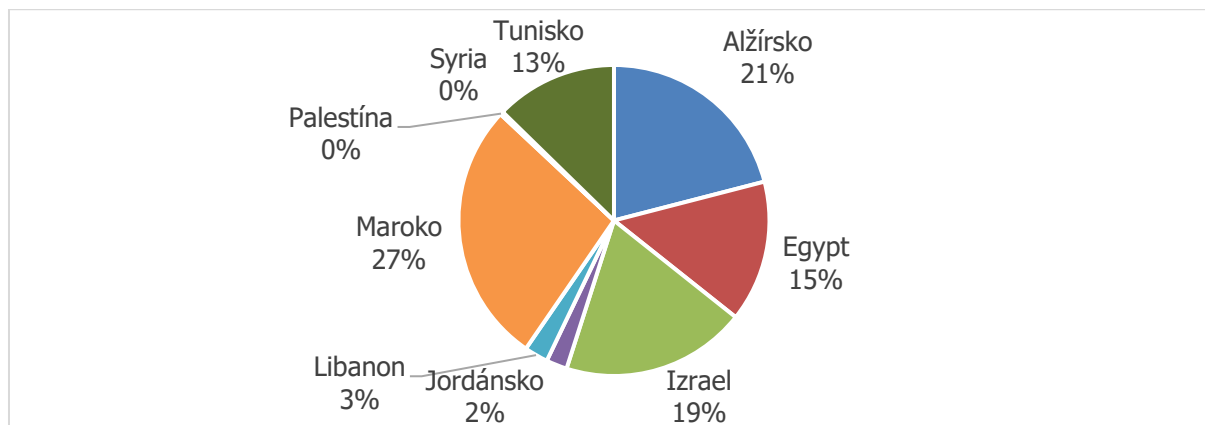
Graf 2.4 EÚ import z krajín južnej vetvy ESP (tis. EUR, 2015 – 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ITC, Trade Map (2025).

Graf 2.5 ukazuje, že najväčším obchodným partnerom v regióne celkovo bolo v roku 2024 Maroko (27 %, 60 591 mil. EUR), Alžírsko (21 %, 46 402 mil. EUR), Izrael (19 %, 42 587 mil. EUR), Egypt (15 %, 32 531 mil. EUR) a Tunisko (13 %, 28 089 mil. EUR). S ostatnými krajinami je obchod minimálny.

Graf 2.5 Zahraničný obchod EÚ s krajinami južnej vetvy ESP (v EUR, 2024)

Zdroj: European Commission (2025 a-i).

Nízka obchodná výmena so *Sýriou* má pôvod v konflikte na sýrskom území, ktorý začal v roku 2011. Na násilie páchané na civilistoch reagovala EÚ zavedením autonómnych opatrení vo forme sankcií, ktoré sa týkali okrem iného aj ropy, dôležitej komodity, ktorú exportovala Sýria na trh EÚ. Zároveň prerušila platnosť všetkých bilaterálnych dohôd a účasť Sýrie v bilaterálnych programoch. Sankcie viedli k minimálnemu dovozu zo Sýrie. Vo februári 2025 EÚ sankcie čiastočne zrušila, uvoľnenie sa týkalo energetického a dopravného sektora, technológií na ťažbu a spracovanie ropy, exportu ropy, zariadení na výstavbu elektrární a pod. V platnosti ostali tie, ktoré sa týkajú obchodu so zbraňami a tovarmi dvojakeho využitia (Delhouille, Eriksson, Esteve, Smith, 2025).

Obchodná výmena s *Palestínou* je tiež zanedbateľná a má viacero príčin (Hanzel, 2024):

- Zničená krajina v dôsledku konfliktu s Izraelom.
- Palestína a Izrael tvoria colnú úniu a Palestína je zaviazaná dodržiavať vonkajšie colné sadzby Izraela. Izrael neuznáva obchodné dohody, ktoré Palestína uzatvorila.
- Ekonomika Palestíny je úzko prepojená s ekonomikou Izraela. V roku 2022 smerovalo do Izraela 85 % palestínskeho exportu, zatiaľ čo pri dovoze to bolo 52 %.
- Izrael kontroluje všetky palestínske prechody a prístavy, ich kontrola je zdĺhavá.
- Izrael zakazuje dovoz tovarov dvojitého využitia na územie Palestíny.
- Vzhľadom na nízku konkurencieschopnosť exportuje Palestína do EÚ tovary s nízkou pridanou hodnotou a v malých množstvách.

V rámci vzájomného obchodu sa od roku 2011 využíva systém určovania pravidiel pôvodu podľa *Paneuro-stredomorskej konvencie*. Revidované boli v roku 2025. Platia pre signatárov Barcelonskej deklarácie, krajiny Západného Balkánu, Gruzínsko, Farské ostrovy, Moldavsko a Ukrajinu. Určenie pôvodu tovaru je dôležité preto, aby vývozca mohol využiť obchodné preferencie, ktoré vyplývajú z dohody o voľnom obchode. Výrobok môže byť označený ako pôvodný pri splnení týchto podmienok (Access2Markets, 2025):

- ak bol vyrobený na území EÚ alebo v krajine, ktorá spadá pod konvenciu (v prípade diagonálnej kumulácie musia mať však preferenčnú dohodu medzi sebou podpísané všetky zúčastnené krajiny),
- medzi EÚ, Alžírskom a Tuniskom ako aj medzi krajinami Európskeho hospodárskeho priestoru platí úplná kumulácia (v rámci takejto kumulácie sa všetky krajiny považujú za jedno územie a materiály a suroviny z tohto územia sa považujú za pôvodné, ako keby pochádzali z vlastnej krajiny),
- ak boli použité nepôvodné materiály (napr. dovezené suroviny), musia byť v krajine dostatočne opracované (musí byť materiálu pridaná dostatočná pridaná hodnota),

- ak spĺňal prepravné podmienky, napr. nebol počas prepravy upravovaný.

2.3 Prekážky vo vzájomných vzťahoch a obchode

Medzi najzávažnejšie prekážky obchodu, okrem špecifických pre jednotlivé krajiny regiónu, patrí najmä určovanie pravidiel pôvodu, zavádzanie karbónových cieľ zo strany EÚ, spoločná poľnohospodárska politika EÚ a jej normy a reštrikcie, nedostatočná infraštruktúra v regióne ESP, vplyv iných obchodných partnerov, najmä rastúci vplyv Číny, nestabilita v regióne a riešenie migračnej otázky.

Určovanie pravidiel pôvodu

Pre krajiny južnej vetvy ESP môže byť určovanie pravidiel pôvodu finančne a administratívne náročný krok. Niektoré krajiny regiónu však postupne zavádzajú elektronický systém pre overenie vydávania osvedčení o pôvode tovaru, napríklad Maroko od roku 2021 a Izrael od roku 2024. EÚ plánuje zaviesť spoločný systém približne v roku 2030 (C&D Services, 2025).

Na základe EÚ Jordan Compact má Jordánsko možnosť využívať jednoduchú transformáciu na textil a odevy. Táto dohoda mala umožniť zamestnať čo najviac utečencov zo Sýrie, avšak nespĺnila pôvodné očakávania.

CBAM (karbónové clá)

CBAM môžu negatívne ovplyvniť niektoré krajiny regiónu. Podľa údajov z roku 2021 pochádzali všetky exportné príjmy Maroka z vývozu železa, ocele a elektrickej energie do EÚ. Egypt exportoval 40 % svojich hnojív a 77 % ocele a železa do EÚ. Podľa výsledkov skúmania Assema a Elewa (2025) by najcitlivejšie mohli reagovať na vývoz elektrickej energie, plynu, automobilov a ich častí, ako aj rôznych kovov a chemických produktov.

Je pravdepodobné, že karbónové clá budú mať veľký dopad na Egypt, keďže tovary, ktoré spadajú pod CBAM, predstavujú 10 % celkových exportných príjmov krajiny. Ďalšie krajiny, ktoré budú zrejme výraznejšie zasiahnuté plným zavedením CBAM, sú Alžírsko, Maroko a Líbya. Tieto krajiny by mali rokovať s EÚ o úľavách, prípadne technickej a finančnej pomoci na zmiernenie dopadov (Ghoneim, 2024).

Tabuľka 2.2 Export produktov spadajúcich pod CBAM do EÚ (2023, % HDP)

	Export produktov CBAM do EÚ (% HDP)	Export CBAM do EÚ ako % z celkového exportu CBAM
Tunisko	0,47 %	43,3 %
Egypt	0,35 %	37,8 %
Jordánsko	0,18 %	24,6 %
Maroko	0,33 %	15 %

Zdroj: spracované podľa Ghoneim (2024).

Tabuľka 2.2 ukazuje, že export CBAM produktov do EÚ z Tuniska predstavuje 0,47 % HDP Tuniska. Z celkového exportu produktov, ktoré patria do kategórie CBAM, smeruje vyše 43 % do EÚ. Z tohto pohľadu je najrizikovejšie Tunisko. Tabuľka poskytuje údaje aj pre Egypt, Jordánsko a Maroko.

Spoločná poľnohospodárska politika EÚ s prísnyimi sanitárnymi a fytosanitárnymi normami

Pri dovoze poľnohospodárskych produktov a potravín do EÚ musia krajiny ESP splniť prísne predpisy EÚ, navyše na mnohé produkty uvaluje EÚ vysoké clá kvôli ochrane domácich producentov potravín.

Pri exporte EÚ do krajín ESP musí vývozca rešpektovať požiadavky, ktoré vyplývajú z náboženského presvedčenia (potraviny musia byť halal pri vývoze do väčšiny krajín ESP, kóšer pri vývoze do Izraela). Pre vysvetlenie pozri glosár.

Dopravná infraštruktúra

Nedostatočná infraštruktúra krajín južnej vetvy ESP bráni rozvoju intraregionálneho obchodu medzi jednotlivými krajinami. Investície do infraštruktúry priamo úmerne súvisia s prílevom zahraničného kapitálu. Svetová banka odhadla, že na zabezpečenie prepojenia v rámci regiónu by bolo potrebných ročne minimálne 100 mld. USD počas 5 rokov (Berahab, 2022).

Krajiny regiónu sú súčasťou Spoločného európskeho leteckého priestoru. Pre obchod s EÚ má potenciál rozvoj námornej prepravy, a to vzhľadom na polohu krajín okolo Stredozemného mora. Niektoré krajiny regiónu tento potenciál využívajú a rozvíjajú (Maroko), mnohé však majú slabú stratégiu rozvoja v tejto oblasti.

Konkurencia v podobe iných obchodných partnerov

V regióne dlhodobo silnie postavenie Číny, a to nielen obchodné, ale aj v podobe investícií z krajín Zálivu. V regióne rastie aj vplyv Turecka (ktoré je aktívne na severe Sýrie) a Ruska.

Inštitucionálna a politická nestabilita v regióne

Líbya, ktorá rieši vlastné problémy s bezpečnosťou a usporiadaním, nie je v stave rokovať o obchodnej dohode s EÚ. Znovu rozpútaný konflikt medzi Palestínou a Izraelom predstavuje takisto významné narušenie obchodných tokov a prakticky odstrihnutie Palestíny z medzinárodného obchodu.

Snaha EÚ o podporu demokracie v regióne naráža na reštriktívne a autoritatívne prostredie v jednotlivých krajinách a nástroje, ktoré má EÚ k dispozícii, nie sú dostatočne motivujúce k reálnym zmenám (Toukan, 2024).

Migračná kríza

Riešenie otázky migrácie sa stalo akútnym najmä po vypuknutí konfliktu v Sýrii, po ktorom hľadalo azyl v EÚ milión utečencov. EÚ sa snažila situáciu riešiť dohodami, ktoré by riešili migračnú krízu v tretích krajinách (Pavia, 2024):

- S Tureckom uzatvorila dohodu v roku 2016. Turecko sa zaviazalo uzatvoriť svoje hranice a nepustiť utečencov ďalej do EÚ výmenou za 6 mld. EUR na riešenie humanitárnej situácie a prisľúb uvoľniť vízovú povinnosť pre tureckých občanov.
- S Líbyou (2017), Tuniskom, Mauritániou a Egyptom (2023) uzatvorila podobné dohody. Dohody s Tuniskom, Mauritániou a Egyptom však už neriešia výlučne zastavenie migrácie, ale aj širšie rozvojové potreby krajín a poskytovaný rozpočet nie je určený len na migráciu, ale aj na iné rozvojové ciele.

Podľa Pavia (2024) sa prístup EÚ v rámci ESP, ktorý mal smerovať k ekonomickému rastu regiónu, jeho nezávislosti a prosperite, zmenil na uprednostnenie vlastných krátkodobých záujmov pred dlhodobými cieľmi iniciatívy. Nerieši však dlhodobý problém migrácie a najmä nie jej príčiny.

Zhrnutie

Krajiny EÚ, najmä Francúzsko, majú s regiónom južnej vetvy ESP, predovšetkým s Alžírskom, Marokom a Tuniskom, dlhodobé historické vzťahy siahajúce až do obdobia kolonializmu. Novodobé obchodné vzťahy sa formovali najmä po osamostatnení krajín MENA a prvé dohody mali podobu neregulovaných kooperačných dohôd o voľnom obchode. Zintenzívnenie vzťahov EÚ je evidentné až od 90. rokov. Významný bol najmä tzv. Barcelonský proces v roku 1995, z ktorého neskôr vychádzali euro-stredomorské asociačné dohody. Táto multilaterálna iniciatíva bola v roku 2004 doplnená Európskou susedskou politikou a v roku 2008 Úniou pre Stredozemie, ktorá priniesla projektovú spoluprácu.

EÚ využíva asociačné dohody, akčné plány a finančný nástroj NDICI ako nástroje zahraničnoobchodnej politiky voči regiónu. Asociačné dohody už však zastarali a krajiny ESP sa bránia podpisu nových komplexných dohôd, ktoré považujú za ohrozenie ich konkurencieschopnosti. Pri určovaní pravidiel pôvodu spadajú krajiny pod Paneuro-stredomorskú konvenciu, ktorá im umožňuje využívať výhody diagonálnej kumulácie.

Medzi najzávažnejšie prekážky obchodu, okrem tých špecifických pre jednotlivé krajiny regiónu, patrí najmä určovanie pravidiel pôvodu, zavádzanie karbónových ciel zo strany EÚ, spoločná poľnohospodárska politika EÚ s jej normami a reštrikciami, nedostatočná infraštruktúra v regióne ESP, vplyv iných obchodných partnerov – najmä rastúci vplyv Číny, nestabilita v regióne a riešenie migračnej otázky.

Glosár

CBAM – nástroj EÚ, za pomoci ktorého chce EÚ stanoviť spravodlivú cenu uhlíka, ktorý sa vytvára pri výrobe uhlíkovo náročných produktov, a plniť tak svoje klimatické ciele. Prechodné obdobie na zavedenie uhlíkových ciel je stanovené na roky 2023 – 2026. Dovozcovia do EÚ musia deklarovať množstvo emisií v dovážanom produkte. V úvodnej fáze sa clá zavádzajú na vybrané produkty: cement, železo, oceľ, hnojivá, hliník, elektrinu a vodík (European Union, 2025c). Bližšie o tomto nástroji pojednáva kapitola 4.

Euro-stredomorská dohoda – asociačná dohoda, ktorá vychádza z Euro-stredozemského partnerstva, je dohodou o pridružení krajiny južnej vetvy ESP k EÚ. Nevedie k členstvu v EÚ. Na jej uplatňovanie dohliada Asociačná rada.

Halal potraviny – jedlo v súlade s islamskou tradíciou. Zvieratá musia byť živé a zdravé (okrem iných postupov) a zabitú predpísaným spôsobom – prerezaním krčnej žily, pričom sa prednesie zasvätenie, tzv. šaháda. V EÚ je povinné omráčenie zvierat pred porážkou od roku 1979. Zakazuje sa jesť určité časti zvierat (semenníky, močový mechúr) (Eardley, 2014). Nekonzumuje sa bravčové mäso, ryby bez šupín, alkohol, živočíšny tuk, vanilkový extrakt, pokrmy obsahujúce krv (halal4web, 2025).

Kóšer potraviny – jedlo v súlade so židovskou tradíciou, tzv. vhodné jedlo. Zvieratá musia byť, podobne ako v islame, usmrtené prerezaním krčnej žily. Nie je povolené konzumovať niektoré časti zvierat (sviečkovú, flank steak, vysoký roštenec, hovädzie lýtko a stehno), morské plody, ryby bez šupín a mäso – bravčové, konské, zo zajaca, veveričky, ťavy či klokana. Nekonzumujú sa niektoré vtáky: orly, sovy, jastraby a čajky a tie, ktoré sa živia zdochlinami, ovocie napadnuté červami, plesnivé alebo nahnilé. Nesmie sa kombinovať mäso a mliečne produkty (Eagle, 2024).

Komplexná dohoda o voľnom obchode - na rozdiel od súčasných asociačných dohôd pokrýva aj obchod so službami, investície, duševné vlastníctvo, verejné obstarávanie, udržateľný rozvoj, harmonizáciu noriem a predpisov spojených s obchodom (Sidlo, 2024).

Úlohy

1. V dvojiciach / tímoch si vyberte jednu krajinu, ktorá spadá pod Európsku susedskú politiku a vypracujte:
 - a. vývoj zahraničného obchodu vybranej krajiny s EÚ,
 - b. vyhládajte, akým prekážkam obchodu partneri čelia pri výmene tovaru (konkrétne prekážky pre vybranú krajinu),
 - c. uveďte, aký má potenciál krajina pre prehĺbenie obchodných vzťahov s EÚ (v oblasti vývozu surovín, vývozu špecifických tovarov a pod.),
 - d. vymenujte najvýznamnejších obchodných partnerov vybranej krajiny.
2. Zhodnotte súčasnú bezpečnostnú situáciu v oblasti MENA (napr. konflikt Izrael – Palestína, bezpečnostná situácia v Sýrii) a uveďte, ako vplýva na obchodné vzťahy v rámci regiónu a na zahraničnoobchodné vzťahy s EÚ.
3. Prediskutujte pozície Číny v regióne.

Odporúčaná literatúra

Bouris, D., Huber, D., Pace, M. (2023). *Routledge Handbook of EU – Middle East Relations*. Routledge 2023. 508 s. ISBN 9781032132167

Elitsoy, Z. A. a kol. (2024) *The Future of EU – MENA Relations*. Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2024. Retrieved 15 May 2025, from <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/Future-Euro-MENA-Final.pdf>

3 Zahraničnoobchodná politika EÚ voči zoskupeniu ASEAN

Výsledky vzdelávania

Študenti nadobudnú vedomosti v oblasti vývoja a stavu zahraničnoobchodnej politiky EÚ voči Združeniu národov juhovýchodnej Ázie. Popri základných informáciách o zoskupení ASEAN sa oboznámia s východiskami a vývojom vzájomnej spolupráce oboch zoskupení, ako aj právnym rámcom, ktorý zastrešuje ich obchodné a hospodárske vzťahy. Úlohy v závere kapitoly majú za cieľ rozvíjať a podporovať tímovú prácu vrátane komunikácie, ako aj schopnosť pracovať so zdrojmi, hľadať súvislosti, vyvodzovať závery, formovať vlastné názory.

Kľúčové slová

ASEAN, strategické partnerstvo, dohody o voľnom obchode

Skratky

ASEAN – Association of Southeast Asian Nations (Združenie národov juhovýchodnej Ázie), FTA – Free Trade Agreement (dohoda o voľnom obchode), AFTA – ASEAN Free Trade Area (zóna voľného obchodu ASEAN-u), AEC – ASEAN Economic Community (Hospodárske spoločenstvo ASEAN-u), ASEM – Asia Europe Meeting (Stretnutie Ázia – Európa), IPA – Investment Protection Agreement (dohoda o ochrane investícií), DTA – Digital Trade Agreement (dohoda o digitálnom obchode)

Úvod

Európska únia a Združenie národov juhovýchodnej Ázie (ASEAN) už viac ako pol storočia rozvíjajú diplomatické vzťahy, ktoré sa za dané obdobie výrazne posilnili. Významná pozornosť je venovaná najmä vzájomnému obchodu a investíciám, ako aj spolupráci v oblasti bezpečnosti. Napriek rozdielom sa obom zoskupeniam podarilo dosiahnuť významné výsledky v regionálnej spolupráci a integrácii (Li, 2024).

Hoci sú obe zoskupenia vedúcimi hospodárskymi zoskupeniami vo svojich regiónoch, ako aj vo svetovom hospodárstve, obe si prešli svojím špecifickým vývojom. Tento vývoj odráža hĺbka ich vnútornej integrácie či systém fungovania a spolupráce medzi členskými krajinami a ovplyvňuje vzájomnú spoluprácu či hospodársku integráciu.

EÚ a ASEAN sa odlišujú hĺbkou aj obsahom svojej vnútornej ekonomickej integrácie. EÚ sa z colnej únie postupne v priebehu druhej polovice 20. storočia vyvinula až do hospodárskej a menovej únie (hoci nie úplnej), ASEAN-u sa však ešte nepodarilo výraznejšie pokročiť od budovania zóny voľného obchodu (AFTA) k vytvoreniu spoločného trhu (Li, 2024). AFTA sa v roku 1992 stala základom pre cieľ hospodárskej integrácie vo forme jednotného integrovaného trhu a výrobnéj základne, tzv. *Hospodárskeho spoločenstva ASEAN* (AEC). AEC bolo oficiálne založené v roku 2015, je budované a rozširované prostredníctvom strategických plánov zameraných na prehlbovanie integrácie, digitálnu transformáciu, udržateľnosť a inkluzívny rast (ASEAN, 2025).

Spolupráca v rámci ASEAN-u je založená na dodržiavaní *princípu nezasahovania do vnútorných záležitostí členských štátov*, a preto je rozhodovací proces často založený na konzultáciách a konsenze medzi jeho členmi. Ide o tzv. „*ASEAN-Way*“ diplomaciu, resp. rozhodovací proces

založený na konzultáciách a dialógu (Li, 2024).⁴ Keďže suverenita je pre členské štáty ASEAN-u mimoriadne citlivá otázka, aj otázky hlbšej ekonomickej integrácie častokrát nie sú sprevádzané dostatočnou politickou vôľou (Li, 2024). Vzhľadom na rozdielnú úroveň integrácie členské štáty ASEAN-u uprednostňujú skôr bilaterálny prístup k EÚ (k jej jednotlivým členským štátom), a to najmä v problematických otázkach (Goulard, 2025).

3.1 ASEAN – základná charakteristika

Združenie ASEAN vzniklo ako medzinárodná organizácia v roku 1967 v Thajsku podpisom tzv. Bangkockej deklarácie s hlavným zámerom urýchliť hospodársky rast, sociálny pokrok a kultúrny rozvoj, podporiť mier a bezpečnosť v juhovýchodnej Ázii. Z pôvodne piatich členských krajín – **Indonézie, Malajzie, Filipín, Thajska a Singapuru** sa členská základňa postupne rozšírila v 80. a 90. rokoch na desať členských štátov, a to o **Brunej** (1984), **Vietnam** (1995), **Laos** (1997), **Mjanmarsko** (1997) a **Kambodžu** (1999). Členskú základňu zoskupenia bližšie zobrazuje obrázok.

Obrázok 3.1 Členské krajiny ASEAN-u

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Wikimedia Commons, 2025.

Celková rozloha zoskupenia je 4,5 mil. km², obýva ho viac ako 600 mil. obyvateľov. Viac ako 42 % rozlohy zaberá Indonézia (1,9 mil. km²), ktorú nasledujú Mjanmarsko (0,7 mil. km²) a Thajsko (0,5 mil. km²). Najmenšiu rozlohu majú mestský štát Singapur (734 km²) a Brunej (5765 km²) (HKTDC Research, 2024).

⁴ Pozostáva zo 4 princípov: nezasahovanie do vnútorných záležitostí členských štátov; tzv. tichá diplomacia slúžiaca na komunikáciu pri bilaterálnych sporoch; nepoužívanie sily a rozhodovanie prostredníctvom konsenzu (Mahaseth, 2022).

Indonézia je tiež domovom pre až 41 % obyvateľov ASEAN-u. Najnižší počet obyvateľov má Brunej. Indonézia dominuje aj z hľadiska HDP, tvorí 36 % HDP zoskupenia, nasleduje Singapur a Thajsko. Keď porovnáme úroveň príjmov meranú výškou HDP na obyvateľa, členské krajiny sa výrazne líšia. Z tohto pohľadu jednoznačne vyčnievajú Singapur a Brunej s najvyššou hodnotou, naopak Kambodža, Laos a Mjanmarsko sa výškou tohto ukazovateľa zaradujú medzi najmenej rozvinuté krajiny (LDCs). Bližšie údaje sú uvedené v tabuľke 3.1.

Celková výška HDP ASEAN-u za rok 2022 predstavovala viac ako 3,6 mld. USD, za rok 2023 to bolo 3,8 mld. USD. Ako celok je teda ASEAN treťou najväčšou ekonomikou v Ázii a piatou najväčšou na svete po USA, Číne, Japonsku a Nemecku (HKTDC Research, 2024).

Tabuľka 3.1 Vybrané údaje členských krajín ASEAN za rok 2022

	Počet obyv. v tis.	HDP v mil. USD	HDP na obyv. v USD
Brunej	445,4	16 678,4	37 445,9
Filipíny	111 572,3	404 284,2	3 623,5
Indonézia	275 719,9	1 317 259,3	4 777,5
Kambodža	16 843,3	29 610,9	1 758,0
Laos	7 442,8	15 049,2	2 022,0
Malajzia	32 698,1	407 027,4	12 448,0
Mjanmarsko	55 770,2	60 967,3	1 093,2
Singapur	5 637,0	466 709,6	82 794,0
Thajsko	66 090,0	495 301,9	7 494,4
Vietnam	99 461,7	408 694,6	4 109,1
ASEAN	671 680,7	3 621 582,7	5 391,8

Zdroj: vlastné spracovanie podľa ASEAN, 2023.

ASEAN plní významnú úlohu nielen pri udržiavaní mieru, ale aj v rozvoji obchodu v regióne (Zubal'ová – Drieniková, 2024). Na rozdiel od EÚ však nižšia miera ekonomickej integrácie ASEAN-u súvisí aj s celkovou úrovňou intraregionálneho obchodu. Podiel intraregionálneho obchodu na celkovom obchode ASEAN-u tvorí 22 %, čo je v porovnaní s úrovňou intraregionálneho obchodu EÚ nízky podiel. Podiel exportu ASEAN-u ako celku do tretích krajín na celkovom exporte zoskupenia (78 %) dlhodobo až trojnásobne prevyšuje podiel exportu do ASEAN-u (22 %). Jedinou výnimkou je Laos, ktorý sa viac spolieha na obchod s členskými krajinami (ASEAN, 2023). V rámci EÚ exporty väčšiny členských krajín smerujú najmä do ostatných krajín EÚ (okolo 70 – 80 %), výnimku tvoria Malta, Írsko a Cyprus, ktoré majú vyšší podiel exportu do tretích krajín (Li, 2024).

Po vnútroregionálnom obchode, ktorý tvorí približne pätinu obchodu s tovarom, sú najväčšími obchodnými partnermi ASEAN-u Čína (19 %), USA (11 %) a EÚ ako celok. Za rok 2022 dosiahla hodnota vzájomného obchodu ASEAN s EÚ 295 mld. USD, čo predstavovalo 7,7 % podiel na obchodnom obrate ASEAN-u. Z toho export do EÚ tvoril 176 mld. USD a import 119 mld. USD (ASEAN, 2023).

Z pohľadu tovarovej štruktúry exportu aj importu ASEAN-u dominujú elektrické stroje a zariadenia a ich súčiastky (29 % dovozu a 25 % vývozu ASEAN-u v roku 2023), nasledované minerálnymi palivami a olejmi (HKTDC Research, 2024). ASEAN ako celok dlhodobo dosahuje aktívnu obchodnú bilanciu (ASEAN, 2023), čo má potenciál prispievať k hospodárskemu rastu regiónu. Obchodný prebytok dosahuje najmä vďaka obchodu s elektrickými strojmi, živočíšnymi alebo rastlinnými tukmi a olejmi, obuvou, odevmi a odevnými doplnkami. Najväčší podiel na celkovom obchode zoskupenia má Singapur (25,5 % za rok 2023), ďalej sú to

Vietnam, Malajzia, Thajsko, Indonézia a Filipíny. Týchto 6 krajín spolu tvorí takmer 97 % zahraničného obchodu ASEAN-u (ASEAN, 2024). Obchodu so službami v rámci ASEAN-u dominujú cestovný ruch, doprava a ďalšie obchodné služby, pričom centrum obchodu so službami je Singapur, ktorý sa v roku 2023 podieľal až 60 % na exporte a 56 % na importe služieb ASEAN-u (HKTDC Research, 2024).

Čo sa týka prílevu priamych zahraničných investícií (PZI) do krajín ASEAN, až 90 % z nich v roku 2023 pochádzalo z tretích krajín, a to najmä z USA (32 %), EÚ (11 %), Číny (7,5 %) a Japonska (7 %). Viac ako 70 % PZI smerovalo do sektora služieb a najväčším príjemcom bol Singapur s približne 70 % celkového objemu investícií, nasledovaný Indonéziou a Vietnamom (9 % a 8 %) (HKTDC Research, 2024; ASEAN, 2024).

Okrem budovania vnútornej hospodárskej integrácie si ASEAN od 90. rokov 20. storočia buduje aj silné obchodné vzťahy s tretími krajinami najmä v širšom regionálnom spektre prostredníctvom dohôd o voľnom obchode. Ide najmä o Regionálne komplexné hospodárske partnerstvo (RCEP) uzavreté s Austráliou, Čínou, Japonskom, Južnou Kóreou a Novým Zélandom (Zubal'ová – Drieniková, 2024).

3.2 Stručný vývoj vzájomných vzťahov EÚ s ASEAN-om

Základ partnerstva oboch zoskupení sa viaže do obdobia 70. rokov 20. storočia. V roku 1972 obe zoskupenia – v tom čase Európske hospodárske spoločenstvo (EHS) a ASEAN – nadviazali neformálne vzťahy.⁵ Formalizácia diplomatických vzťahov oboch zoskupení je spojená so vzájomným uznaním ako partnerov pre dialóg v roku 1977 (Asvapromtada, 2021).

V roku **1980** bola medzi oboma zoskupeniami podpísaná **dohoda o spolupráci**. Odvtedy sa medzi oboma regiónmi rozvinul politický dialóg a výrazná spolupráca v mnohých oblastiach. V rámci vzájomného dialógu sa začali pravidelne konať zasadnutia spoločného výboru pre spoluprácu zamerané na inštitucionálnu, obchodnú, hospodársku a rozvojovú spoluprácu (Páldi, 2024).

Začiatok 90. rokov je spojený s rastúcim záujmom EHS, neskôr EÚ, o posilnenú spoluprácu s ázijským regiónom. V roku 1994 EÚ prijala svoj prvý strategický dokument voči Ázii, v ktorom vytýčila smer a ciele tvorby novej politiky so zámerom posilniť svoju prítomnosť v regióne. Vzájomné partnerstvo sa postupne posilňovalo, pričom jeho vývoj ovplyvňovali aj prekážky súvisiace s otázkou dodržiavania ľudských práv v Mjanmarsku⁶, či finančná kríza v juhovýchodnej Ázii (Goulard, 2025). Od roku 1996 obe organizácie a ich členské štáty participujú v rámci neformálneho dialógu *Stretnutie Ázia – Európa* (ASEM).

Na stratégiu z roku 1994 nadviazala jej aktualizovaná verzia v roku 2001, ktorá zvýraznila význam Ázie ako hospodárskeho a politického partnera pre EÚ a potrebu posilnenia pozície EÚ v regióne. V roku 2004 Komisia prijala dokument *Nové partnerstvo s juhovýchodnou Áziou*, v ktorom sa zamerala na rozširovanie spolupráce s ASEAN-om v rôznych sektoroch od bezpečnosti po ľudské práva. Zmienaná bola aj možnosť uzatvorenia medziregionálnej FTA (Páldi, 2024; European Commission, 2004). Tento zámer bol realizovaný v roku 2007 v rámci zmien obchodnej politiky EÚ.⁷

V roku 2007 bola prijatá tzv. Norimberská deklarácia o rozšírenom partnerstve medzi EÚ a ASEAN, ktorá znamenala posilnenie vzájomného partnerstva a zvýraznila význam hlbšej

⁵ V Bruseli sa uskutočnili diskusie zástupcov oboch strán týkajúce sa výhod vzájomného obchodu počas návštevy delegácie juhovýchodnej Ázie pod vedením ministra obchodu z Indonézie (Páldi, 2024).

⁶ Po vstupe Mjanmarska do ASEAN-u sa EÚ obávala porušovania ľudských práv. Jej reakciou bolo zmrazenie vzájomného dialógu s ASEAN-om na takmer tri roky (Páldi, 2024).

⁷ Bližšie v kapitole 3.3.

a širšej spolupráce v politických, bezpečnostných, hospodárskych, environmentálnych, rozvojových, sociálno-kultúrnych otázkach, ako aj v oblasti energetickej bezpečnosti či klimatických zmien (Asvapromtada, 2021). Deklarácia podporila iniciatívny návrh otvorenia rokovaní o medziregionálnej FTA. V tomto období boli po pozitívnej odozve zo strany ASEAN-u vzájomné väzby oboch blokov povýšené na úroveň tzv. *posilneného partnerstva*, pričom v roku 2014 sa začala postupná práca na jeho skvalitnení a povýšení na najvyššiu diplomatickú úroveň – strategické partnerstvo, čím by sa vytvoril oficiálny základ pre pravidelné stretnutia na najvyššej úrovni. To by zároveň naplňalo aj snahy EÚ o posilnenie svojej pozície v regióne. Pokrok v tejto oblasti však bol pomalý, najmä pre neochotu a váhanie zo strany ASEAN-u (Páldi, 2024).⁸

Vzájomné vzťahy boli povýšené na **strategické partnerstvo** v decembri **2020** na 23. ministerskom zasadnutí ASEAN – EÚ. Z hľadiska EÚ možno tento krok považovať za súčasť širšej stratégie posilňovania svojej prítomnosti v Ázii (Goulard, 2025). Tá sa rozvinula ďalej prostredníctvom stratégie zameranej na prepájanie oboch regiónov v roku 2018 a najnovšie v rámci *Stratégie EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne* prijatej v roku 2021, v rámci ktorej bola ASEAN-u potvrdená ústredná úloha (Zubal'ová – Drieniková, 2024).

3.3 Právny a inštitucionálny rámec obchodnej spolupráce EÚ a ASEAN

EÚ sa snaží o získanie lepšieho prístupu svojich vývozcov na dynamicky sa rozvíjajúci trh ASEAN-u. Z pohľadu zahraničného obchodu EÚ je ASEAN ako celok dlhodobo tretím najväčším partnerom z hľadiska celkovej hodnoty vzájomného obchodu. Za rok 2024 dosiahol jeho podiel na zahraničnom obchode EÚ 5,2 %. Podiel zoskupenia na celkovom dovoze do EÚ v danom období tvoril viac ako 6,6 % a na celkovom vývoze 3,7 % (European Commission, 2025e).

Základom pre spoluprácu EÚ a ASEAN je **dohoda o spolupráci** medzi EHS a vtedajšími členskými krajinami ASEAN-u: Indonéziou, Malajziou, Filipínami, Singapurom a Thajskom. Bola podpísaná v Kuala Lumpur z roku 1980. Možno ju považovať za prvý základný právny rámec vzájomného partnerstva. Je klasifikovaná ako obchodná dohoda, hoci predstavuje základ pre spoluprácu aj v iných otázkach (Asvapromtada, 2021). Týka sa obchodnej, hospodárskej aj rozvojovej spolupráce. Na základe dohody si EÚ a členské krajiny ASEAN v obchodných vzťahoch navzájom poskytujú doložku najvyšších výhod (EUR-LEX, 1980).

Na bilaterálnej úrovni dopĺňajú dohodu o spolupráci aj *dohody o partnerstve a spolupráci* (PCAs) uzatvárané medzi EÚ a členmi ASEAN-u. PCA dohody môžeme považovať za tzv. politické dohody. Poskytujú všeobecný rámec pre dvojstranné hospodárske, politické a bezpečnostné vzťahy. Zároveň sú predpokladom a nevyhnutnou podmienkou pre uzatvorenie bilaterálnych FTA dohôd a sú s nimi právne previazané (Asvapromtada, 2021; Hsieh, 2022). EÚ v tomto prípade vníma PCA dohodu ako záväzok, že členský štát ASEAN-u bude dodržiavať aj iné, neobchodné aspekty, ako sú napríklad pracovné a environmentálne normy či ľudské práva (Wong, 2024).

Od roku 2006 možno datovať *rast významu Ázie v rámci obchodnej politiky EÚ*. EÚ predstavila obchodnú stratégiu Globálna Európa, ktorú možno považovať za prelomovú, pretože priniesla zmenu prístupu v obchodnej politike EÚ.⁹ Z prístupu založenom na multilaterálnych riešeniach (najmä na rokovaníach v rámci WTO) sa EÚ viac priblížila k bilaterálnemu prístupu prostredníctvom uzatvárania preferenčných obchodných dohôd, tzv. *dohôd o voľnom obchode*

⁸ Ohlásenie tzv. strategického partnerstva sa očakávalo už v roku 2019, avšak tento proces bol vetovaný zo strany Malajzie a Indonézie v súvislosti s tlakom EÚ na smernicu o obnoviteľných energiách, ktorú považovali za diskriminačnú (Páldi, 2024).

⁹ Zmena súvisí s neúspechom multilaterálnych rokovaní WTO o ďalšej liberalizácii medzinárodného obchodu začatých v Dohe v roku 2001. EÚ tak musela hľadať alternatívny spôsob získania lepšieho prístupu na trhy tretích krajín.

(FTAs) *novej generácie*, resp. moderných dohôd – ambiciózných a komplexných z hľadiska svojho obsahu. Prioritným partnerom pre rokovania o týchto dohodách bol aj ASEAN (Zubal'ová – Drieniková, 2024).

Rokovania o FTA medzi EÚ a ASEAN-om

Európska komisia teda (aj na základe mandátu od Rady EÚ) v roku 2007 začala rokovania o medziregionálnej FTA, pričom sa usilovala o dosiahnutie čo najvyššieho stupňa liberalizácie vzájomného obchodu vrátane liberalizácie obchodu so službami. Mandát na rokovanie však pokrýval iba 7 členských štátov ASEAN-u. Laos, Kambodža a Mjanmarsko ako LDC krajiny mali možnosť zapojiť sa do rokovaní neskôr (Hwee, 2023).

Po siedmich kolách rokovaní v roku 2009 však boli rokovania o FTA na úrovni zoskupení *pozastavené*. Podľa Hweeovej (2023) jedným z hlavných dôvodov zlyhania rokovaní – okrem hospodárskych rozdielov v rámci ASEAN-u – bola aj vlastná úzkoprsosť EÚ a prehnané vnímanie jej vlastného vplyvu v regióne, čo možno pripísať aj nedostatočnému pochopeniu inštitucionálneho usporiadania v rámci ASEAN-u. EÚ si zároveň vzhľadom na rastúcu geopolitickú a geohospodársku konkurenciu v regióne uvedomila potrebu pružnejšieho prístupu v obchodnej politike voči krajinám juhovýchodnej Ázie prostredníctvom bilaterálnych FTA. Rada EÚ následne v roku 2009 súhlasila, že ďalšie rokovania bude viesť Komisia s jednotlivými členskými krajinami ASEAN-u bilaterálne. Komisia zvýraznila potrebu pokračovať v rokovaníach a uzatváraní bilaterálnych FTA s krajinami ASEAN-u aj v obchodnej stratégii z roku 2010. Strategický cieľ uzavrieť medziregionálnu dohodu medzi EÚ a ASEAN-om však zostal naďalej zachovaný (Zubal'ová – Drieniková, 2024).

Rokovania o FTA medzi EÚ a **Singapúrom** sa začali v roku 2010, krátko po tom, ako do platnosti vstúpila Lisabonská zmluva (1. 11. 2009), ktorá do kompetencií obchodnej politiky EÚ zaradila aj PZI. Tento krok výrazne ovplyvnil podpis a ratifikáciu dohody. Podľa stanoviska Súdneho dvora EÚ z roku 2017 patrí FTA do výlučnej právomoci EÚ, s výnimkou niektorých ustanovení v kapitole o investíciách, ktoré sa týkajú ochrany investícií, urovnávania sporov medzi investorom a štátom a portfóliových investícií patriacich do spoločnej právomoci EÚ a jej členských štátov. Na základe toho sa obe strany rozhodli, že ustanovenia netýkajúce sa výlučnej právomoci EÚ budú začlenené do samostatnej *dohody o ochrane investícií (IPA) medzi EÚ a Singapúrom* (Hwee, 2023). Hoci obe dohody boli uzatvorené a podpísané, do platnosti zatiaľ vstúpila iba FTA v novembri 2019. IPA je v procese ratifikácie jednotlivými členskými štátmi EÚ.

Na základe týchto skutočností boli vedené aj rokovania s **Vietnamom**, a to o FTA, ako aj o dohode IPA. Dohoda FTA vstúpila do platnosti po jej ratifikácii 1. 8. 2020.

Po úspechu rokovaní so Singapúrom a Vietnamom Komisia navrhla pokračovať v bilaterálnych rokovaníach medzi EÚ a členmi ASEAN-u v rámci obchodnej stratégie z roku 2015 (Obchod pre všetkých).

Rokovania EÚ s *Thajskom* síce začali už v roku 2013, no po roku došlo k ich pozastaveniu, obnovili sa až v roku 2023. Podobne to bolo aj v prípade *Filipín*. Rokovania sa začali v roku 2015, uskutočnili sa však iba dve kolá a k ich obnove došlo v roku 2024. Rokovania o FTA dohode začali v roku 2010 aj s *Malajziou*, avšak po dvoch rokoch boli prerušené (Zubal'ová, Drieniková, 2024). Začiatkom roka 2025 sa obe strany dohodli na opätovnom otvorení rokovaní (European Commission, 2025d). Rokovania o FTA s *Indonéziou* prebiehajú od roku 2016, sú však negatívne ovplyvnené otázkou udržateľnosti. Na jednej strane ide o opatrenia Indonézie týkajúce sa zákazu exportu nespracovaného niklu, ktoré majú negatívny vplyv na oceľarský priemysel EÚ. Na druhej strane sú to opatrenia EÚ týkajúce sa importu palív na báze palmového oleja, ktoré Indonézia považuje za diskriminačné a ohrozujúce jej poľnohospodárstvo (Zubal'ová – Drieniková, 2024).

Tabuľka 3.2 bližšie dokumentuje prehľad obchodných dohôd medzi EÚ a členskými krajinami ASEAN-u.

Tabuľka 3.2 Prehľad dohôd EÚ s členskými krajinami ASEAN-u k 31. 7. 2025

	Obchodná dohoda	Ďalšie dohody
Brunej	Žiadna	
Filipíny	Rokovania o FTA obnovené v 2023	
Indonézia	Rokovania o FTA od roku 2016	
Kambodža	-	
Laos	-	
Malajzia	Rokovania o FTA obnovené v 2025	
Mjanmarsko	-	IPA – rokovania pozastavené
Singapur	<i>FTA v platnosti</i> od 21. 11. 2019	IPA – v procese ratifikácie; DTA – podpis v 2025
Thajsko	Rokovania o FTA obnovené v 2024	
Vietnam	<i>FTA v platnosti</i> od 1. 8. 2020	IPA – v procese ratifikácie

Zdroj: vlastné spracovanie.

Vzájomné vzťahy medzi EÚ a *Brunejom* sú riadené dohodou o spolupráci medzi EHS a ASEAN-om (Zubaľová – Drieniková, 2024). Čo sa týka *Mjanmarska*, vzájomný vzťah a spolupráca s EÚ sú problematické. V roku 2017 boli pozastavené rokovania o dohode IPA vzhľadom na obavy EÚ z porušovania ľudských práv. V dôsledku vojenského prevratu v krajine v roku 2021 EÚ nerozvíja formálne partnerstvo (European Commission, 2025c).

Singapur sa stal prvou krajinou, s ktorou EÚ ukončila rokovania a v máji 2025 podpísala *dohodu o digitálnom obchode (DTA)*. Dohoda stanovuje komplexné pravidlá týkajúce sa digitálneho obchodu s EÚ. Ide o modernú dohodu, ktorá má vytvoriť nové príležitosti pre podnikateľov a spotrebiteľov, ako aj posilniť dôveru spotrebiteľov EÚ v online prostredie. Zahŕňa opatrenia na uľahčenie elektronických transakcií, podporu bezpečného online prostredia či zlepšenie prístupu k elektronickému obchodu. Dohoda tak predstavuje prvú dohodu EÚ tohto druhu, pričom je doplnkom k FTA so Singapurom (European Commission, 2025a; Zubaľová – Drieniková, 2024).

Hoci ASEAN nie je spomenutý v obchodnej stratégii EÚ z roku 2021, prioritné miesto zaujíma v Stratégii EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne prijatej v tom istom roku. Z pohľadu obchodnej politiky je ASEAN dôležitý najmä v súvislosti s implementáciou FTA dohôd, ako aj potrebou dokončiť či začať nové obchodné rokovania (Zubaľová – Drieniková, 2024), čo je potvrdené aj obnovou rokovaní o FTA.

Popri bilaterálnych vzťahoch a obchodných rokovaniach s jednotlivými členmi ASEAN-u spolupracuje EÚ úzko aj s ASEAN-om ako celkom. Hlavným rámcom spolupráce je Program ASEAN–EÚ pre obchod a investície, v rámci ktorého sa diskutujú obchodné a investičné otázky, organizujú sa odborné dialógy a pravidelné obchodné samity medzi podnikmi z oboch strán. EÚ tiež finančne podporuje projekty ASEAN-u týkajúce sa obchodu či podpory regionálnej integrácie (European Commission, 2025b).

Zhrnutie

ASEAN sa stal prioritou pre EÚ v jej obchodnej politike voči ázijskému regiónu, čo potvrdzuje aj dôraz na jeho ústrednú úlohu v Stratégii EÚ pre spoluprácu v indicko-tichomorskom regióne. Hoci cieľ dosiahnuť medziregionálnu FTA medzi EÚ a ASEAN-om pretrváva, od roku 2006 sú kľúčovým nástrojom obchodnej politiky EÚ bilaterálne obchodné dohody s jednotlivými krajinami ASEAN-u. V platnosti sú dohody so Singapurom a Vietnamom, ktoré môžu byť vnímané aj ako modely pre ďalšie dohody EÚ s krajinami ASEAN.

Glosár

Dohody o voľnom obchode novej generácie – ide o moderné dohody FTA, ktoré pokrývajú široký rozsah oblastí a sú špecifické vysokým stupňom liberalizácie. Týkajú sa nielen bežného obchodu s tovarom, ale zahŕňajú aj liberalizáciu poskytovania služieb, investícií, verejného obstarávania, práv duševného vlastníctva, hospodárskej súťaže či udržateľného rozvoja. EÚ začala takéto dohody uzatvárať od roku 2006.

ASEM, Stretnutie Ázia – Európa je proces neformálneho medzivládneho dialógu, ktorý bol založený v roku 1996 s cieľom podporiť vzájomný dialóg a spoluprácu medzi Áziou a Európou. Venuje sa politickým, hospodárskym, finančným, sociálnym, kultúrnym a vzdelávacím otázkam spoločného záujmu v duchu rovnocenného partnerstva. ASEM tvorí 30 európskych a 21 ázijských štátov, sekretariát ASEAN-u a EÚ.

Úlohy

1. Vyhľadajte si ďalšie informácie a špecifiká k vybraným členským krajinám ASEAN-u a diskutujte o výhodách, resp. nevýhodách či hlavných prekážkach ovplyvňujúcich rokovanie o FTA s EÚ. Následne prezentujte Váš pohľad na význam FTA dohôd s krajinami ASEAN-u pre EÚ.
2. Prediskutujte a objasnite vývoj vzájomnej spolupráce oboch zoskupení v súvislosti s ich špecifickým fungovaním.
3. Prediskutujte, v čom by spočíval význam medziregionálnej FTA medzi oboma zoskupeniami.

Odporúčaná literatúra

Zubal'ová, Ľ. – Drieniková, K. (2024). *Obchodná politika EÚ – Afrika, Karibik a Tichomorje a indicko-tichomorský región*. Praha: Leges, 164 s.

Hwee, Y. L. (2023). Geopolitics, Geoeconomics and the EU Trade Policy: The Relationship with ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) as a Test Case. In: Quirico, O., Kwapisz Williams, K. (eds) *The European Union and the Evolving Architectures of International Economic Agreements*. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-2329-8_3

4 Mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach

Výsledky vzdelávania

Študenti nadobudnú vedomosti týkajúce sa charakteristiky, účelu a spôsobu fungovania Mechanizmu uhlíkovej kompenzácie na hraniciach (CBAM). Hlavná pozornosť bude venovaná postaveniu rozvojových krajín v rámci CBAM, a to aj prostredníctvom vybraných indexov. Z dôvodu zachovania aktuálnosti údajov je tematika CBAM doplnená o interaktívne údaje prístupné cez QR kódy. Úlohy uvedené v závere kapitoly vedú k zhrnutiu a pochopeniu problematiky, a to prostredníctvom využitia myšlienkovkej mapy a brainstormingu, čím sa podporí kombinácia individuálnej práce, skupinovej práce a kritického myslenia študentov.

Kľúčové slová

CBAM, únik uhlíka, EÚ ETS, dekarbonizácia, indexy expozície CBAM

Skratky

CBAM – Carbon Border Adjustment Mechanism (Mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach), EÚ – Európska únia, RK – Rozvojové krajiny, LDC – Least Developed Countries (Najmenej rozvinuté krajiny), EU ETS – European Union Emissions Trading System (Systém EÚ na obchodovanie s emisiami), CO₂e – Ekvivalent oxidu uhličitého, GWP – Global Warming Potential (Potenciál globálneho otepľovania), TEI – Trade Exposure Index (Index obchodnej expozície), ATEI – Aggregate Trade Exposure Index (Index agregovanej obchodnej expozície), EEI – Economic Exposure Index (Index ekonomickej expozície), OEI – Output Exposure Index (Index expozície produkcie).

Úvod

Jedným zo základných pilierov v oblasti klimateckej politiky Európskej únie je systém obchodovania s emisiami (EU ETS), zavedený v roku 2005. Tento systém stanovuje strop a ceny emisií, čím sa usiluje o znižovanie emisií v odvetví priemyslu, energetiky a dopravy, ktoré spolu tvoria približne 40 % celkových emisií v Európe. Strop predstavuje maximálny absolútny objem emisií, ktoré môžu regulované subjekty emitovať počas fázy obchodovania. Zodpovedá určitému počtu kvót (1 kvóta = 1 tona emisií ekvivalentu oxidu uhličitého), ktoré sú vydané na dané obdobie. Tento strop sa každoročne znižuje z dôvodu naplnenia cieľa EÚ eliminovať celkové emisie (Európska komisia, 2024).

V roku 2023 bol existujúci systém obchodovania s emisiami (EU ETS) doplnený o nový systém obchodovania s emisiami (ETS2). Ten sa zameriava na emisie CO₂ zo spaľovania palív v budovách, cestnej doprave a v sektoroch (priemysle), na ktoré sa nevzťahuje pôvodný systém EU ETS. ETS2 sa tak na rozdiel od existujúceho EU ETS vzťahuje na emisie v predvýrobnej fázy, t. j. monitorovanie a nahlasovanie emisií budú musieť zabezpečiť už dodávatelia palív. Od roku 2025 budú dodávatelia palív povinní získať povolenie na emisie skleníkových plynov a predložiť schválený plán monitorovania. Povinnosť odovzdávať kvóty začne platiť až od roku 2027 v závislosti od ceny energií. To znamená, že kvóty sa budú vyžadovať až od roku 2028, ak budú v roku 2026 ceny energií výnimočne vysoké (European Commission, Directorate General for Climate Action, 2025b).

V roku 2023 zaviedla EÚ mechanizmus CBAM s cieľom doplniť systém bezplatných kvót EU ETS a hlavne eliminovať únik uhlíka (tzv. „carbon leakage“) v odvetviach, ktorým hrozí presun výroby mimo EÚ. Mechanizmus CBAM rozširuje systém obchodovania s emisiami o tzv. zásadu „znečisťovateľ platí“. To znamená, že pri dovoze tovarov z tretích krajín do EÚ by mal CBAM zabezpečiť, aby dovezené produkty spadajúce pod tento mechanizmus niesli rovnaké uhlíkové náklady ako výrobky vyrobené v EÚ, ktoré podliehajú systému EU ETS. Cieľom je chrániť konkurencieschopnosť európskeho priemyslu a zároveň podporiť globálne opatrenia na znižovanie emisií, vychádzajúce z medzinárodných klimatických dohôd (ako je Kjótsky protokol) a zo samotného záujmu EÚ. Tento záujem je ukotvený v Európskej zelenej dohode, ktorej cieľom je dosiahnuť klimatickú neutralitu EÚ do roku 2050, a to prostredníctvom nástroja na zabezpečenie legislatívneho súladu medzi zelenými iniciatívami a právnymi predpismi EÚ, tzv. balíkom návrhov s názvom Fit for 55. Ide o súbor právnych predpisov zameraných na zníženie emisií skleníkových plynov v EÚ aspoň o 55 % do roku 2030, čím sa podporí cieľ EÚ zameraný na dosiahnutie klimatickej neutrality do roku 2050 (European Council, Council of the European Union, 2025). Od roku 2023 vstúpil CBAM do prechodnej fázy, počas ktorej sa začalo sledovanie emisií spojených s dovozom určitých komodít (ako napr. cement, železo, hliník), avšak tzv. finančné plnenie realizované prostredníctvom nákupu a predkladania CBAM certifikátov sa vyžaduje až od roku 2026. Prehľad zavedenia CBAM a prepojenie s EU ETS poskytuje tabuľka 4.1 (European Union, 2024).

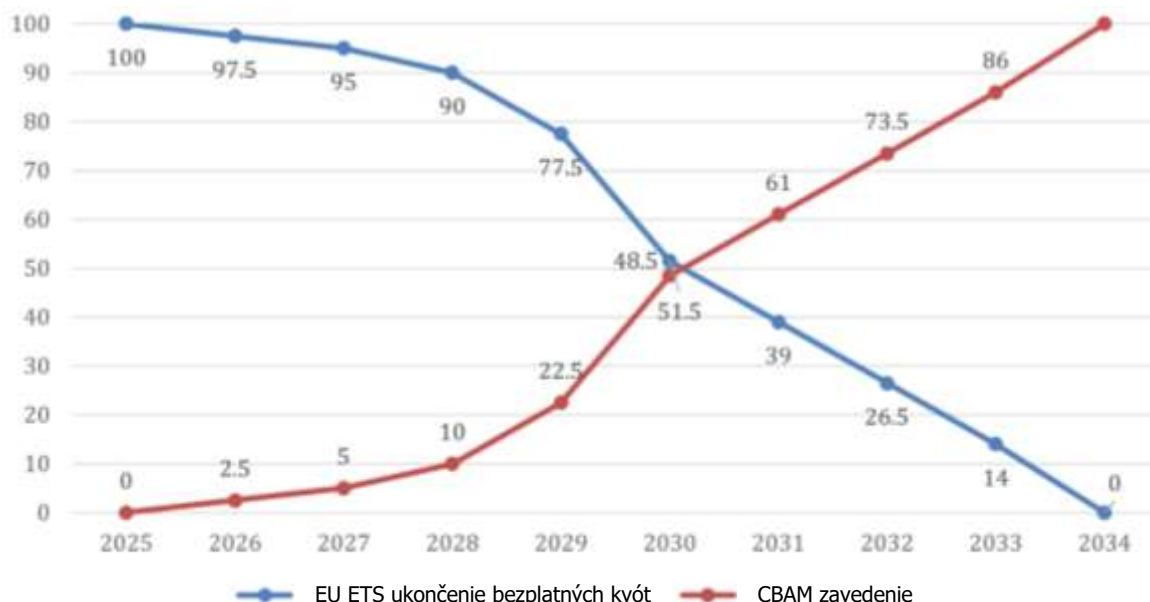
Tabuľka 4.1 ETS vs CBAM

Rok	Mechanizmus regulácie emisií v EÚ
2005	<i>ETS: systém obchodovania s emisiami (v EÚ):</i> Systém stanovuje ročné emisné stropy a vytvára trh s uhlíkom, na ktorom sa obchoduje s emisnými povolenkami (na princípe bezodplatného pridelovania). Na obdobie 2021 až 2030 si EÚ stanovila ambicióznejší cieľ: znížiť emisie skleníkových plynov o 62 % v porovnaní s úrovňou 43 % v roku 2005. Systém sa vzťahuje na elektrárne, energeticky náročné priemyselné odvetvia, námornú a leteckú dopravu.
2023	<i>ETS2: systém obchodovania s emisiami zavedený v roku 2023 pre odvetvie budov, cestnej dopravy a ďalšie odvetvia, na ktoré sa nevzťahuje existujúci systém EU ETS:</i> Monitorovanie a podávanie správ o emisiách v rámci systému ETS2 sa začína od roku 2025. Odovzdávanie kvót bude povinné od roku 2028, pričom sa bude vzťahovať na emisie z roku 2027. Kvóty v rámci systému ETS2 nebudú zameniteľné za kvóty, s ktorými sa obchoduje v existujúcom systéme ETS. Na trh sa budú umiestňovať len prostredníctvom aukcií, tzn. bez možnosti bezodplatného pridelovania.
2023	<i>Skúšobné obdobie CBAM:</i> Dovozcovia určitého tovaru z tretích krajín do EÚ musia vykazovať skleníkové plyny obsiahnuté v ich dovoze (priame a nepriame emisie) bez toho, aby museli vykonávať akékoľvek finančné platby.
2026	<i>CBAM systém nadobúda účinnosť:</i> Dovozcovia určitých tovarov z tretích krajín do EÚ deklarujú emisie spojené s ich výrobou a každoročne odovzdávajú zodpovedajúci počet certifikátov. Ceny certifikátov sa stanovujú na základe týždenných kvót ETS.
2026 – 2034	<i>Úplná implementácia CBAM:</i> Postupné ukončenie bezodplatného pridelovania kvót v rámci EU ETS bude prebiehať súbežne so zavádzaním mechanizmu CBAM, ktorý má potenciál rozšíriť sa aj na tovary spadajúce do mechanizmu CBAM.

Zdroj: Spracované podľa: E. Manthey & W. Patterson, 2023; European Union, 2024.

Zavádzanie mechanizmu CBAM tak postupne ukončí bezplatné pridelenie kvót EU ETS do roku 2034 pre sektory, na ktoré sa CBAM vzťahuje. Ako môžeme vidieť na grafe 4.1, bezplatné pridelenie kvót sa začne znižovať najprv pomalým tempom a až ku koncu predpokladaného obdobia ukončenia pridelenia bezodplatných kvót sa zrýchli.

Graf 4.1 Postupné ukončenie bezplatných kvót v rámci EU ETS a zavedenie CBAM (% v jednotlivých rokoch)

Zdroj: ICAP, 2023.

4.1 Charakteristika CBAM

CBAM môžeme charakterizovať ako mechanizmus týkajúci sa eliminácie dovozu tovaru výrobou náročného na emisie. Upravujú ho nasledovné nariadenia (MŽP SR, 2025, Finančná správa SR, 2025):

- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/956 z 10. mája 2023, ktorým sa zriaďuje mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach. Toto nariadenie obsahuje špecifikáciu CBAM a charakteristiku výpočtu viazaných emisií. V Prílohe I. sú uvedené tovary, ktorých sa mechanizmus CBAM týka, a to ich presnou identifikáciou prostredníctvom číselných znakov kombinovanej nomenklatúry podľa Nariadenia Európskeho hospodárskeho spoločenstva č. 2658/87. V súčasnosti ide o nasledovné skupiny tovarov: cement, elektrina, hnojivá, železo a oceľ, hliník, vodík.
- Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2023/1773 zo 17. augusta 2023, ktorým sa stanovujú pravidlá uplatňovania nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/956, pokiaľ ide o oznamovacie povinnosti na účely mechanizmu uhlíkovej kompenzácie na hraniciach počas prechodného obdobia. Nariadenie definuje prechodné obdobie od 1. októbra 2023 do 31. decembra 2025, kedy sa povinnosti dovozcov tovarov spadajúcich pod mechanizmus CBAM z tretích krajín obmedzujú len na ohlasovacie povinnosti, tzn. predloženie správy Európskej komisii obsahujúcej nasledovné skutočnosti:
 - ✓ celkové množstvo každého druhu tovaru vyjadrené v megawatthodinách (v prípade elektriny) alebo v tonách (pri ostatnom tovare),

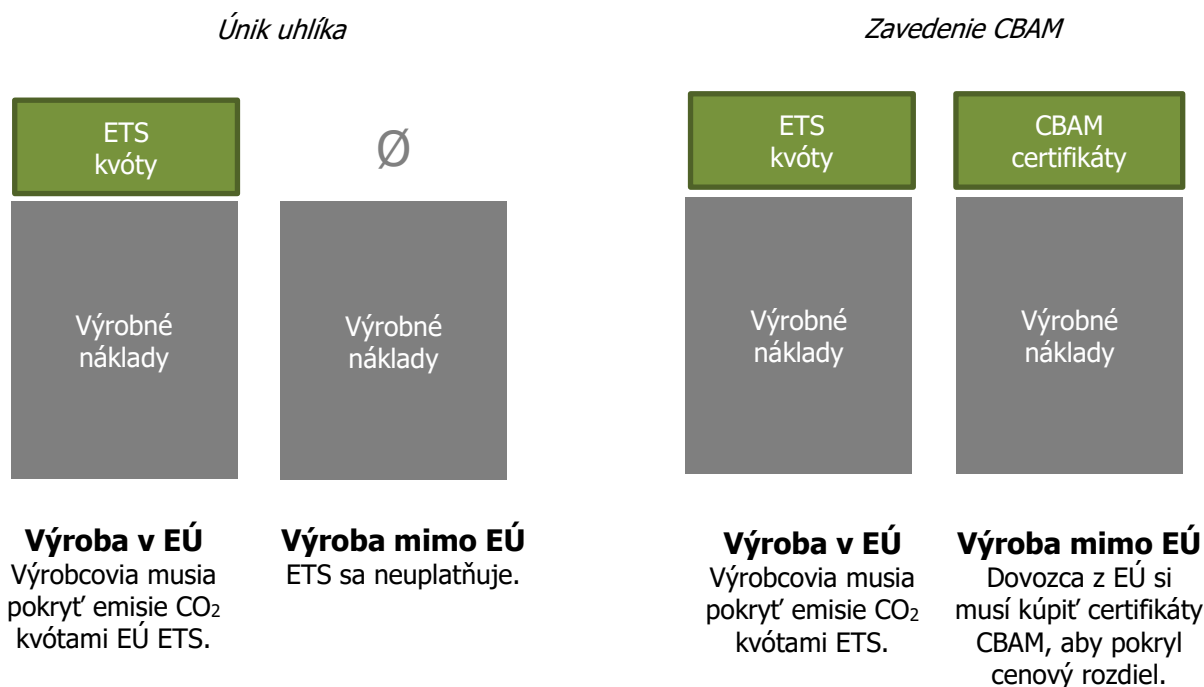
- ✓ skutočné priame emisie CO₂e na jednotku tovaru (MWh alebo t), tzn. emisie CO₂e, ktoré vznikajú priamo pri výrobe tovaru (napr. spaľovaním palív vo fabrike),
 - ✓ celkové nepriame emisie, tzn. emisie, ktoré vznikajú mimo samotného výrobného procesu, ale sú s ním spojené (napr. pri výrobe tepla, ktoré továreň používa),
 - ✓ emisie skleníkových plynov spojené s medziproduktmi (emisie z výroby medziproduktov),
 - ✓ uhlíková cena zaplatená v krajine pôvodu za emisie spojené s dovážaným tovarom, vrátane prípadných zliav alebo kompenzácií.
- Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2024/3210 z 18. decembra 2024, ktorým sa stanovujú pravidlá uplatňovania nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/956, pokiaľ ide o register CBAM. Nariadenie obsahuje vymedzenie významu registra CBAM a jeho štruktúry pozostávajúcej z CBAM portálu deklarantov, vnútroštátnych príslušných orgánov, Európskej komisie, prevádzkovateľov (CBAM operátorov). Register CBAM predstavuje elektronickú databázu obsahujúcu informácie týkajúce sa napríklad vyhlásení CBAM. Umožňuje komunikáciu, oznamovanie, registráciu a výmenu informácií medzi Európskou komisiou a príslušnými colnými orgánmi, či schválenými deklarantmi CBAM.
 - Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2025/486 zo 17. marca 2025, ktorým sa stanovujú pravidlá uplatňovania nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/956, pokiaľ ide o podmienky a postupy týkajúce sa statusu schváleného deklaranta CBAM. Obsahuje informácie týkajúce sa žiadosti o status schváleného deklaranta CBAM. Dovozy tovaru spadajúceho do CBAM nariadenia na colné územie EÚ z tretích krajín môžu od 1.1.2026 realizovať len schválení (autorizovaní) deklaranti CBAM registrovaní v CBAM registri, a to na základe kúpených certifikátov CBAM za cenu vypočítanú Európskou komisiou za každý kalendárny týždeň vychádzajúc z priemeru cien kvót EU ETS. Ak dovozca preukáže, že za emisie vzniknuté počas výroby dovážaného tovaru v tretej krajine bola už uhradená cena uhlíka, môže požiadať o zníženie počtu CBAM certifikátov, ktoré je povinný odovzdať Európskej komisii prostredníctvom CBAM registra. Zavádzanie mechanizmu CBAM bude prebiehať postupne v rokoch 2026 až 2034 a bude časovo zosúladené s postupným obmedzovaním bezplatného pridelovania emisných kvót v rámci systému EU ETS.

Cieľom mechanizmu CBAM je zabrániť riziku úniku uhlíka, na čo poukazuje aj obrázok 4.1, a zároveň povzbudiť výrobcov z tretích krajín, aby používali technológie, ktoré sú účinnejšie pri znižovaní emisií skleníkových plynov. Zavedenie CBAM eliminuje únik uhlíka prostredníctvom povinnosti nakúpiť a odovzdať CBAM certifikáty zodpovedajúce množstvu emisií, poprípade umožňuje odpočítať si zaplatenú cenu uhlíka v krajine pôvodu, ak dovozca preukáže, že v krajine výroby bola zaplatená cena uhlíka (Závěšický, 2025).

Fungovanie CBAM predstavuje tzv. „živý mechanizmus“, čo znamená, že pravidelne dochádza k prijímaniu zmien a nových návrhov, ktoré upravujú výnimky, zoznam tovarov spadajúcich pod CBAM, či spôsob výpočtu. Ako príklad môžeme uviesť návrh Európskej komisie z februára 2025 na zjednodušenie nariadenia o mechanizme CBAM a jeho následné schválenie Európskym parlamentom v máji 2025 ako súčasť tzv. „balíka opatrení Omnibus I“. Jednou z prijatých zmien je úprava podmienok oslobodenia od povinností CBAM - namiesto pôvodného limitu 150 EUR na jeden dovoz sa zavádza nový prah: 50 ton dovezeného tovaru z tretích krajín na jedného dovozcu ročne. Cieľom tejto zmeny je znížiť administratívnu záťaž pre malé a stredné podniky, ktoré dovážajú iba zanedbateľné množstvá tovaru. Hoci samotný cieľ a princíp

fungovania CBAM sa nemení, dôležité je neustále sledovať konkrétne podmienky dovozu z tretích krajín do EÚ (European Commission, Directorate-General for Communication, 2025).

Obrázok 4.1 Únik uhlíka a zavedenie CBAM

Zdroj: European Council, Council of the European Union, 2022.

4.2 CBAM a rozvojové krajiny

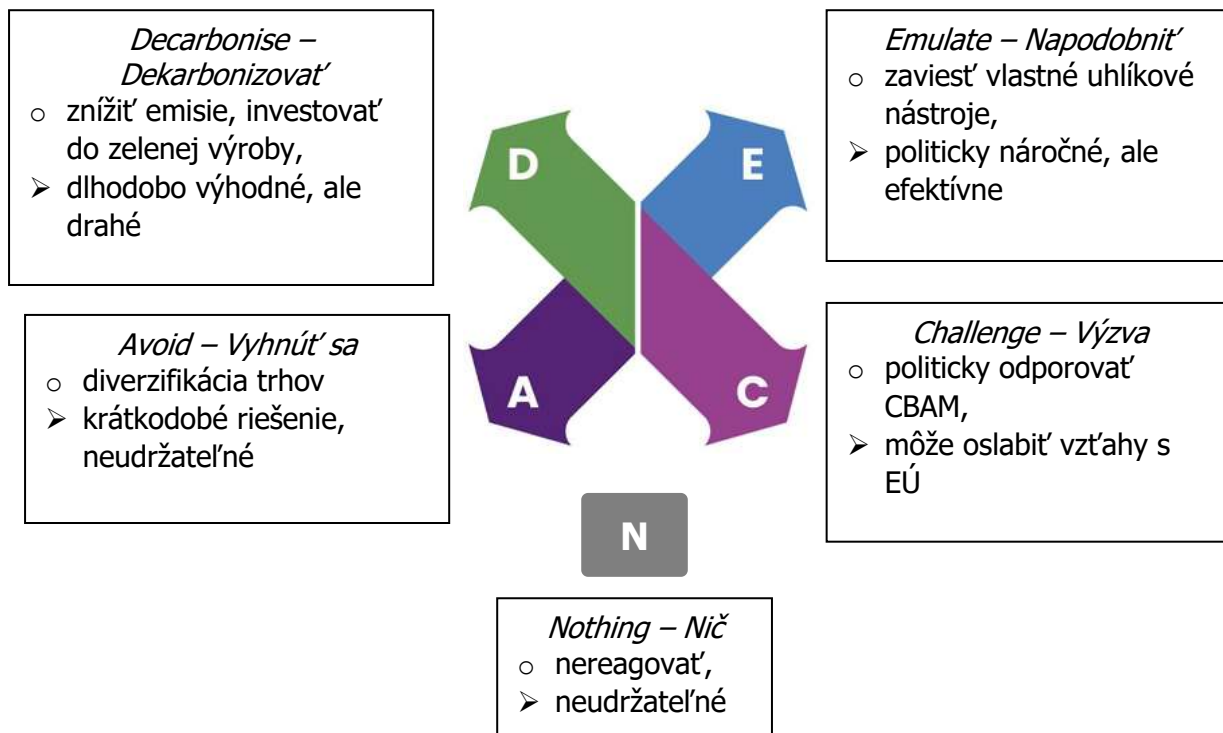
Mechanizmus CBAM sa vzťahuje na všetky krajiny mimo EÚ vrátane rozvojových a najmenej rozvinutých krajín (LDC). Všeobecné oslobodenie od CBAM by mohlo odradiť spoločnosti od prechodu na výrobu s nižšími emisiami uhlíka, na druhej strane úplné uplatňovanie CBAM môže nespravodlivo penalizovať vznikajúce priemyselné odvetvia v krajinách, ktoré stále potrebujú ďalší rozvoj. Centrom pozornosti sa tak stáva samotný pôvod tovaru. Určenie pôvodu dovážaného tovaru je kľúčovým predpokladom efektívneho fungovania CBAM, aby sa predišlo obchádzaniu uhlíkovej regulácie cez tranzitné krajiny s uhlíkovou cenou (Lowe, 2021).

Na obrázku 4.2 môžeme vidieť predpokladané reakcie tretích krajín, vrátane rozvojových a najmenej rozvinutých, na zavedenie CBAM, pričom krajiny môžu používať i kombináciu jednotlivých stratégií a meniť ich v priebehu času. Krajina sa môže napríklad zamerať na výzvy a vyhýbanie sa v krátkodobom horizonte a zároveň sa pripraviť na dekarbonizáciu a ekologickú industrializáciu v dlhodobom horizonte. Ide o nasledovných päť predpokladaných reakcií rozvojových a najmenej rozvinutých krajín na zavedenie CBAM (Byiers - Medinilla, 2024):

- Dekarbonizovať = eliminovať emisie s cieľom vyhnúť sa plateniu tzv. uhlíkového cla, čo si vyžaduje kapitálovo náročné investície, investície do čistých technológií (napr. zelená energia) závislé od existujúcej priemyselnej úrovne.
- Napodobniť = nastaviť vlastný mechanizmus ceny uhlíka a zároveň podporiť dekarbonizáciu priemyslu, čo si vyžaduje významné reformy.
- Výzva = viesť dialóg na úrovni WTO/ bilaterálnej, aby sa CBAM prispôbil špecifikám rozvojových krajín, čo však môže predstavovať zdĺhavý proces s neistým výsledkom.

- Vyhnúť sa = zamerať sa na exportné trhy mimo EÚ, avšak alternatívne trhy nemusia byť ľahko dostupné.
- Nič = tzv. „nerobiť nič“, tzn. vlády rozvojových krajín sa môžu rozhodnúť prijať výsledok mechanizmu CBAM a umožniť, aby sa ich vývoz zaťažený tzv. uhlíkovým clom stal menej konkurencieschopným na európskom trhu.

Obrázok 4.2 Predpokladané reakcie tretích krajín na zavedenie CBAM

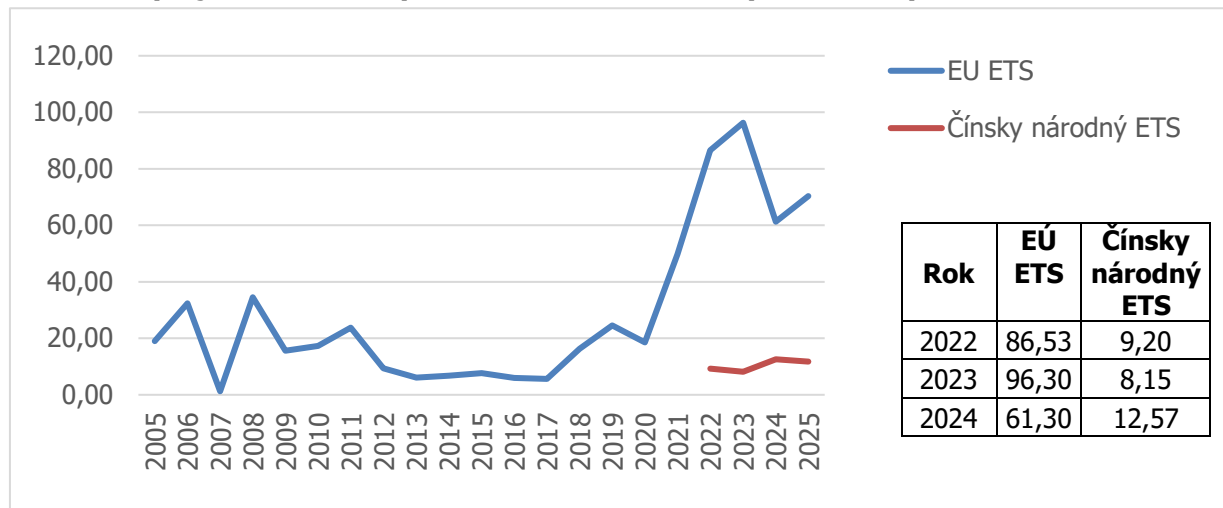
Zdroj: Spracované podľa B. Byiers & A. Medinilla, 2024.

Najmä rozvíjajúce sa krajiny sa prikláňajú k stratégii zavedenia vlastného systému obchodovania s emisiami (ETS) alebo k rozširovaniu už zavedených systémov. Ako príklad môžeme uviesť Brazíliu, Indiu, Indonéziu, Turecko a Vietnam, ktoré sú v popredí vytvárania inovátnych návrhov systémov obchodovania s emisiami prispôbených miestnym potrebám. Čína sa zase zameriava na zdokonaľovanie a rozširovanie už zavedených systémov, a to i mimo energetického sektora, do odvetví ocele, cementu a hliníka. Z celosvetového hľadiska počet ETS neustále rastie, ale každý z nich má iné pokrytie a mechanizmus. Preto aj v prípadoch, keď sú trhy prepojené, priemerné ceny kvót by sa mohli líšiť a mechanizmus CBAM môže stále znamenať dodatočné náklady pre spoločnosti, ktoré získali preferenčné zaobchádzanie v rámci svojho vnútroštátneho trhu s uhlíkom (ICAP, 2025, Tandon - Le Merle, 2024).

Ako príklad v rozdielnosti cien kvót v rámci systému ETS môžeme uviesť porovnanie ETS v EÚ (EU ETS) a v Číne (China National Emissions Trading System). ETS v Číne bol implementovaný v roku 2021 a vychádza zo spotových cien Šanghajskej environmentálnej a energetickej burzy. Reguluje viac ako 3500 spoločností z odvetví energetiky, ocele, cementu a sektora tavenia hliníka. ETS EÚ funguje od roku 2005 a od roku 2019 sa namiesto spotových cien uplatňujú aukčné dáta poskytované ICE (Intercontinental Exchange), tzn. EU ETS funguje s trhovou stabilizačnou rezervou (MSR - Market Stability Reserve), ktorá rieši nerovnováhy na trhu dočasnou úpravou ponuky kvót vzťahujúcich sa na emisie pochádzajúce z energetického sektora, priemyselnej výroby, námornej a leteckej dopravy (ICAP, 2025b, World Bank, 2025).

Graf 4.2 poukazuje na značnú rozdielnosť v cenách kvót v rámci systému ETS v EÚ a v Číne. V roku 2024 bola cena v rámci EU ETS na úrovni 61,30 USD/t CO₂e a v rámci národného čínskeho ETS bola o približne 49 USD/t CO₂e nižšia.

Graf 4.2 Vývoj cien v rámci systému ETS v EÚ a v Číne (US\$/t CO₂e)

Zdroj: Spracované podľa World Bank Group, 2025b.

Prostredníctvom QR kódov na obrázku 4.3 je možné využiť interaktívny graf a mapu a preskúmať systém zavedenia eliminácie emisií v jednotlivých krajinách, ako aj ceny kvót v systémoch obchodovania s emisiami.

Obrázok 4.3 Tvorba cien uhlíka v jednotlivých krajinách

	https://icapcarbonaction.com/en/ets-prices		https://carbonpricingdashboard.worldbank.org/
<i>Prieskumník cien emisných kvót (ICAP)</i>		<i>Stav a trendy v tvorbe cien uhlíka (World Bank Group)</i>	

Zdroj: Spracované podľa ICAP, 2025b; World Bank Group, 2025b; QRGenerator.cz, 2025.

Vo všeobecnosti môžeme zhrnúť spôsoby a nástroje regulovania emisie skleníkových plynov prostredníctvom tzv. cenového signálu spojeného s emisiami (World Bank, 2025, European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 2025):

a) priame nástroje na stanovovanie cien uhlíka:

- Systémy obchodovania s emisiami (ETS) – predstavujú stanovenie stropu vládou na množstvo emisií skleníkových plynov generovaných zahrnutými spoločnosťami, pričom subjekty musia odovzdať emisné kvóty na pokrytie svojich emisií v stanovenej lehote. Spoločnosti môžu obchodovať s kvótami s inými zahrnutými subjektmi, čím ovplyvňujú ich cenu, ktorú tak určuje najmä trh.
- Daň z uhlíka – znamená vyberanie poplatku vládou od subjektov za ich emisie skleníkových plynov. Vláda stanoví prostredníctvom sadzby dane cenu emisií – buď zdaní množstvo vyprodukovaných emisií, alebo vychádza z obsahu uhlíka v palivách.

- Mechanizmy uhlíkových kreditov – sú mechanizmy realizované cez obchodovateľné kredity generované prostredníctvom dobrovoľných aktivít, ktoré znižujú emisie buď eliminovaním alebo zabránením vstupu emisií skleníkových plynov do atmosféry (napr. zachytávanie metánu zo skládok pred jeho uvoľnením), prípadne tzv. odobratím skleníkových plynov z atmosféry (napr. zalesňovaním).
- Mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach (CBAM) EÚ – vyrovnáva náklady za uhlíkové emisie medzi tovarom vyrábaným mimo EÚ a tovarom produkovaným v rámci EÚ.

b) nepriame nástroje na oceňovanie uhlíka: sem môžeme zaradiť spotrebné dane z palív alebo dotácie na fosílna palivá, ktoré menia cenu produktov spojených s emisiami skleníkových plynov, ale nie sú explicitne spojené s oceňovaním uhlíka.

Podľa Svetovej banky môže mať implementácia CBAM významný vplyv na konkurencieschopnosť tých rozvojových krajín, pre ktoré je trh EÚ kľúčový pri exportovaní tovarov spadajúcich pod CBAM. Za účelom posúdenia vplyvu CBAM na konkurencieschopnosť týchto krajín navrhla Svetová banka indexy expozície obchodného partnera voči mechanizmu CBAM, ktoré sú závislé od dvoch kľúčových parametrov (Maliszewska et al., 2025b):

1. straty konkurencieschopnosti vyjadrenej intenzitou uhlíkových nákladov v porovnaní s priemerným producentom v EÚ,
2. obchodnej a ekonomickej závislosti od EÚ v sektoroch spadajúcich pod CBAM.

Indexy expozície CBAM identifikujú krajiny s vysokým stupňom intenzity emisií, pričom cena uhlíka sa pri výpočtoch stanovuje na úrovni 100 USD za tonu ekvivalentu CO₂. Indexy vychádzajú z platieb za nadmerné emisie uhlíka, ktoré sa vypočítavajú ohodnotením rozdielov v intenzite emisií medzi vyvážajúcimi krajinami a EÚ pri vývoze tovarov spadajúcich do mechanizmu CBAM. Poskytujú tak prehľad o tom, na ktoré odvetvia by sa mali krajiny sústrediť pri hľadaní účinných spôsobov eliminácie emisií, aby si zachovali, poprípade i zvýšili svoju konkurencieschopnosť na trhoch EÚ. Výpočty vychádzajú z priemerných emisných údajov za celý sektor z roku 2017 podľa GTAP (Global Trade Analysis Project) a z dát Svetovej banky z roku 2022. Rozlišujeme nasledovné typy indexov expozície CBAM (Maliszewska et al., 2025, Maliszewska et al., 2025b, World Bank Group, 2025):

- Index obchodnej expozície (TEI – Trade Exposure Index)
- Index agregovanej obchodnej expozície (ATEI – Aggregate Trade Exposure Index)
- Index ekonomickej expozície (EEI – Economic Exposure Index)
- Index expozície produkcie (OEI – Output Exposure Index)

V nasledujúcom texte jednotlivé indexy bližšie charakterizujeme a zameriame sa hlavne na tie rozvojové krajiny, ktoré vykazujú najvyššie hodnoty expozície CBAM, čo znamená, že sú najviac ohrozené zavedením mechanizmu CBAM. Prostredníctvom QR kódu na obrázku 4.4 je možné zobrazit' interaktívne mapy a analyzovať tretie krajiny podľa jednotlivých indexov expozície CBAM.

Obrázok 4.4 Interaktívne mapy: indexy expozície CBAM

<https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2023/06/15/relative-cbam-exposure-index>

Zdroj: spracované podľa World Bank Group, 2025; QRGenerator.cz, 2025.

Index obchodnej expozície (TEI) je ukazovateľ, ktorý vyjadruje hodnotu nadmerných platieb za uhlík ako podiel na celkovom exporte v danom sektore. Vypočítava sa ako pomer medzi nadmernými platbami (t. j. o koľko viac musí dovozca zaplatiť pri dovoze tovaru spadajúceho pod CBAM z tretej krajiny) a hodnotou vývozu daného odvetvia na globálnej úrovni. Vyšší index indikuje, že krajina by mohla mať problémy s konkurencieschopnosťou na európskom trhu, pretože jej produkty sa stanú drahšími. Naopak, nižší index alebo nižšie emisie ako priemer EÚ zasa znamenajú výhodu, pretože takéto krajiny (spoločnosti pôsobiace v nich) by mohli získať väčší podiel na trhu vďaka vyššej konkurencieschopnosti. Vychádzajúc z tabuľky 4.2 môžeme skonštatovať, že vývozcovia hliníka z Mozambiku môžu čeliť vyšším platbám za uhlík ako výrobcovia z EÚ, čo vedie k strate konkurencieschopnosti na trhu EÚ. Na druhej strane, Ghana má nižšiu intenzitu emisií ako priemerný výrobca hliníka v EÚ. To sa prejavilo záporným indexom obchodnej expozície CBAM, ktorý znamená potenciálne zvýšenie konkurencieschopnosti exportu na trhu EÚ. Tento index tak vyjadruje nadmerné platby za uhlík v pomere k hodnote vývozu v konkrétnom sektore CBAM. Hodnotí zraniteľnosť jednotlivých sektorov vývozu voči CBAM (Maliszewska et al., 2025).

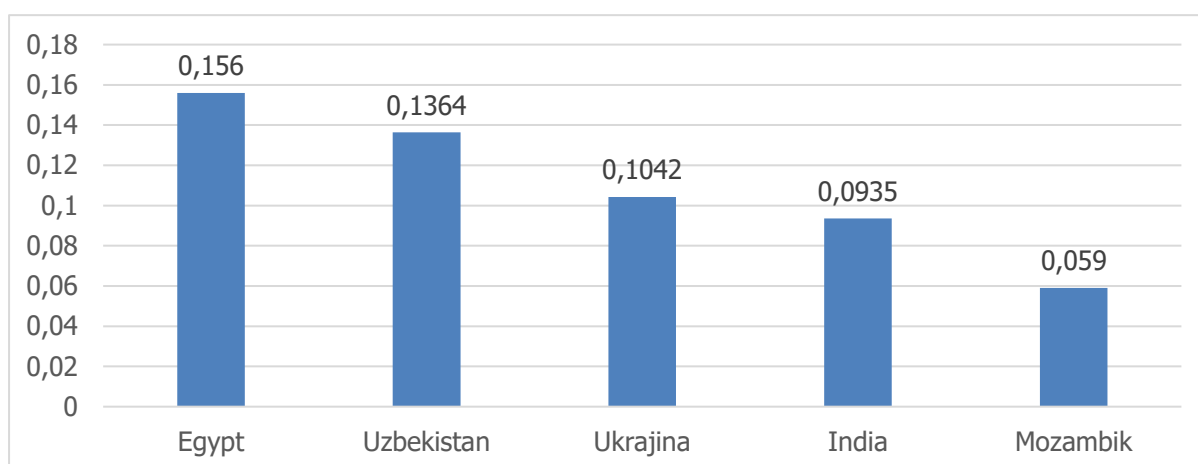
Tabuľka 4.2 Krajina s najvyššou a najnižšou hodnotou indexu TEI v roku 2022

Sektor	Krajina s najvyššou hodnotou indexu	Krajina s najnižšou hodnotou indexu
Železo a oceľ	Egypt (0,1613)	Maroko (-0,0189)
Hnojivo	Egypt (0,1905)	Srbsko (-0,0985)
Cement	Bielorusko (0,2728)	Brazília (-0,0728)
Hliník	Mozambik (0,0646)	Ghana (-0,0028)

Zdroj: spracované podľa World Bank Group, 2025.

Index agregovanej obchodnej expozície (ATEI) je ukazovateľ, ktorý vyjadruje súhrnné nadmerné platby za uhlík v pomere k hodnote vývozu všetkých sektorov CBAM. Hodnotí tak celkovú obchodnú zraniteľnosť krajiny voči CBAM. Vychádzajúc z údajov Svetovej banky uvedených na grafe 4.3, najvyššiu hodnotu indexu mal Egypt (0,156), čo znamená, že nadmerné platby za uhlík tvoria 16 % celkového vývozu produktov CBAM (Maliszewska et al., 2025b).

Graf 4.3 Krajiny s najvyšším indexom ATEI na základe údajov z roku 2022

Zdroj: spracované podľa World Bank Group, 2025.

Index expozície produkcie (OEI) predstavuje ukazovateľ vyjadrujúci hodnotu nadmerných platieb za uhlík ako podiel na celkovej hodnote produkcie sektora. Sleduje, ako veľmi je výrobný proces v sektore zasiahnutý CBAM, bez ohľadu na vývoz. Podľa údajov z roku 2022 je v odvetví železa a ocele najviac ohrozenou krajinou Gruzínsko. Nadmerné platby za uhlík tu predstavujú približne 7 % hrubej produkcie (tabuľka 4.3). V sektore hnojív má najvyššiu hodnotu indexu Egypt, naopak Bielorusko dosahuje najnižšiu hodnotu. Pre Bielorusko dané odvetvie predstavuje potenciál zvýšenia konkurencieschopnosti, avšak ohrozeným sektorom môže byť práve výroba a spracovanie cementu, kde Bielorusko čelí nadmerným platbám za uhlík vo výške až 16 % celkového výstupu produkcie (Maliszewska et al., 2025b).

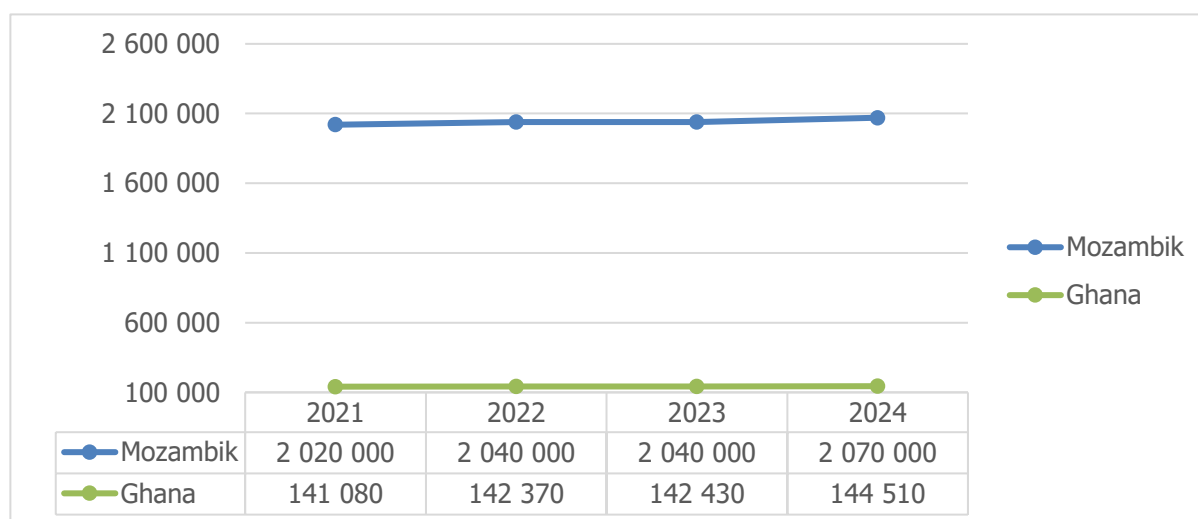
Tabuľka 4.3 Krajina s najvyššou a najnižšou hodnotou indexu OEI v roku 2022

Sektor	Krajina s najvyššou hodnotou indexu	Krajina s najnižšou hodnotou indexu
Železo a oceľ	Gruzínsko (0,0727)	Dominikánska republika (-0,0022)
Hnojivo	Egypt (0,1482)	Bielorusko (-0,0637)
Cement	Bielorusko (0,1607)	Maroko (-0,0016)
Hliník	Mozambik (0,0644)	Ghana (-0,0025)

Zdroj: spracované podľa World Bank Group, 2025.

Pokiaľ ide o hliník, na prvom mieste je Mozambik (tak ako aj pri indexe TEI), kde uhlíkové platby dosahujú približne 6 % hrubej produkcie. Najnižší index OEI má v tomto sektore Ghana (rovnako ako pri indexe TEI), čo znamená, že produkuje ekologickejšie. Uvedenú skutočnosť potvrdzuje i graf 4.4, ktorý porovnáva emisie skleníkových plynov pri výrobe hliníka prostredníctvom ekvivalentu oxidu uhličitého so 100-ročným časovým horizontom GWP (Global Warming Potential). V roku 2024 Mozambik vyprodukoval skleníkové plyny na úrovni 2.02 milióna ton CO₂e. V porovnaní s Ghanou je to o 1 925 490 ton CO₂e viac (Climate Trace, 2025).

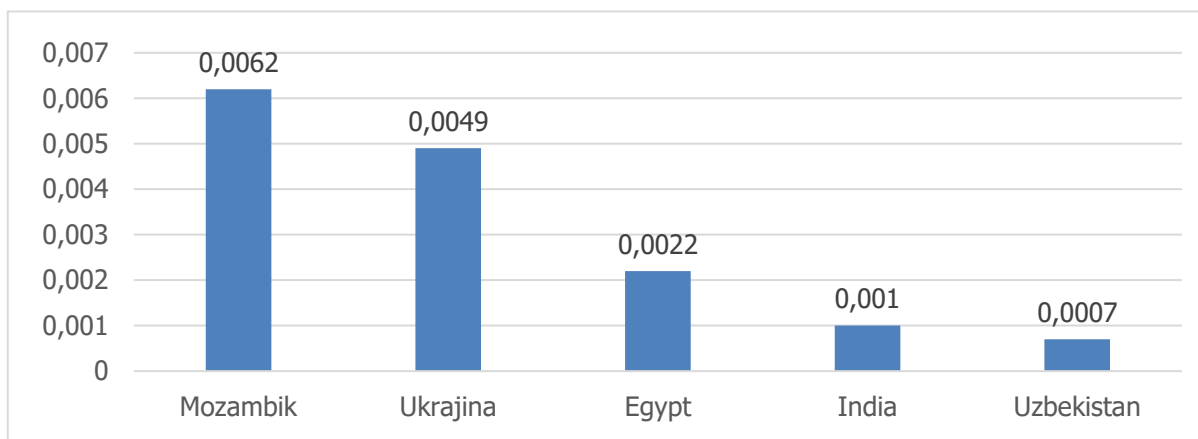
Graf 4.4 Emisie súvisiace s výrobou hliníka v tonách CO₂e 100yr

Zdroj: spracované podľa Climate Trace, 2025.

Index ekonomickej expozície (EEI) je ukazovateľ, ktorý meria celkovú hodnotu nadmerných platieb za uhlík pre všetky produkty CBAM ako podiel na HDP krajiny. Indikuje vplyv CBAM na potenciál straty alebo získania konkurencieschopnosti v porovnaní s priemerným producentom v EÚ. Hodnotí tak celkový makroekonomický vplyv CBAM na krajinu. Vychádzajúc z údajov roku 2022, najvyššiu hodnotu indexu EEI má Mozambik na úrovni 0,6 % HDP (graf 4.5), nasledovaný Ukrajinou (0,5 % HDP) a Egyptom (0,2 % HDP). Ostatné krajiny dosahujú hodnoty nižšie ako 0,1 % HDP (Maliszewska et al., 2025b).

Graf 4.5 Krajiny s najvyšším indexom EEI v roku 2022

Zdroj: spracované podľa World Bank Group, 2025.

Indexy môžu pomôcť rozvojovým krajinám identifikovať vplyv mechanizmu CBAM na obchod s EÚ a zároveň zosúladiť ich emisné politiky a obchodné praktiky s vyvíjajúcimi sa globálnymi opatreniami na znižovanie emisií. Podľa štúdie vypracovanej medzinárodnou organizáciou IETA (International Emissions Trading Association) sa reakcie tretích krajín na zavedenie CBAM môžu líšiť v závislosti od ich príjmových úrovní a hospodárskych podmienok. To znamená, že krajiny s vyšším HDP majú spravidla nižšiu uhlíkovú intenzitu a vyššiu schopnosť inovovať, čo zvyšuje ich pravdepodobnosť podporiť CBAM. Vychádzajúc zo štúdie, najpravdepodobnejšími podporovateľmi CBAM z hlavných svetových ekonomík sú Japonsko, Južná Kórea a Singapur.

Naopak, za potenciálnych odporcov sa považujú najmä ropné štáty alebo krajiny, ktoré už vyjadrili nesúhlas s touto politikou, napr. Rusko, Irán, India, Spojené arabské emiráty, Omán, Saudská Arábia, Kuvajt a Katar (IETA, 2024).

Riziká, ktorým budú tretie krajiny (vrátane rozvojových) v dôsledku zavedenia mechanizmu CBAM čeliť, sú teda nasledovné (World Bank Group, 2025, World Bank Group, 2025b, World Bank, 2025, IETA, 2025).

- Dvojité zdanenie emisií – predstavuje riziko platenia za emisie v domovskej krajine aj pri dovoze do EÚ, čo je však možné eliminovať predložením osvedčenia o pôvode tovaru a zdokladovaním už zaplatenej ceny uhlíka.
- Zníženie konkurencieschopnosti a únik uhlíka – zvýšené náklady pri dovoze do EÚ z tretích krajín môžu viesť k presunu výroby do krajín s voľnejšími emisnými pravidlami.
- Administratívna záťaž – požiadavky na meranie a reportovanie uhlíkovej stopy sú často náročné najmä pre rozvojové krajiny, ktoré sú súčasťou zložitých dodávateľských reťazcov.
- Obchodné spory a riziko porušenia pravidiel WTO – niektoré rozvojové krajiny (najmä s nízkymi príjmami) a najmenej rozvinuté krajiny môžu mechanizmus CBAM vnímať ako diskriminačné a protekcionistické opatrenie.
- Finančný tlak na rozvojové krajiny – prejavuje sa nedostatkom kapacít a technológií potrebných na prispôbenie sa uhlíkovým reguláciám bez vonkajšej podpory.

Zhrnutie

V kontexte globálnych snáh o dekarbonizáciu hospodárstva predstavuje CBAM jeden z najvýznamnejších nástrojov klimateckej politiky EÚ. Cieľom tohto mechanizmu je eliminovať únik uhlíka tým, že sa uhlíkové náklady prenášajú aj na dovoz tovarov z tretích krajín. Takto sa zabezpečuje rovnaké zaobchádzanie s domácimi aj zahraničnými výrobcami v rámci jednotného trhu EÚ.

CBAM môžeme charakterizovať ako CO₂ mechanizmus, ktorý zjednocuje ceny za emisie CO₂ tovarov dovážaných do EÚ s cenami za tovary vyrobené v EÚ. Za týmto účelom EÚ zavádza systém obchodovania s emisiami pre dovoz, ktorý dopĺňa existujúci európsky systém obchodovania s emisiami EU ETS s cieľom zabrániť premiestňovaniu emisií skleníkových plynov. CBAM tak spolu s revidovaným EU ETS posilňuje klimateckú politiku EÚ a podporuje dosiahnutie cieľov Európskej zelenej dohody, a to najmä klimateckej neutrality do roku 2050. Oba nástroje spolu vytvárajú komplexný rámec, ktorý motivuje všetky subjekty v dodávateľskom reťazci k udržateľnému a spravodlivému prechodu na zelené hospodárstvo na národnej a globálnej úrovni.

Hoci CBAM reflektuje úsilie EÚ o environmentálnu integritu a spravodlivosť v oblasti medzinárodného obchodu, jeho implementácia vyvoláva závažné otázky týkajúce sa rovnováhy medzi klimateckou politikou a hospodárskym rastom. Mnohé rozvojové krajiny, ktoré sú významnými exportérmi energeticky náročných komodít ako je napr. hliník, cement, železo či oceľ, čelia potenciálnym negatívnym dôsledkom, a to od zníženia konkurencieschopnosti ich tovarov na európskom trhu až po možné spomalenie ich hospodárskeho rastu.

Glosár

EU ETS - systém obchodovania s uhlíkom fungujúci od roku 2005, ktorého cieľom je znižovať celkové emisie EÚ a generovať tak príjmy na financovanie zelenej transformácie. Využíva sa

vo všetkých krajinách EÚ, taktiež na Islande, v Lichtenštajnsku a Nórsku. Od roku 2020 je prepojený aj so švajčiarskym systémom obchodovania s emisiami (European Commission, Directorate General for Climate Action, 2025).

CBAM - CO₂ mechanizmus zjednocujúci ceny za emisie CO₂ tovarov dovážaných do EÚ s cenami za tovary vyrobené v EÚ. Má zabrániť úniku uhlíka alebo ho eliminovať prostredníctvom zavedenia povinnosti nákupu CBAM certifikátov, ktoré budú zodpovedať množstvu emisií obsiahnutých v dovezenom tovare (European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union, 2025).

Únik uhlíka (carbon leakage) - presun výroby s vysokými emisiami skleníkových plynov z krajín s prísnejšími environmentálnymi predpismi do krajín s menej prísnyimi predpismi, čím sa obchádzajú ciele v oblasti znižovania emisií (Európsky parlament, 2021).

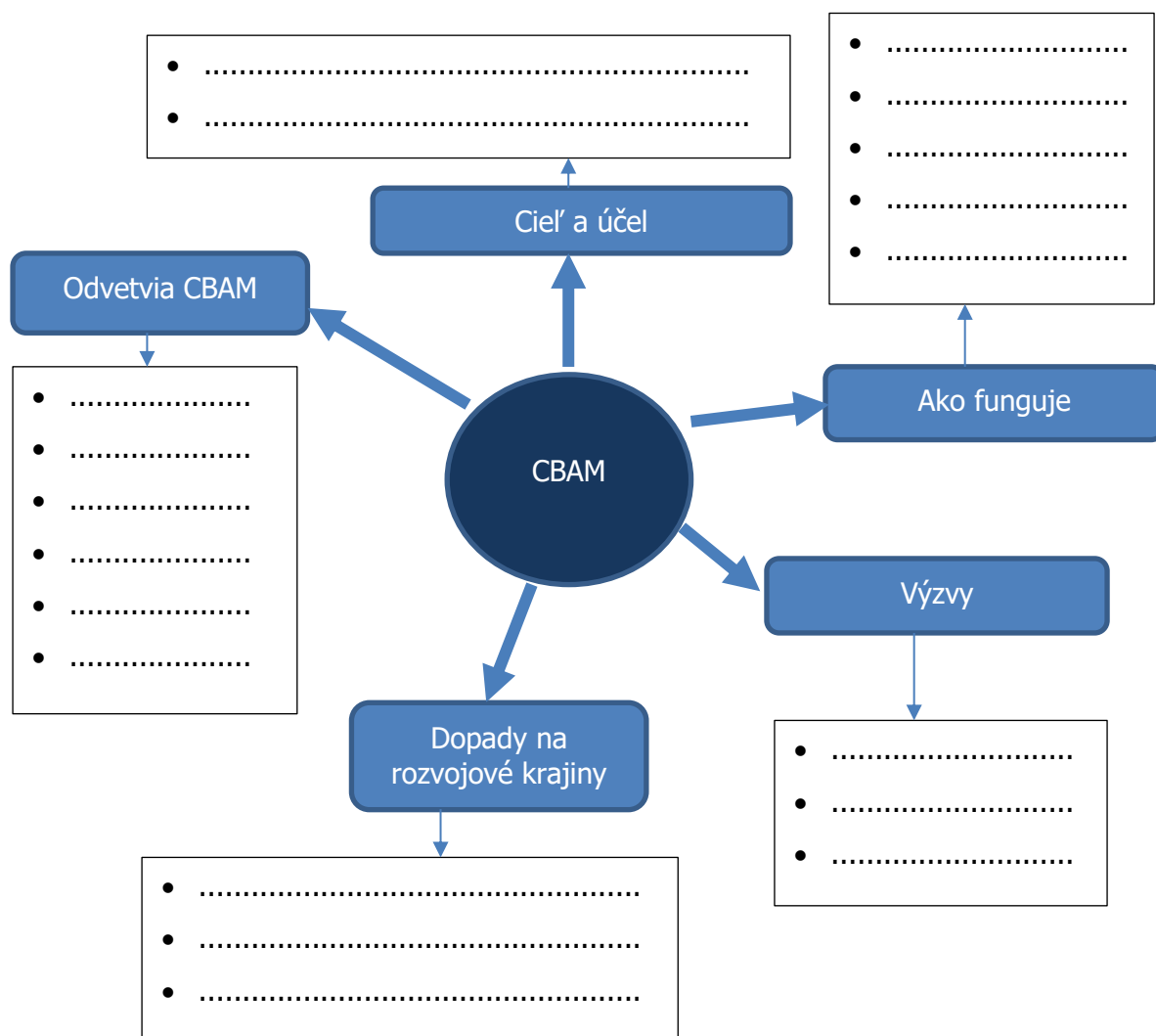
Ekvivalent oxidu uhličitého (CO₂e) - merná jednotka zahŕňajúca všetky skleníkové plyny prepočítané na ekvivalentné množstvo CO₂ podľa ich otepľovacieho potenciálu (GWP). Ide o prevod množstva iných plynov na ekvivalentné množstvo oxidu uhličitého s rovnakým potenciálom globálneho otepľovania. Tento spôsob výpočtu umožňuje porovnať vplyv rôznych skleníkových plynov na globálne otepľovanie. Keďže každý plyn zachytáva teplo v atmosfére inak, CO₂e vyjadruje ich účinok v jednej spoločnej jednotke - ako keby všetky emisie boli oxid uhličitý (Eurostat, 2001).

Potenciál globálneho otepľovania (GWP) - predstavuje mernú jednotku vyjadrujúcu, koľko energie absorbuje emisia 1 tony plynu za dané časové obdobie v porovnaní s emisiou 1 tony oxidu uhličitého. Ako príklad môžeme uviesť metán, ktorý má hodnotu GWP 25, čo znamená, že emisie 1 milióna metrických ton metánu zodpovedajú emisiám 25 miliónov metrických ton oxidu uhličitého (Eurostat, 2001).

Úlohy

1. Vo dvojiciach alebo tímoch si vyberte jednu rozvojovú krajinu, ktorú budete analyzovať podľa nasledovnej štruktúry:
 - a) Identifikujte hlavné ekonomické a sociálne riziká, ktoré CBAM predstavuje pre vami vybranú krajinu. Zamyslite sa nad vývozom, zamestnanosťou, investíciami, poprípadе si zvolte ďalšie ukazovatele.
 - b) Navrhните aspoň 3 opatrenia, ktoré môže vláda vami vybranej rozvojovej krajiny podniknúť, aby minimalizovala negatívne dopady CBAM.
 - c) Zohľadnite možnosti financovania, medzinárodnej spolupráce (napr. so Svetovou bankou), technologického transferu alebo podpory od Európskej únie.
2. V rámci tímu si spíšte v bodoch argumenty pre a proti týkajúce sa zavedenia CBAM a jeho vplyvu na rozvojové krajiny. Následne v spoločnej diskusii všetkých tímov rozhodnite, ktoré argumenty sú najdôležitejšie a spoločne tak zodpovedajte na nasledovné otázky: Je CBAM nevyhnutný nástroj boja proti klimatickej zmene? Aké prínosy a negatíva predstavuje pre rozvojové krajiny? Ako podklad môžete použiť nasledovné štúdie:
 - Byiers, B., & Medinilla, A. (2024). *The EU's Carbon Border Adjustment Mechanism and developing countries*.
 - IETA, 2024. *International Reaction to the EU Carbon Border Adjustment Mechanism*.
3. Doplňte kľúčové charakteristiky týkajúce sa CBAM do myšlienkového mapy na obrázku 4.5.

Obrázok 4.5 Myšlienková mapa: CBAM

Zdroj: vlastné spracovanie.

Odporúčaná literatúra

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/956 z 10. mája 2023. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32023R0956>

Maliszewska, M., Fischer, C., Jung, E., & Chepeliev, M. (2025b, June). *Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) Exposure Indices: Methodological note*. The World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062625130529813/pdf/P180609-04492401-4572-40c4-8b3e-13d5006fcce9.pdf>

5 Preferenčné obchodné vzťahy EÚ s rozvojovými krajinami

Výsledky vzdelávania

Študenti nadobudnú vedomosti o tom, ako EÚ prostredníctvom obchodu a preferenčných režimov sleduje svoje strategické záujmy v globálnom hospodárstve a zároveň prispieva k rozvoju ekonomicky slabších krajín. Porozumejú významu určenia pôvodu tovaru v rámci preferenčných obchodných vzťahov s rozvojovými a najmenej rozvinutými krajinami a oboznámia sa s pravidlami a fungovaním Všeobecného systému preferencií. Prostredníctvom úloh na konci kapitoly môžu študenti efektívne zhodnotiť fungovanie preferenčných obchodných vzťahov EÚ a nástrojov využívaných v ich rámci, rozvinúť svoje schopnosti práce v tíme, zlepšiť svoje kritické myslenie a vytvoriť a prezentovať svoj vlastný názor na danú problematiku.

Kľúčové slová

Preferenčné obchodné vzťahy, rozvojové krajiny, pôvod tovaru, kumulácia pôvodu, všeobecný systém preferencií

Skratky

AKT – Afrika, Karibik, Tichomorie; GSP – Generalised System of Preferences (Všeobecný systém preferencií); EÚ – Európska únia; GSP+ – osobitné stimulačné opatrenie pre trvalo udržateľný rozvoj a dobrú správu vecí verejných; EBA – Everything but Arms (Všetko okrem zbraní); EPAs – regionálne a bilaterálne dohody o hospodárskom partnerstve; RK – rozvojové krajiny; LDC – Least Developed Countries (Najmenej rozvinuté krajiny); ZKÚ – Zámorské krajiny a územia.

Úvod

Preferenčné obchodné vzťahy predstavujú jeden z kľúčových nástrojov zahraničnoobchodnej politiky Európskej únie (EÚ), prostredníctvom ktorých sa EÚ snaží podporovať najmä politickú spoluprácu s tretími krajinami. EÚ zároveň sleduje hospodársky rozvoj a sociálnu stabilitu rozvojových (RK) a najmenej rozvinutých krajín (LDCs). Pod pojmom „preferenčné obchodné vzťahy“ rozumieme súbor opatrení, ktoré umožňujú vybraným tretím krajinám alebo regiónom výhodnejší prístup na jednotný európsky trh, spravidla však prostredníctvom zníženia alebo úplného odstránenia ciel, kvót a iných obchodných bariér. Tieto preferencie majú často nerecipročný charakter, čo znamená, že tretie krajiny získavajú prístup na trh EÚ bez toho, aby poskytovali podobné alebo rovnaké výhody tovaru dovážanému z EÚ. Z historického hľadiska je politika EÚ voči tretím krajinám zakotvená v širšej koncepcii jej vonkajších vzťahov, ktorá spája obchodné a rozvojové ciele. EÚ je dlhodobo jedným z najvýznamnejších svetových aktérov v oblasti obchodnej a rozvojovej spolupráce a zároveň predstavuje jeden z najväčších jednotných trhov na svete. Tieto faktory jej poskytujú značnú vyjednávaciu silu, ale aj zodpovednosť voči partnerským štátom, najmä tým, ktoré čelia štrukturálnym hospodárskym problémom, vysokej miere chudoby či nízkej konkurencieschopnosti. Preferenčné obchodné režimy EÚ sú preto súčasťou komplexného rámca, ktorý zahŕňa obchodnú aj rozvojovú pomoc, technickú asistenciu, politický dialóg a podporu udržateľného rozvoja (European Commission, 2024a).

Základnou filozofiou týchto preferencií je presvedčenie, že obchod môže byť silným motorom hospodárskeho rastu. Umožnením exportu za výhodnejších podmienok získavajú partnerské krajiny prístup k väčšiemu objemu zahraničných devíz, stimul pre zvyšovanie kvality produkcie a motiváciu diverzifikovať svoje hospodárske štruktúry. Na druhej strane, EÚ takto nielen napĺňa svoje záväzky na základe medzinárodných dohôd, napríklad v rámci Svetovej obchodnej organizácie (WTO), ale zároveň posilňuje geopolitické vzťahy a stabilitu vo svojom širšom susedstve aj vo vzdialenejších regiónoch. Preferenčné obchodné vzťahy EÚ voči rozvojovým krajinám sa realizujú prostredníctvom viacerých mechanizmov. Medzi najvýznamnejšie patria Všeobecný systém preferencií (GSP) a jeho osobitné iniciatívy, ako aj regionálne a bilaterálne dohody o hospodárskom partnerstve (EPAs). Tieto nástroje sú koncipované tak, aby zohľadňovali rôznu úroveň hospodárskeho rozvoja tretích krajín a umožňovali postupnú liberalizáciu obchodu v súlade s ich kapacitami (European Commission, 2025a).

V posledných desaťročiach sa preferenčné obchodné vzťahy EÚ dynamicky vyvíjajú pod vplyvom globalizačných trendov, meniacej sa medzinárodnej konkurencie, klimatických a environmentálnych výziev, ako aj narastajúceho dôrazu na dodržiavanie ľudských práv a princípov dobrej správy vecí verejných. Súčasné preferenčné schémy preto zahŕňajú nielen ekonomické, ale aj politické a sociálne podmienky. EÚ tým vysíela signál, že hospodárska spolupráca a obchodné výhody sú úzko previazané s hodnotami, na ktorých je postavená samotná Únia (Kleimann, 2020; European Commission, 2025a).

V súlade s výročnou správou Európskej komisie o realizácii a presadzovaní obchodnej politiky zaznamenala Európska únia v roku 2023 obchod v hodnote vyše 2,3 bilióna EUR, ktorý sa uskutočnil v rámci jej preferenčných obchodných vzťahov. Ide o nárast o viac než 30 % v porovnaní s predchádzajúcimi piatimi rokmi. Obchod EÚ so svojimi preferenčnými partnermi pritom rastie stabilnejšie než jej celkový export, čím prispieva k väčšej odolnosti EÚ voči globálnym hospodárskym výkyvom, pretože zároveň zabezpečuje rozmanitejšie a spoľahlivejšie zdroje dovozu a nové trhy pre export. V rovnakom období sa Európskej únii podarilo odstrániť 140 exportných bariér vo viac než 40 krajinách, čo prinieslo ďalšie výnosy z preferenčných obchodných vzťahov (European Commission, 2024b).

5.1 Preukázanie pôvodu tovaru

Pôvod tovaru je jeden z najdôležitejších aspektov v rámci preferenčných obchodných vzťahov Európskej únie voči rozvojovým krajinám. Prostredníctvom preukázania pôvodu tovaru sa určuje, či daná krajina bude čerpať výhody z preferenčného obchodu alebo či pôjde o nepreferenčný obchod. Samotný pôvod tovaru má významné postavenie v oblasti určenia colných sadzieb a colných zvýhodnení pri colnom konaní v rámci prepúšťania tovaru do režimu voľného obchodu. Ide často o veľmi náročný a komplikovaný proces dokazovania toho, odkiaľ daná dovážaná komodita pochádza. Zložitosť tohto postupu je spôsobená neustále sa rozširujúcou globalizáciou medzinárodného obchodu a skutočnosťou, že komodity bývajú často spracovávané alebo upravované vo viacerých krajinách predtým, ako vstúpia do colného režimu konečného prijímateľa. Dokazovanie sa musí riadiť princípom, podľa ktorého pôvod tovaru ostáva rovnaký, až kým nepríde k jeho ďalšiemu opracovaniu či spracovaniu. Výsledkom takéhoto zásahu je nový výrobok, ktorého pôvod sa určuje podľa krajiny, v ktorej sa táto zmena jeho materiálnej podstaty vykonala. Inými slovami možno pôvod tovaru nazvať aj ekonomickou štátnou príslušnosťou tovaru. Proces preukázania pôvodu tovaru v rámci zahraničnoobchodných vzťahov EÚ sa deje na princípe **zásady nediskriminácie**. Jeho výsledkom môže byť buď skutočnosť, že daný tovar má **nepreferenčný pôvod** alebo, v opačnom prípade, tento proces určí, že daný tovar má **preferenčný pôvod**. Rozdiel medzi nepreferenčným a preferenčným pôvodom tovaru v zahraničnoobchodných vzťahoch EÚ s tretími krajinami je kľúčový pre určenie, či sa naň budú vzťahovať bežné colné pravidlá podľa

colného sadzobníka EÚ alebo či daný tovar bude môcť využívať znížené alebo nulové colné sadzby na základe obchodných dohôd (WTO, 2013; European Commission, 2025d).

Nepreferenčný pôvod tovaru

Vo všeobecnosti ide o situáciu, keď sa určuje pôvod tovaru len na účely záväzkov vyplývajúcich z členstva vo WTO, prípadne z dohôd o vzájomnom uznávaní doložky najvyšších výhod. Pravidlá uplatňované členmi WTO by mali byť v súlade s pravidlami stanovenými v Dohode o pravidlách pôvodu (WTO, 2013).

Na základe uvedeného sa pravidlá nepreferenčného pôvodu v rámci EÚ používajú na uplatňovanie všetkých druhov nepreferenčných opatrení obchodnej politiky. Patrí sem už spomínaná doložka najvyšších výhod, antidumpingové clá a vyrovnávacie clá, obchodné embargá, ochranné opatrenia, množstevné obmedzenia alebo colné kvóty. Tieto pravidlá sa uplatňujú aj na štatistické účely. Inými slovami, nepreferenčné pravidlá pôvodu sa vzťahujú na tovar deklarovaný na prepustenie do voľného obehu v EÚ na účely uplatňovania Spoločného colného sadzobníka, s výnimkou prípadov, keď sa uplatňujú preferenčné colné opatrenia. Samotný proces je vykonávaný v súlade s Colným kódexom EÚ. V rámci EÚ platia vlastné nepreferenčné pravidlá pôvodu, ktoré sa môžu líšiť od pravidiel tretej krajiny (European Commission, 2022; Gwardzińska a Chowaniec, 2022). Nepreferenčné pravidlá pôvodu EÚ sú založené na dvoch princípoch alebo kritériách (Gwardzińska a Chowaniec, 2022):

- **tovar „úplne získaný“ v jednej krajine,**
- **posledné opodstatnené spracovanie tovaru** – ak sa na výrobe výrobku podieľajú dve alebo viac krajín, pôvod sa získa tam, kde tovar prešiel svojim posledným, podstatným, ekonomicky odôvodneným spracovaním alebo opracovaním v podniku vybavenom na tento účel, čo v konečnom dôsledku viedlo k výrobe nového výrobku alebo predstavovalo dôležitú fázu jeho výroby.

Nepreferenčný pôvod tovaru sa teda určí vtedy, keď neexistuje preferenčná dohoda medzi EÚ a tretou krajinou, alebo keď tovar nespĺňa pravidlá pôvodu stanovené v dohode. Jeho účelom nie je udeliť colné zvýhodnenie, ale určiť, z akej krajiny tovar pochádza na účely uplatnenia bežných obchodných opatrení. Uplatnením nepreferenčného pôvodu tovaru krajina teda nemôže dosiahnuť žiadne preferencie. Nepreferenčný pôvod danej komodity je potvrdený orgánmi krajiny exportéra, ktorá vydáva príslušné osvedčenia.

Preferenčný pôvod tovaru

Ako vyplýva z názvu, určenie preferenčného pôvodu dokazuje, že tovar možno považovať za tovar s pôvodom v takej krajine, s ktorou existuje preferenčná dohoda alebo schéma. V prípade, že sú splnené všetky požiadavky a podmienky na určenie preferenčného pôvodu tovaru, jeho dovoz do EÚ je možný s nižšími (preferenčnými) colnými sadzbami alebo dokonca s nulovou sadzbou v závislosti od príslušného preferenčného dojednaní. Preferenčný pôvod tovaru sa určuje s cieľom podporiť medzinárodný obchod a rozvojovú spoluprácu medzi EÚ a menej rozvinutými alebo najmenej rozvinutými krajinami, a to prostredníctvom zníženia nákladov na export tovaru z tretích krajín do EÚ. V konečnom dôsledku EÚ takýmto spôsobom podporuje efektívnejšie začlenenie ekonomicky slabších partnerov do medzinárodného obchodu a zlepšenie ich ekonomickej pozície vo svete. Právny základ určovania preferenčného pôvodu tovaru je zakotvený v jednotlivých bilaterálnych alebo multilaterálnych dohodách, napr. dohodách o hospodárskom partnerstve (EPAs), dohodách o voľnom obchode (FTAs) či v jednostranných režimoch, ako je Všeobecný systém preferencií (GSP). Jednoducho povedané, každá dohoda má svoj individuálny právny základ (European Commission, 2025d).

Rovnako ako pri nepreferenčnom pôvode, aj v tomto prípade musia byť dodržané kritériá, aby sa tovar mohol považovať za tovar s preferenčným pôvodom. Daný tovar teda musí bezpodmienečne spĺňať podmienky uvedené buď v protokole o pôvode príslušnej obchodnej dohody, alebo v pravidlách pôvodu iných nástrojov preferenčného obchodovania. V praxi to znamená, že výrobok získa status pôvodu, a to buď (European Commission, 2021a):

- **úplne získaný** – výrobok je celý vyrobený zo surovín alebo komponentov pochádzajúcich zo zvýhodnenej krajiny,
- **dostatočne opracovaný alebo spracovaný** – ak výrobok obsahuje materiály z iných krajín, musia tieto materiály prejsť v danej zvýhodnenej krajine predpísaným stupňom spracovania alebo opracovania, len tak sa výrobok uzná ako „pôvodný“.

Pre každý výrobok existuje špecifický zoznam výrobných alebo spracovateľských operácií, ktoré musí tovar z nepôvodných materiálov absolvovať, aby získal štatút pôvodu. Tieto špecifické operácie nazývame vo voľnom preklade aj tzv. „pravidlá zoznamu“ (z angl. the list rules), ktoré určujú minimálny rozsah spracovania vyžadovaný na nepôvodných materiáloch. Ak sa však v praxi vykoná väčší rozsah spracovania, než stanovuje minimum, pôvod výrobku sa tým nenaruší a ostáva zachovaný. Preferenčné obchodné dohody a ďalšie nástroje preferenčného obchodovania sa môžu vo svojej podstate líšiť. V rámci určovania preferenčného pôvodu na základe týchto dohôd však existujú spoločné ustanovenia, ktoré sa spravidla dodržiavajú jednotne. Týmito spoločnými ustanoveniami sú (European Commission, 2021a):

- a) **štatút pôvodu** – aby sa tovar mohol zaradiť do režimu preferenčného zaobchádzania, musí spĺňať podmienky, na základe ktorých získa uznaný pôvod,
- b) **kumulácia** – mechanizmus, ktorý umožňuje zmluvným stranám obchodnej dohody navzájom započítavať si pôvodné výrobky pri posudzovaní splnenia pravidiel pôvodu (podrobnejšie v ďalšej podkapitole),
- c) **minimálne operácie** – sú to výrobné alebo spracovateľské úkony, ktoré samotné nestačia na získanie pôvodu, alebo určujú minimálnu úroveň spracovania, ktorú je potrebné dosiahnuť, najmä pri využití kumulácie,
- d) **všeobecné pravidlo tolerancie** – umožňuje výrobcovi použiť určitý podiel nepôvodných materiálov, pričom tento podiel nesmie presiahnuť stanovenú hranicu,
- e) **pravidlo zákazu vrátenia cla („no-drawback“)** – zakazuje vrátenie cla zaplateného pri dovoze materiálov, ktoré boli použité na výrobu tovaru s preferenčným pôvodom,
- f) **zásada teritoriality** – predpokladá, že všetky výrobné a spracovateľské procesy musia prebiehať na území zmluvných strán dohody,
- g) **pravidlo priamej prepravy** – zabezpečuje, že tovar, ktorý dorazí do krajiny dovozu, je totožný s tým, ktorý opustil krajinu vývozu, bez nežiaduceho zásahu počas prepravy,
- h) **dôkaz o pôvode** – každé tvrdenie o preferenčnom pôvode tovaru musí byť podložené príslušným oficiálnym dokladom,
- i) **schválený vývozca** – osoba alebo firma, ktorá po splnení stanovených podmienok získala oprávnenie vystavovať dôkazy o pôvode tovaru samostatne, bez potreby individuálneho colného potvrdenia.

Základnými výhodami preferenčného zaobchádzania s dovážanými tovarmi z tretích krajín sú najmä zníženie cla (často až na 0 % colnej sadzby), posilnenie konkurencieschopnosti exportéra na zahraničnom trhu či podpora obchodu a investícií medzi partnermi (vzájomne alebo jednostranne).

Ako sme už uviedli, preferenčné zaobchádzanie s dovezenými tovarmi môže byť uplatňované jednostranne alebo recipročne, pri dodržiavaní medzinárodného obchodného práva a osobitných ustanovení jednotlivých zmlúv. V tabuľke 5.1 sú porovnané spomenuté dva druhy preferenčného zaobchádzania.

Tabuľka 5.1 Obchodné preferencie EÚ

Jednostranné preferencie	Recipročné preferencie
- bez reciprocity, na autonómnom základe - poskytnutie bezcolného prístupu na trh EÚ pre dovoz z RK - odstránenie chudoby, podpora trvalo udržateľného rozvoja v RK - podpora zapojenia RK do medzinárodného obchodu	- recipročne na zmluvne dohodnutom základe (výhody plynú obojstranne) - obmedzenie colných prekážok s cieľom podpory obchodu, hospodárskeho rastu a zamestnanosti - výhody pre spotrebiteľov na oboch stranách - preferenčné obchodné dohody

Zdroj: vlastné spracovanie.

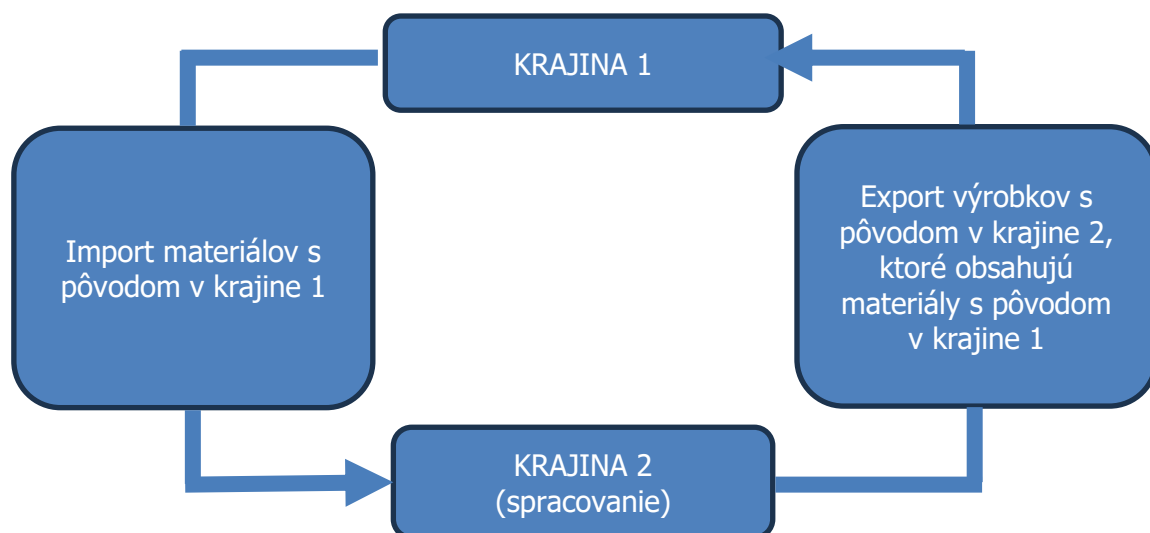
5.2 Kumulácia pôvodu

Preferenčné pravidlá pôvodu EÚ zahŕňajú koncepciu kumulácie ako systému, ktorý upravuje pôvod tovaru. Kumulácia pôvodu teda za určitých okolností umožňuje považovať nepôvodné materiály dovezené z tretích krajín alebo spracovanie vykonané v inej než partnerskej krajine za materiály s pôvodom v partnerskej krajine alebo v samotnej EÚ. V rámci preferenčných obchodných vzťahov EÚ rozlišujeme 3 druhy kumulácie pôvodu.

Bilaterálna kumulácia

Pod týmto pojmom rozumieme skutočnosť, že výrobcovia v ktorejkoľvek partnerskej krajine môžu používať materiály s pôvodom v inej partnerskej krajine, akoby pochádzali z ich vlastnej. Na to, aby bolo možné využiť bilaterálnu kumuláciu, opracovanie alebo spracovanie sa musí vykonať na materiáloch s pôvodom z partnerskej krajiny. Suroviny, materiály a polotovary z jednej zmluvnej strany sa teda môžu použiť v druhej, pričom si stále zachovávajú preferenčný pôvod, ktorý má aj výsledný výrobok (napr. DCFTA s Ukrajinou, FTA a pod.). Vzťahuje sa na všetky preferenčné režimy EÚ. Proces bilaterálnej kumulácie prehľadne znázorňuje graf 5.1 (European Commission, 2021a).

Graf 5.1 Proces bilaterálnej kumulácie

Zdroj: vlastné spracovanie.

Diagonálna kumulácia

Diagonálna kumulácia funguje medzi viac ako dvoma krajinami, ktoré majú medzi sebou preferenčné dohody alebo iné dohovory. Aby bolo možné využiť diagonálnu kumuláciu, materiály musia mať pôvod v krajinách zúčastňujúcich sa na diagonálnej kumulácii. Pôvod tovaru sa zachová výlučne vtedy, ak sa tovar prepravuje medzi krajinami patriacimi do toho istého systému diagonálnej kumulácie bez ďalšieho opracovania alebo spracovania v krajine, ktorá do tohto systému nepatrí. Zjednodušene, diagonálna kumulácia umožňuje, aby sa materiály s pôvodom vo viacerých krajinách zapojených do siete obchodných dohôd (ktoré majú medzi sebou zhodné pravidlá pôvodu) považovali za pôvodné pri výrobe alebo opracovaní tovaru v ktoromkoľvek z týchto štátov. Z tejto zásady však existujú určité výnimky v špecifických typoch diagonálnej kumulácie (Lowe, 2016).

Osobitným poddruhom diagonálnej kumulácie je **regionálna kumulácia**. Regionálna kumulácia sa uplatňuje v rámci vopred definovanej skupiny krajín, ktoré sú súčasťou tej istej preferenčnej schémy a majú medzi sebou identické alebo veľmi podobné pravidlá pôvodu. V praxi to znamená, že materiály a výrobné operácie uskutočnené v ktorejkoľvek krajine daného regiónu sa môžu započítavať ako pôvodné pre celú skupinu pri výrobe tovaru určeného na export do EÚ (alebo iného partnera v danom preferenčnom režime). Všetky krajiny regiónu sú automaticky oprávnené započítavať si pôvod navzájom, bez potreby bilaterálnych dohôd medzi každým párom krajín. Najvýznamnejšími príkladmi využitia regionálnej kumulácie sú Všeobecný systém preferencií či dohody o hospodárskom partnerstve s krajinami AKT. Tento druh kumulácie sa tiež uplatňuje medzi členmi regionálnej skupiny zvýhodnených krajín, napr. ASEAN, SADC atď. (European Commission, 2021a).

Za určitých podmienok sa tovar s pôvodom v krajine, s ktorou má EÚ platnú dohodu o voľnom obchode, môže použiť pri výrobe produktu vo zvýhodnenej krajine za predpokladu, že sa tam vykoná viac krokov spracovania. Tento postup je známy ako **rozšírená kumulácia**, ktorá je ďalším podtypom diagonálnej kumulácie. Treba však brať do úvahy skutočnosť, že táto forma kumulácie existuje len na požiadanie v rámci systému GSP EÚ či v rámci pridruženia Zámorských krajín a území (ZKÚ) k EÚ. Proces všeobecnej diagonálnej kumulácie prakticky zobrazuje graf 5.2 (European Commission, 2021a).

Graf 5.2 Proces diagonálnej kumulácie

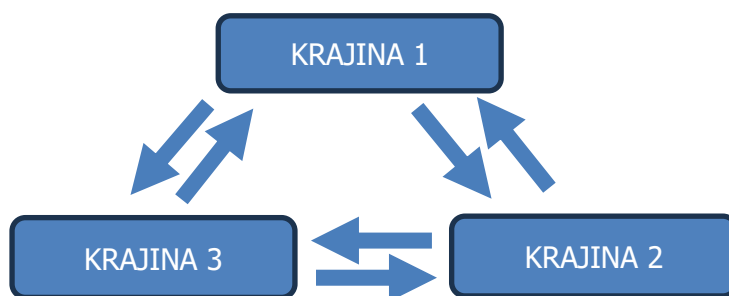

Zdroj: vlastné spracovanie.

Úplná kumulácia

Na rozdiel od bilaterálnej a diagonálnej kumulácie, ktoré sa týkajú výhradne pôvodných materiálov, úplná kumulácia umožňuje započítať aj **požadované dvojité** spracovanie nepôvodných materiálov. Znamená to, že pri určení pôvodu finálneho produktu sa berú do úvahy všetky výrobné procesy uskutočnené vo všetkých zúčastnených partnerských krajinách, kde sa tento typ kumulácie uplatňuje. Nepôvodné materiály teda môžu byť dovezené výrobcom v partnerskej krajine a použité vo výrobnom procese, pričom sa musia **dostatočne spracovať**. Tieto nepôvodné vstupy sa môžu použiť na účely kumulácie a započítať ako vstupy s pôvodom v partnerskej krajine. Dostatočné (dvojité) spracovanie alebo opracovanie nepôvodných materiálov sa hodnotí nie na území jednej partnerskej krajiny, ale v rámci všetkých krajín podieľajúcich sa na úplnej kumulácii. Úplnú kumuláciu teda možno považovať za kvalitatívne najvyšší stupeň kumulácie. Graf 5.3 ilustruje proces úplnej kumulácie v praxi (Lowe, 2016; European Commission, 2021a).

Graf 5.3 Proces úplnej kumulácie

Zdroj: vlastné spracovanie.

Graf 5.3 ukazuje, že požadované spracovania vykonané na **nepôvodnom tovare** v rôznych krajinách partnerskej zóny sa môžu sčítať, aby tento tovar získal status pôvodu v danej zóne.

5.3 Všeobecný systém preferencií EÚ

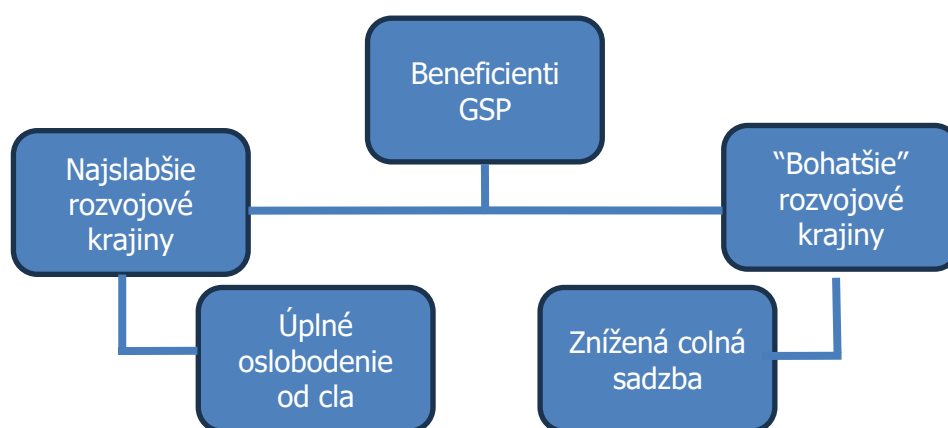
Jedným z najvýznamnejších nástrojov preferenčných obchodných vzťahov je **Všeobecný systém preferencií (GSP)**. Predstavuje nástroj obchodnej politiky, prostredníctvom ktorého rozvinuté štáty poskytujú jednostranné colné úľavy, teda znižujú alebo úplne rušia clá pri dovoze vybraných produktov z rozvojových a najmenej rozvinutých krajín. Systém vychádza z princípu nerovnakého, no spravodlivého zaobchádzania. Jeho hlavným cieľom je podporiť hospodársky rozvoj a začlenenie týchto krajín do globálneho obchodného prostredia, a to bez požiadavky na recipročné výhody zo strany zvýhodnených krajín (WTO, s.a.).

5.3.1 Vznik všeobecného systému preferencií

Zámer vytvoriť mechanizmus obchodných preferencií pre krajiny s nižšou úrovňou rozvoja bol po prvý raz oficiálne predstavený na konferencii Organizácie Spojených národov pre obchod a rozvoj (UNCTAD), ktorá sa konala v roku 1964 v Ženeve. Cieľom tejto iniciatívy bolo uľahčiť prístup rozvojových štátov na trhy priemyselne vyspelých krajín prostredníctvom zvýhodneného colného režimu, najmä pokiaľ ide o dovoz priemyselných výrobkov a polotovarov. Na základe tejto vízie sa postupne zrodila koncepcia GSP, ktorá sa časom stala súčasťou medzinárodného obchodného rámca. Aby bolo možné legálne uplatňovať výnimky zo zásady nediskriminácie, prijala WTO v roku 1979 tzv. „**umožňovaciu doložku**“ (z angl. Enabling Clause), ktorá poskytla právne opodstatnenie pre **jednostranné poskytovanie colných výhod** rozvojovým krajinám zo strany rozvinutých štátov. Na základe tejto doložky si rozvinuté ekonomiky vytvárali **vlastné GSP schémy** (UNCTAD, 2008; WTO, 1979).

Krajiny, ktoré čerpajú výhody z GSP, sú nazývané **beneficientami**. Môžeme ich vo všeobecnosti rozdeliť do dvoch rozvojových skupín, čo ilustruje graf 5.4. Treba však uviesť, že ide o všeobecné rozdelenie, pretože každá krajina si svoje systémy prispôbuje individuálne.

Graf 5.4 Všeobecné rozdelenie beneficentov GSP

Zdroj: vlastné spracovanie podľa Lipková (2012).

Do prvej rozvojovej skupiny sme pre potreby tejto učebnice začlenili najslabšie rozvojové krajiny, resp. najmenej rozvinuté krajiny, ktoré sú z hľadiska preferenčného zaobchádzania EÚ úplne oslobodené od dovozného cla. Do druhej rozvojovej skupiny sme začlenili rozvojové krajiny s „vyšším“ stupňom rozvoja, ktoré majú colnú sadzbu pri preferenčnom dovoze zníženú, aj tu sa však môže vyskytnúť nulová colná sadzba.

5.3.2 Všeobecný systém preferencií EÚ v praxi

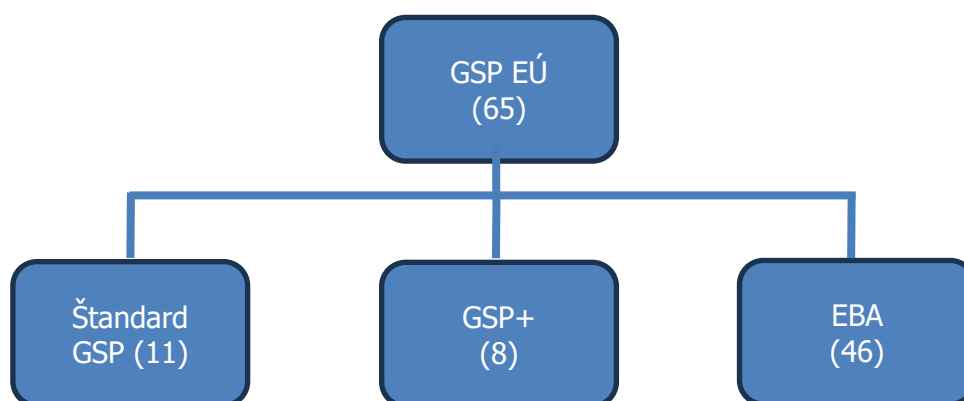
V kontexte Európskej únie ide o špecifický obchodný režim, ktorého súčasná podoba má platnú legislatívnu úpravu od roku 2012 v podobe nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012. Tento legislatívny rámec umožňuje EÚ poskytovať preferenčné výhody tým krajinám, ktoré sú zaradené do skupiny ekonomík s nízkymi alebo nižšími strednými príjmami podľa klasifikácie Svetovej banky a zároveň nemajú prístup na európsky trh na základe iných preferenčných dohôd. Z historického hľadiska zaviedla Európska únia svoj Všeobecný systém preferencií už v roku 1971. Od začiatku zohrávala dôležitú úlohu pri formovaní politiky jednostranných obchodných výhod zameraných na zmiernenie chudoby a podporu rozvoja. Tento prístup, ktorý dnes využíva väčšina vyspelých krajín, sa postupne stal kľúčovým prvkom záväzku EÚ využívať obchod ako nástroj na podporu udržateľného rozvoja (WTO, 2013; European Commission, 2025a).

Aj keď je hlavnou funkciou GSP EÚ podpora rozvojových krajín, tento režim zároveň plní **viaceré strategické úlohy**. Okrem rozširovania obchodných príležitostí vytvára priestor na presadzovanie **hodnotovo orientovanej obchodnej politiky**. Z dlhodobého hľadiska GSP EÚ napomáha **rastu ekonomík partnerských štátov**, čím sa znižuje ich závislosť od rozvojovej pomoci a zvyšuje sa ich schopnosť samostatného rastu. Z geopolitického hľadiska systém GSP EÚ prispieva k **posilňovaniu stability** v regiónoch, ktoré majú pre EÚ zásadný strategický význam, či už ide o oblasti súvisiace s migráciou, bezpečnostnou politikou alebo energetickou spoluprácou. Prostredníctvom GSP môže EÚ zároveň uplatňovať svoju tzv. „mäkkú moc“, keďže ponukou obchodných výhod povzbudzuje partnerské krajiny, aby **prijímali a dodržiavali medzinárodné štandardy** v oblastiach ako sú ľudské práva, pracovné podmienky, ochrana životného prostredia či transparentné a zodpovedné vládnutie (European Commission, 2025b).

Popri svojom významnom politickom a rozvojovom charaktere zohráva GSP EÚ aj kľúčovú úlohu **z hľadiska ekonomických záujmov Európskej únie**. Tento obchodný nástroj prináša **zvýhodnenie dovozu tovarov** z rozvojových a najmenej rozvinutých krajín, čo má viacnásobný prínos pre európske hospodárstvo. V prvom rade poskytuje **stabilný a výhodný prístup** k širokej škále surovín, polotovarov a finálnych produktov, ktoré nie sú v rámci EÚ dostupné v dostatočnom množstve alebo za konkurencieschopné ceny. Tieto suroviny sú nevyhnutné pre výrobu, technologické spracovanie a priemyselné odvetvia Únie, najmä v oblastiach textilu, strojárstva, elektroniky či potravinárstva. Zároveň tento režim umožňuje európskym firmám **rozvíjať dodávateľské a výrobné siete** v partnerských krajinách, ktoré využívajú výhody GSP. Vďaka týmto väzbám môžu spoločnosti optimalizovať svoje výrobné náklady, diverzifikovať svoje zdroje a zvýšiť odolnosť voči výpadkom v dodávkach, čím si zaisťujú **vyššiu efektivitu a pružnosť na globálnych trhoch** (European Commission, 2021b).

V súčasnosti (rok 2025) poskytuje EÚ prostredníctvom svojho Všeobecného systému preferencií zvýhodnený vstup na svoj trh pre 65 krajín, ktoré sú rozdelené do troch podsystémov (graf 5.5). Ako už bolo spomenuté, ide o krajiny s nízkym stupňom rozvoja podľa klasifikácie Svetovej banky.

Graf 5.5 Rozdelenie GSP EÚ do podsystémov s počtom krajín (rok 2025)

Zdroj: vlastné spracovanie.

Vzhľadom na revízie GSP zo strany Európskej komisie sa počty krajín môžu upravovať. Preto je nutné počas štúdia sledovať aktuálne zmeny. Prostredníctvom QR kódu uvedeného na obrázku 5.1 možno získať aktualizovanú verziu zoznamu beneficentov GSP EÚ.

Obrázok 5.1 Beneficienti Všeobecného systému preferencií EÚ

	https://circabc.europa.eu/ui/group/f243659e-26f5-44d9-8213-81efa3d92dc7/library/83191464-a9b5-4973-a3a9-fe17e57d68e8/details?download=true
<i>Zoznam beneficentov Všeobecného systému preferencií EÚ je pravidelne aktualizovaný.</i>	

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa European Commission (2024a).

Jednotlivé podsystémy GSP EÚ majú svoje osobitné pravidlá a podmienky, ktoré musia krajiny spĺňať, aby mohli dané výhody čerpať. Pre beneficentov je teda nevyhnutné podrobné poznanie jednotlivých nariadení a kódexov týkajúcich sa preferenčného vstupu na európsky trh pomocou GSP, ako napr. kvalifikačné predpoklady produktov, zaradenie produktu do správnej sadzby GSP, možnosti získania ďalších preferencií, dodržanie pravidiel pôvodu, dodržanie podmienok prepravy tovaru, administratívna príprava (European Commission, 2025a). Každý z podsystémov je podrobne charakterizovaný v ďalšom texte.

5.3.3 Štandard GSP

Štandardný GSP je prvým podsystémom Všeobecného systému preferencií EÚ. V súčasnosti (rok 2025) je v ňom začlenených 11 krajín (tabuľka 5.2), ktoré majú nízke alebo nižšie stredné príjmy podľa klasifikácie Svetovej banky.

Tabuľka 5.2 Beneficienti Štandard GSP (rok 2025)

Kongo	Cookove ostrovy
India	Indonézia
Keňa ¹⁰	Mikronézia
Nigéria	Niue
Sýria	Tadžikistan
Vanuatu	---

Zdroj: vlastné spracovanie podľa European Commission (2025c).

Týmto štátom sa priznáva zníženie cla pri približne 66 % všetkých existujúcich colných položiek EÚ. Veľmi dôležitým aspektom tohto pod systému je aj tzv. mechanizmus odstupňovania tovaru. Niektoré krajiny totiž vyvážajú do EÚ konkurencieschopné produkty bez toho, aby využívali preferencie a začínajú na trhu dominovať. Tento mechanizmus rozdeľuje produkty na (European Commission, 2025a):

- **senzitívne** (colné sadzby sú znížené o 3,5 %),
- **nesenzitívne** (viac zvýhodnený alebo až bezcolný dovoz okrem textilu a poľnohospodárskych výrobkov).

V prípade, že priemerný podiel dovozu určitého tovaru v rámci Štandard GSP prekročí počas troch po sebe nasledujúcich rokov stanovené limity - konkrétne 47,2 % pre výrobky textilného priemyslu, 17,5 % pre rastlinné produkty a rastlinné oleje a 57 % pre ostatné tovary - Európska únia má právo tieto konkrétne produkty dočasne vyradiť zo systému preferenčného zaobchádzania v rámci pod systému (European Commission, 2025a). Limity sa vypočítavajú ako percento celkovej hodnoty dovozu rovnakých výrobkov do EÚ zo všetkých zvýhodnených krajín v rámci GSP.

Veľmi dôležitou podmienkou pre krajiny čerpajúce výhody z tohto systému je skutočnosť, že neprofitujú zo **žiadnych iných preferenčných obchodných prístupov na európske trhy**. V prípade, že daná krajina začne využívať inú formu preferenčného prístupu na trh EÚ, bude z pod systému Štandard GSP vyňatá. Rovnako bude **vyňatá** aj v prípade, ak v klasifikácii Svetovej banky získa počas **troch po sebe nasledujúcich rokov status krajiny s vyšším stredným alebo vysokým príjmom**. Ak krajina **poruší základné dohovory** alebo zásady týkajúce sa ľudských a pracovných práv, bude z pod systému taktiež **vylúčená** (European Commission, 2024a).

5.3.4 GSP+

Druhým pod systémom všeobecného systému preferencií EÚ je GSP+. Ide o **osobitné stimulačné opatrenie pre trvalo udržateľný rozvoj a dobrú správu vecí verejných**. Častokrát sa označuje aj ako právny nástroj, ktorý funguje paralelne s viacerými právnymi nástrojmi upravujúcimi import tovaru do EÚ. Aktuálne (rok 2025) využíva výhody z GSP+ len 8 krajín (tabuľka 5.3).

¹⁰ Keňa bude mať postupne zrušené členstvo z dôvodu zvýšenia statusu krajiny s nižšími strednými príjmami a plánovaným uzavretím Dohody o hospodárskom partnerstve (EPA).

Tabuľka 5.3 Beneficienti GSP+ (rok 2025)

Bolívia	Kapverdy
Kirgizsko	Mongolsko
Filipíny	Srí Lanka
Uzbekistan	Pakistan

Zdroj: vlastné spracovanie podľa European Commission (2025c).

Hlavnou myšlienkou tohto pod systému je zníženie colných taríf (pri tých istých tovarových položkách, ako pri štandardnom GSP) až na 0 % pre zraniteľné krajiny s nízkymi a nižšími strednými príjmami. V tomto pod systéme sa **mechanizmus odstupňovania neberie do úvahy**. Prvou zásadnou podmienkou, aby krajiny mohli byť beneficiťami GSP+, je **implementácia 27 medzinárodných dohovorov** týkajúcich sa pracovných a ľudských práv, ochrany životného prostredia a klímy a dobrej správy vecí verejných. Ďalšou podmienkou pre začlenenie do GSP+ je **kritérium zraniteľnosti**. Ide o skutočnosť, že daná krajina sa musí považovať za zraniteľnú z dôvodu nedostatočnej diverzifikácie vývozu a nedostatočnej integrácie do medzinárodného obchodu. Aby bolo toto kritérium splnené, pomer dovozu danej krajiny k dovozu všetkých krajín zahrnutých v GSP musí byť nižší ako 7,4 %. Poslednou podmienkou je **kritérium diverzifikácie**. Hodnota dovozu siedmich najväčších „GSP-tovarových skupín“ z danej krajiny do EÚ musí presiahnuť 75 % celkového „GSP-dovozu“ do EÚ z danej krajiny počas trojročného obdobia (European Commission, 2025a).

Krajina môže prísť o status beneficienta GSP+, podobne ako v prípade Štandard GSP, ak uzatvorí novú dohodu o preferenčnom prístupe na trh EÚ. Rovnako platí, že ak Svetová banka zaradí krajinu medzi štáty s vyšším stupňom rozvoja, než je definícia nízkych alebo nižších stredných príjmov, táto krajina stratí členstvo v GSP+ (European Commission, 2024a).

V rámci GSP+ je veľmi dôležitým aspektom aj jeho prísne **monitorovanie**. Základom je dialóg s orgánmi, zainteresovanými stranami a v neposlednom rade občianskou spoločnosťou vo zvýhodnených krajinách, ako aj organizovanie častých monitorovacích misií na mieste, kde sa kontroluje plnenie všetkých záväzkov a povinností, ktoré krajine vyplývajú z jej členstva v GSP+. Výsledky monitoringu, ktorých dôležitými súčasťami sú aj správy Medzinárodnej organizácie práce a OSN, sa každé dva roky predložia Európskemu parlamentu a Rade. Tento proces je veľmi dôležitý z hľadiska identifikácie nielen nedostatkov a pokroku, ale aj obmedzení, ktoré môžu brániť krajine v efektívnej implementácii dohovorov. Tým sa zároveň otvára priestor pre nové návrhy zákonov a postupov na riešenie výziev (European Commission, 2025a).

5.3.5 EBA – Všetko okrem zbraní

Posledným pod systémom GSP EÚ je osobitné opatrenie „Všetko okrem zbraní“. Toto opatrenie dovoľuje tretím krajinám plný bezcolný a bezkvótový (bezkontingenčný) prístup na trh EÚ v rámci obchodovania so všetkými produktami okrem zbraní a streliva. Iniciatíva EBA bola zavedená s cieľom podporiť krajiny patriace do kategórie najmenej rozvinutých krajín (LDCs) **podľa klasifikácie Organizácie Spojených národov (OSN)**, ktoré môžu čerpať najvýhodnejšie podmienky zo všetkých troch režimov. Na základe týchto skutočností bolo na zoznam beneficiťtov v roku 2025 zaradených 46 najmenej rozvinutých krajín (European Commission, 2025c). Sú uvedené v tabuľke 5.4.

Tabuľka 5.4 Beneficienti EBA (rok 2025)

Afganistan	Angola	Bangladéš	Benin
Bhután	Burkina Faso	Burundi	Čad
Džibutsko	Eritrea	Etiópia	Gambia
Guinea	Guinea-Bissau	Haiti	Jemen
Južný Sudán	Kambodža ¹¹	Kiribati	Komory
Konžská dem. rep.	Laos	Lesotho	Libéria
Madagaskar	Malawi	Mali	Mauritánia
Mjanmarsko	Mozambik	Nepál	Niger
Rwanda	Sv. Tomáš a Princov o.	Senegal	Sierra Leone
Stredoafrická rep.	Somálsko	Sudán	Šalamúnove o.
Tanzánia	Timor-Leste	Togo	Tuvalu
Uganda	Zambia	---	---

Zdroj: vlastné spracovanie podľa European Commission (2025c).

Dôležitým rozdielom oproti Štandard GSP a GSP+ je skutočnosť, že daná najmenej rozvinutá krajina **nie je zo systému EBA vylúčená, ak využíva aj iné preferenčné výhody**. Ide teda o časovo neobmedzené čerpanie výhod až do vyčlenenia z režimu. Ani v tomto prípade sa **neuplatňuje mechanizmus odstupňovania**. V prípade, že daná krajina už nie je označovaná ako LDC podľa klasifikácie OSN, stráca status beneficienta EBA. Po formálnom vylúčení z podsystemu je však Úniou iniciované **trojročné prechodné obdobie** a až po jeho uplynutí je krajina definitívne vyčlenená zo skupiny EBA a prestáva čerpať výhody. V konečnom dôsledku môžeme povedať, že EBA prináša omnoho výhodnejšiu alternatívu v porovnaní s preferenčnými obchodnými dohodami, vyplývajúcimi z príslušnej dohody (European Commission, 2024a).

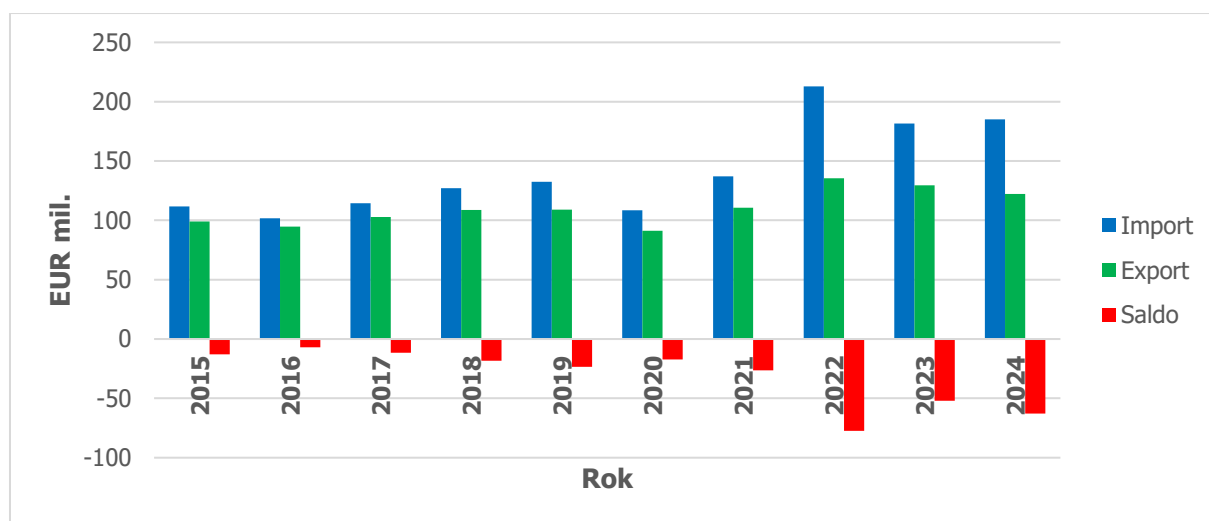
V súčasnosti EÚ reformovala niektoré aspekty fungovania GSP ako výsledok efektívnejšej reakcie na meniace sa potreby a výzvy rozvojových krajín a LDC. V rámci novínok posilnila sociálny, pracovno-environmentálny a klimatický rozmer systému. Taktiež bola posilnená možnosť pre EÚ využívať obchodné preferencie na vytváranie ekonomických príležitostí a napredovanie trvalo udržateľného rozvoja. Vzhľadom na časté porušovanie pravidiel EÚ ďalej rozšírila možnosti na zrušenie preferencií GSP EÚ v prípade vážneho a systematického porušovania pravidiel, čím vytvorila scenár nového mimoriadneho zrušenia výhod. V rámci GSP+ EÚ aktualizovala dohovory, pričom začlenila aj problematiku životného prostredia. Z hľadiska ochrany vnútorného trhu EÚ prijala zmeny na lepšiu ochranu svojich výrobcov v prípadoch vážnych trhových ťažkostí spôsobených „GSP-dovozom“ (European Commission, 2021c; European Commission, 2025a).

¹¹ Kambodža má v súčasnosti dočasne pozastavené členstvo v EBA z dôvodu porušovania ľudských práv, najmä pokiaľ ide o politickú účasť, slobodu prejavu a slobodu združovania.

5.3.6 Obchod v rámci GSP EÚ

Základné štatistické ukazovatele obchodu v rámci GSP EÚ zachytávajú grafy 5.6 a 5.7. Z grafu 5.6 vyplýva, že dlhodobý vývoj zahraničnoobchodných vzťahov medzi EÚ a beneficiarymi GSP korešponduje s hlavným cieľom GSP EÚ – pomôcť rozvojovým a najmenej rozvinutým krajinám začleniť sa do medzinárodného obchodu. Dokazujú to relatívne vysoké hodnoty importu z krajín beneficiary GSP a jeho rastúci trend (len s malými odchýlkami). Hodnoty exportu EÚ do týchto krajín boli počas sledovaného desaťročného obdobia nižšie ako hodnoty importu. EÚ teda vykazovala záporné saldo obchodnej bilancie, pričom v ostatných troch rokoch boli jeho hodnoty výrazne vyššie než v predchádzajúcom období.

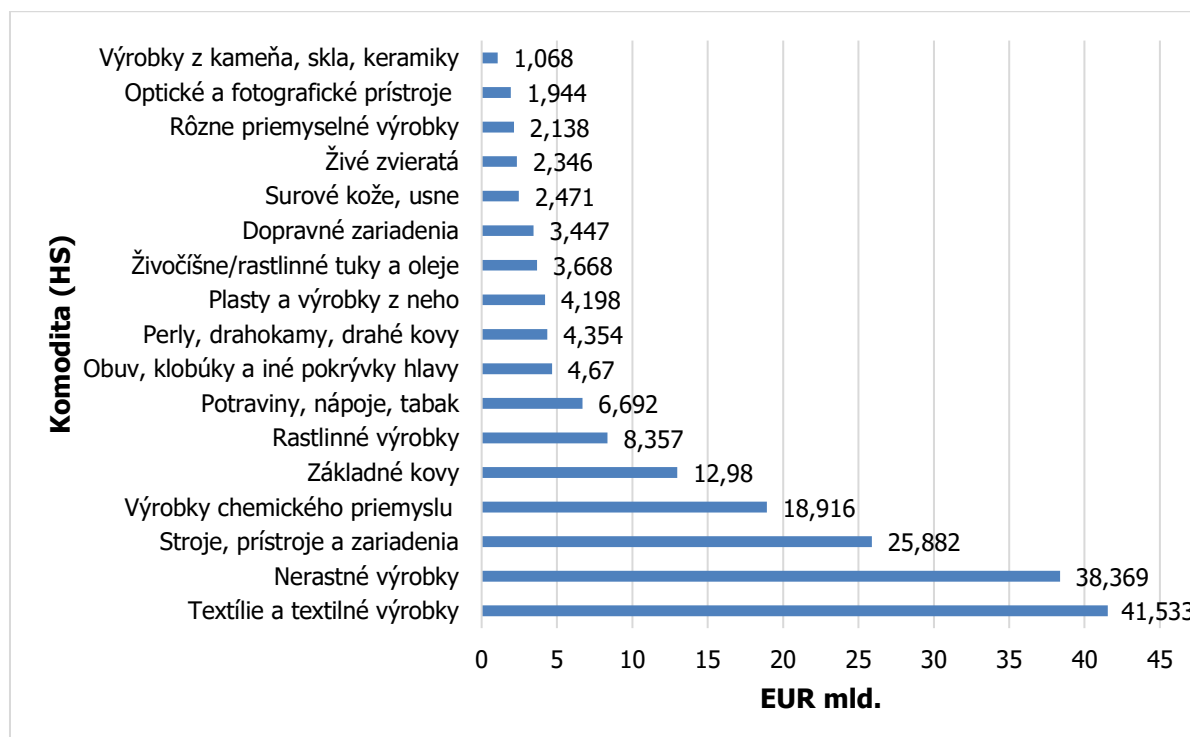
Graf 5.6 Vývoj zahraničného obchodu EÚ s krajinami GSP

Zdroj: vlastné spracovanie podľa European Commission (2025e).

Z ukazovateľov komoditnej štruktúry zahraničného obchodu medzi EÚ a krajinami GSP za rok 2024 (graf 5.7), ktorý bol posledným dostupným údajom, je zrejmé, že hlavnou dovoznou komoditou do EÚ boli textílie a textilné výrobky. Po nich nasledovali nerastné výrobky a stroje, prístroje a zariadenia. Textilný priemysel dlhodobo dominuje dovozu z krajín GSP do EÚ, pretože je všeobecne známe, že tento druh priemyslu je v týchto krajinách najrozvinutejší.

Graf 5.7 Komoditná štruktúra dovozu EÚ z krajín GSP (rok 2024)

Zdroj: vlastné spracovanie podľa European Commission (2025e).

Zhrnutie

Preferenčný obchod EÚ s tretími krajinami predstavuje v súčasnom meniacom sa geopolitickom prostredí významný nástroj pre budovanie vzájomných vzťahov. EÚ prostredníctvom obchodných výhod nielen získava dostupnejšie tovary a posilňuje svoju obchodnú pozíciu, ale buduje aj partnerstvá, posilňuje stabilitu v strategicky významných regiónoch, podporuje demokratické hodnoty, ľudské práva a dobrú správu vecí verejných. EÚ využíva rôzne preferenčné dohody a nástroje.

Veľmi dôležitou súčasťou preferenčných obchodných vzťahov EÚ je preukazovanie pôvodu tovaru pomocou pravidiel, ktoré zabezpečujú, že z výhod budú profitovať skutočne rozvojové krajiny, a nie iné subjekty, napr. iné štáty cez reexport. Pravidlá pôvodu zahŕňajú aj náročný proces kumulácie, prostredníctvom ktorej možno aj nepôvodné materiály a tovary po opracovaní započítať ako pôvodné v rámci preferenčnej zóny.

EÚ v súčasnosti uplatňuje tri úrovne preferenčného zaobchádzania v rámci Všeobecného systému preferencií: Štandard GSP, GSP+ spravidla pre rozvojové krajiny a EBA pre najmenej rozvinuté krajiny, ktoré musia dodržiavať špecifické podmienky a pravidlá, aby mohli naplno čerpať preferenčné výhody. GSP EÚ predstavuje nástroj tzv. „mäkkej moci“, ktorým Únia ovplyvňuje smerovanie partnerských krajín bez nátlaku či donucovania.

Preferenčné obchodné vzťahy z dlhodobého hľadiska prispievajú k stabilite partnerských ekonomík, znižujú ich závislosť od rozvojovej pomoci a podporujú ich integráciu do svetového obchodu. Tento cieľ sleduje aj EÚ, ktorá je príkladom úspešného fungovania a rozvoja týchto vzťahov.

Glosár

Kumulácia pôvodu – mechanizmus v rámci pravidiel pôvodu, ktorý umožňuje započítať materiály alebo výrobné procesy z iných krajín do určenia pôvodu finálneho výrobku, ak sú tieto krajiny súčasťou tej istej obchodnej dohody alebo systému.

GSP EÚ – je Všeobecný systém preferencií EÚ, ktorý predstavuje program krajín EÚ, prostredníctvom ktorého udeľujú zvýhodnené (preferenčné) clá na dovoz z rozvojových krajín (WTO, s.a.).

Štandard GSP – je podsystemom GSP EÚ, prostredníctvom ktorého EÚ poskytuje znížené colné sadzby na dovoz vybraných výrobkov (66 % z celkového počtu colných položiek EÚ) z 11 krajín. Colné sadzby sa líšia na základe mechanizmu odstupňovania (European Commission, 2025a).

GSP+ – je podsystemom GSP EÚ, nazýva sa aj osobitné stimulačné opatrenie pre trvalo udržateľný rozvoj a dobrú správu vecí verejných. EÚ poskytuje zvýhodnené alebo nulové colné sadzby na dovoz vybraných výrobkov z 8 krajín, pričom krajiny musia dodržiavať 27 dohovorov, musia byť dodržané kritériá diverzifikácie a zraniteľnosti.

EBA – je podsystemom GSP EÚ, nazýva sa aj „Všetko okrem zbraní“. Ide o opatrenie pre najmenej rozvinuté krajiny, ktoré umožňuje 46 krajinám bezcolný a bezkontingenčný dovoz všetkých tovarov do EÚ, okrem zbraní a streľiva. Ide o najvýhodnejší podsystem v rámci GSP.

Úlohy

1. Vytvorte tímy v rámci krúžku. Naskenujte tento QR kód (vyžaduje sa univerzitné konto), prečítajte si zobrazenú prípadovú štúdiu a prediskutujte odpovede na priložené otázky.

Obrázok 5.2 Prípadová štúdia Pakistan

https://eubask.sharepoint.com/:b:/s/Prpadovtdie/EZfhDI4IXB9OqAq3y_9Rq1EBFtH8X0nFrmNsAsVwULiLLQ?e=NLa5bj

Zdroj: Vlastné spracovanie.

2. Aký máte názor na fungovanie GSP EÚ a jeho podsystemov? Ktorý podsystem je podľa Vás najdiskutovanejší a prečo? Pomôžte si aj online dostupnými kritickými názormi a obavami.
3. Rozhodnite, o aký druh kumulácie v nasledujúcich prípadoch ide:
 - A. *Prevádzkovateľ výroby vo Švajčiarsku vyrába stroj s použitím materiálov pôvodu z EÚ a vyváža konečný výrobok do Srbska. Konečný výrobok bude mať švajčiarsky pôvod, pretože boli splnené všetky potrebné predpoklady pre kumuláciu (dohody obsahujúce identické pravidlá pôvodu medzi EÚ, Švajčiarskom a Srbskom) a materiály použité na výrobu stroja pochádzajú z tejto zóny a prešli viac než dostatočným počtom operácií.*
 - B. *Výrobca tkaniny z Turecka dovezie nepôvodné bavlnené vlákna z USA. V Turecku sa tieto vlákna spracujú na tkaninu. Ide o významný výrobný krok, ale nestačí na získanie preferenčného pôvodu, pretože surovina je nepôvodná a spracovanie nebolo požadované (dvojité). Tkaninu Turecko vyvezie do Čiernej Hory, kde z nej výrobca ušije*

hotové tričko. Čierna Hora následne tričko vyvezie do EÚ. Podľa bežných pravidiel by tričko nemalo preferenčný pôvod, pretože bolo vyrobené z nepôvodnej suroviny (vlákna). Vďaka kumulácii sa však započítavajú všetky spracovateľské kroky a EÚ tieto výrobné operácie zohľadní ako celok, akoby prebehli v jednej krajine. Tričko získalo preferenčný pôvod.

4. Vyslovte odporúčania pre zefektívnenie preferenčných vzťahov EÚ a jednotlivých nástrojov.

Odporúčaná literatúra

Eur-lex (2012). *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 978/2012 z 25. októbra 2012*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX%3A32012R0978>

UNCTAD (2021). *Generalized System of Preferences. Handbook on the Scheme of the European Union*. Retrieved 01 August 2025, from: https://unctad.org/system/files/official-document/itcdtsbmisc25rev5_en.pdf

Zoznam použitej literatúry

Kapitola 1

Arana, A.G. (2017). *The European Union's policy towards Mercosur: Responsive Not Strategic*. Manchester University Press. Dostupné 4.7.2025 na: <https://doi.org/10.7228/manchester/9780719096945.001.0001>

CIRCABC (2024). *The upgraded EU-Mercosur agreement – what is new compared to the 2019 agreement*. Dostupné 8.7.2025 na: <https://circabc.europa.eu/ui/group/09242a36-a438-40fd-a7af-fe32e36cbd0e/library/86fb1930-16ed-4ac6-af25-5e0ad0d0c816/details?download=true>

Commission of the European Communities (1978). *Latin America and the European Community*. Dostupné 3.7.2025 na: https://aei.pitt.edu/8234/1/31735055282101_1.pdf.

Demarest (2025). *MERCOSUR expands National List of Exceptions to the Common External Tariff*. Dostupné 16.7.2025 na: <https://www.demarest.com.br/en/mercotel-amplia-a-lista-nacional-de-excecoes-a-tarifa-externa-comum/> t

Embassy of India in Peru (2025). *Andean Community*. Dostupné 21.7.2025 na: <https://www.eoilima.gov.in/page/andean-community/>

Eur-lex (2006). *Opinion of the European Economic and Social Committee on EU-Andean Community relations*. Dostupné 18.7.2025 na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:309:0081:0090:EN:PDF>

Eur-lex (2020). *Interregional Framework Cooperation Agreement between the European Community and Mercosur*. Dostupné 8.7.2025 na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:r14013&frontOfficeSuffix=%2F>

Eur-lex (2025). *Rozšířená rámcová dohoda medzi EÚ a Čile*. Dostupné 7.7.2025 na: <https://eur-lex.europa.eu/SK/legal-content/summary/eu-chile-advanced-framework-agreement.html?fromSummary=07>.

European Commission (2024). *Questions and answers on the EU-Mercosur partnership agreement*. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_24_6245

European Commission (2025a). *Mercosur*. Dostupné 7.7.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/mercotel_en

European Commission (2025b). *EU-Colombia-Peru-Ecuador Trade Agreement*. Dostupné 21.7.2025 na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-colombia-peru-ecuador-trade-agreement>

European Commission (2025c). *EU-Central America Association Agreement*. Dostupné 23.7.2025 na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-central-america-association-agreement>

European Commission (2025d). *Central America*. Dostupné 23.7.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/central-america_en

European Commission (2025e). *Negotiators conclude on modernised Global Agreement with Mexico*. Dostupné 24.7.2025 na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_248

- European Commission (2025f). *Questions and answers on the EU's Global Agreement with Mexico*. Dostupné 24.7.2025 na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/qanda_25_249
- European Commission (2025g). *EU-Chile Advanced Framework Agreement*. Dostupné 24.7.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/chile/eu-chile-agreement_en
- European Commission (2025h). *EU-Chile Interim Trade Agreement Enters into Force*. Dostupné 24.7.2025 na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_374
- European Council (2024). *EU-Andean Countries: Council Greenlights the Conclusion of the Trade Agreement with Colombia, Peru and Ecuador*. Dostupné 18.7.2025 na: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/10/14/eu-andean-countries-council-greenlights-the-conclusion-of-the-trade-agreement-with-colombia-peru-and-ecuador/>
- Eurostat (2025). *International Trade of EU and Non-EU Countries since 2002 by SITC*. Dostupné 24.7.2025 na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ds-059331__custom_17580062/default/table?lang=en
- García, M.J. – Arana, A.G. (2022). *Latin America – European Union relations in the twenty-first century*. Manchester: Manchester University Press.
- HZA (2024). *Zoll: Handelsabkommen EU-Andengemeinschaft in Kraft*. Dostupné 21.7.2025 na: <https://www.hza-seminare.de/zoll-news/700/zoll-handelsabkommen-eu-andengemeinschaft-in-kraft>
- Jarrín, M.T. – Aramayo, L.G.D. (2023). *EU – MERCOSUR Interregionalism. Diplomatic and Trade Relations*. Springer.
- Mercosur (2024). *Bolivia has Deposited the Instrument of Ratification of the Protocol of Accession to MERCOSUR*. Dostupné 7.7.2025 na: <https://www.mercosur.int/pt-br/a-bolivia-depositou-o-instrumento-de-ratificacao-do-protocolo-de-adesao-ao-mercotel/>
- Sánchez, F.O. (2016). *The Central American Customs Union: Challenges for Progressing Toward Economic Integration*. Revista Relaciones Internacionales, N. 89.1, pp. 211-226, doi: <http://dx.doi.org/10.15359/ri.89-1.10>
- Szegedy-Maszák, I. (2009). *Association / Free Trade Agreement – Bi-Regional Partnership Between European Union and Andean Community*. Revista de Derecho (32). Dostupné 4.7.2025 na: <https://scispace.com/pdf/association-free-trade-agreement-bi-regional-partnership-nadt1st7r.pdf>
- World Bank (2025). *World Bank Group Country Classification by Income Level*. Dostupné 19.6.2025 na: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/world-bank-country-classifications-by-income-level-for-2024-2025>
- WTO (1964). *Central American Common Market*. Dostupné 21.7.2025 na: https://www.wto.org/gatt_docs/English/SULPDF/90770208.pdf
- WTO (2025). *Regional Trade Agreements Database*. Dostupné 3.7.2025 na: <https://rtais.wto.org/UI/PublicShowRTAIDCard.aspx?rtaid=151>.

Kapitola 2

Access2Markets (2025). *Pravidlá pôvodu v revidovanom paneuro- stredomorskom dohovore*. Dostupné 15.5.2025 na: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/sk/content/pravidla-povodu-v-revidovanom-paneuro-stredomorskom-dohovore>

Archive of European Integration (1977). *European Parliament Working Document*. Dostupné 15.5.2025 na: <https://aei.pitt.edu/96476/1/1977-78.77.99.pdf>

Assem, H., Elewa, A. (2025). *CBAM and Exporting Sectors in MENA*. In Economic Research Forum 31st Annual Conference Youth Demographic Dividend & Migration In Mena: Challenges & Opportunities In Uncertain Times. Economic Research Forum, Egypt.

Berahab, R. (2022). *Infrastructure: Unlocking the MENA Region's Economic Take-off*. Dostupné 16.5.2025 na: <https://www.ispionline.it/en/publication/infrastructure-unlocking-mena-regions-economic-take-36745>

Brown. M. (2022). *The Sevenths Member State. Algeria, France, and the European Community*. 368 s., ISBN 9780674251144.

Caruso. G., Geneve. J. (2015). *Trade and History: The Case of EU – Algeria Relations*. International Law Journal. Dostupné 14.5.2025 na: <https://www.bu.edu/ilj/2015/02/17/trade-and-history-the-case-of-eu-algeria-relations/>

C&D Services (2025). *Dohovor o panero-stredomorských preferenčných pravidlách pôvodu – podstatné prínosy a vylepšenia revidovaného znenia pre zjednodušenie pravidiel pôvodu*. Dostupné 15.5.2025 na: <https://www.cdservices.sk/l/dohovor-o-paneuro-stredomorskych-preferencnych-pravidlach-povodu-podstatne-prinosy-a-vylepsenia-revidovaneho-znenia-pre-zjednodusenie-pravidiel-povodu/>

Cotrell. A. J., Dougherty. J. E. (1957). *Algeria: A Case Study in the Evolution of a Colonial Problem*. U.S. Naval Institute Proceedings, vol. 83/7/653 Dostupné 14.5.2025 na: <https://www.usni.org/magazines/proceedings/1957/july/algeria-case-study-evolution-colonial-problem>

Delhoulle. S., Eriksson. D., Esteve. I., Smith. B. (2025). *EU Partially suspended Sanktion Targeting Syria*. Dostupné 15.5.2025 na: <https://sanctionsnews.bakermckenzie.com/eu-partially-suspends-sanctions-targeting-syria/>

Eagle, R. (2024). *What does Kosher Mean*. Medical New Today. Dostupné 16.5.2024 na: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/what-is-koshe>

EEAS (2025). *European Neighbourhood Policy*. Dostupné 13.5.2024 na: https://www.eeas.europa.eu/eeas/european-neighbourhood-policy_en

ELF (2021). *MENA – EU Cooperation*. Dostupné 15.5.2025 na: <https://liberalforum.eu/wp-content/uploads/2021/07/ELF-Report-MENA-EU.pdf>

Eardley, N. (2014). *What is Halal Meat?* Dostupné 17.5.2025 na: <https://www.bbc.com/news/uk-27324224>

EU Neighbours South (2021). *Southern Neighbourhood: EU Proposes New Agenda for the Mediterranean*. Dostupné 15.5.2025 na: <https://south.euneighbours.eu/news/southern-neighbourhood-eu-proposes-new-agenda-mediterranean/>

EUR-Lex (1974). *Council Decision*. Dostupné 14.5.2025 na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31974D0353>

Europe Information Development (1982). *Cooperation Agreements Between the EEC and the Maghreb Countries*. Dostupné 14.5.2025 na: <https://aei.pitt.edu/7755/1/7755.pdf>

European Commission (2025a). *European Union, Trade in Goods with Tunisia*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_tunisia_en.pdf

European Commission (2025b). *European Union, Trade in Goods with Syria*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_syria_en.pdf

European Commission (2025c). *European Union, Trade in Goods with Occupied Palestinian Territory*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_occupied-palestinian-territory_en.pdf

European Commission (2025d). *European Union, Trade in Goods with Morocco*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_morocco_en.pdf

European Commission (2025e). *European Union, Trade in Goods with Lebanon*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_lebanon_en.pdf

European Commission (2025f). *European Union, Trade in Goods with Jordan*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_jordan_en.pdf

European Commission (2025g). *European Union, Trade in Goods with Israel*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_israel_en.pdf

European Commission (2025h). *European Union, Trade in Goods with Egypt*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_egypt_en.pdf

European Commission (2025i). *European Union, Trade in Goods with Algeria*. Dostupné 13.5.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_algeria_en.pdf

European Commission (2025j). *NDICI Global Europe*. Dostupné 15.5.2025 na: <https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/portal/screen/programmes/ndici>

European Union (1993). *EC/Israel Relations*. Dostupné 14.5.2025 na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/memo_93_38

European Union (2025a). *Southern Neighbourhood*. Dostupné 13.5.2025 na: https://north-africa-middle-east-gulf.ec.europa.eu/what-we-do/southern-neighbourhood_en

European Union (2025a). *Trade and Economic Security. Southern Neighborhood*. Dostupné 13.5.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/southern-neighbourhood_en

European Union (2025c). *Carbon Border Adjustment Mechanism*. Dostupné 13.5.2025 na: https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

European Parliament (2025). *The European Neighbourhood Policy*. Dostupné 13.5.2025 na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/170/the-european-neighbourhood-policy>

European Union (2021). *Towards a Renewed Partnership with the Southern Neighbourhood*. Dostupné 13.5.2024 na: https://north-africa-middle-east-gulf.ec.europa.eu/system/files/2021-02/renewed_partnership_southern_neighbourhood_en.pdf

Fogaš, A. (2013). *Vzťahy EÚ s krajinami Blízkeho východu*. Dostupné 14.5.2025 na: <https://www.unipo.sk/public/media/27054/1-VZ%C5%A4AHY%20E%C3%9A%20S%20KRAJINAMI%20BL%C3%8DZKEHO%20V%C3%9DCHODU.pdf>

Ghoneim, A. F. (2024). *EU Climate Policy: Potential Effects on the Exports of Arab Countries*. Economic Research Forum. Dostupné 15.5.2025 na: <https://theforum.erf.org.eg/2024/09/10/eu-climate-policy-potential-effects-on-the-exports-of-arab-countries/>

halal4web (2025). *Guide to Understanding Halal Food*. Dostupné 17.5.2025 na: <https://www.halalrc.org/images/Research%20Material/Literature/Guide%20to%20Halal%20Foods.pdf>

Hanzel, M. (2024). *Postavenie Palestíny v medzinárodnom obchode v kontexte konfliktu s Izraelom*. Diplomová práca. Bratislava, 2024, 80 s. Obchodná fakulta EU BA.

Micaleff, A. H. (2025). *Trade in the Great Sea: The Future of EU – Southern Neighbourhood Trade Relations*. Dostupné 13.5.2025 na: <https://ecipe.org/publications/future-of-eu-southern-neighbourhood-trade-relations/>

Pavia, A. (2024). *Beyond the Mediterranean: EU Policy on North Africa Migration*. In Elitsoy, Z. A. a kol. (2024). *The Future of EU – MENA Relations*. Woodrow Wilson International Center for Scholars. Dostupné 15.5.2025 na: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/Future-Euro-MENA-Final.pdf>

Sidlo, K.W. (2024). *The Future of EU – Southern Neighbourhood Trade Relations. The FTA 's are Dead, Long Live the (DC)FTA 's?* Dostupné 17.5.2025 na: <https://www.euromesco.net/wp-content/uploads/2024/05/7.-Article-Katarzyna-Sidlo.pdf>

Toukan, D., M. (2024). *Improving The Effectiveness of EU Democracy Assistance in the MENA: Supporting Civil Society in Jordan*. In Elitsoy, Z. A. a kol. (2024). *The Future of EU – MENA Relations*. Woodrow Wilson International Center for Scholars. Dostupné 15.5.2025 na: <https://www.wilsoncenter.org/sites/default/files/media/uploads/documents/Future-Euro-MENA-Final.pdf>

Kapitola 3

ASEAN (2023). *ASEAN Statistical Yearbook 2023*. Vol. 19. Dostupné 16.7.2025 na: <https://www.aseanstats.org/publication/asean-statistical-yearbook-2023/>

ASEAN (2024). *ASEAN Key Figures 2024*. December 2024. Dostupné 22.7.2025 na: <https://www.aseanstats.org/publication/asean-statistical-yearbook-2023/>

ASEAN (2025). *Economic Community*. Dostupné 11.7.2025 na: <https://asean.org/our-communities/economic-community/>

Asvapromtada, S. (2021). *The ASEAN–EU Relations and the ASEAN Regional Integration*. In: Chand, B., Danner, L.K. (eds). *New Challenges and Opportunities in European-Asian Relations*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-68632-1_5

EUR-LEX (1980). *Cooperation Agreement between the European Economic Community and Indonesia, Malaysia, the Philippines, Singapore and Thailand - Member Countries of the Association of South-East Asian Nations - Protocol concerning Article 1 of the Agreement*. Dostupné 21.7.2025 na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:21980A0307\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:21980A0307(01))

- European Commission (2025a). *EU and Singapore Sign Landmark Digital Trade Agreement*. Dostupné 22.7.2025 na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_25_1152
- European Commission (2025b). *Association of South East Asian Nations (ASEAN)*. Dostupné 20.7.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/association-south-east-asian-nations-asean_en
- European Commission (2025c). *Myanmar (Burma)*. Dostupné 20.7.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/myanmar_en
- European Commission (2025d). *Overview of FTA and Other Trade Negotiations*. Dostupné 20.7.2025 na: <https://circabc.europa.eu/rest/download/10ca1b54-d672-430b-aed4-8b25b4b9c2ee>
- European Commission (2025e). *European Union, Trade in Goods with ASEAN (Association Of South-East Asian Nations)*. Dostupné 21.7.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/region/details_asean-association-of-south-east-asian-nations_en.pdf
- Goulard, S. (2025). *Impacts of the 2020 EU-ASEAN Strategic Partnership – an Analysis. Economic and Regional Studies*, 18(1), 120-125. <https://doi.org/10.2478/ers-2025-0003>
- HKTDC Research (2024). *ASEAN: Market Profile*. Dostupné 21.7.2025 na: <https://research.hktdc.com/en/article/Mzk5MzcXNjEz>
- Hsieh, P. L. (2022). *The roadmap to the ASEAN-EU FTA in the Post-pandemic Era*. *Legal Issues of Economic Integration*, 49(2): 125-148. Dostupné 21.7.2025 na: https://ink.library.smu.edu.sg/sol_research/3997
- Hwee, Y. L. (2023). *Geopolitics, Geoeconomics and the EU Trade Policy: The Relationship with ASEAN (Association of Southeast Asian Nations) as a Test Case*. In: Quirico, O., Kwapisz Williams, K. (eds). *The European Union and the Evolving Architectures of International Economic Agreements*. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-99-2329-8_3
- Li, Z. (2024). *Revisiting the Regional Integration of ASEAN: A Comparison with the EU*. *Transactions on Social Science, Education and Humanities Research*, 5, 432-437. <https://doi.org/10.62051/748j7210>
- Mahaseth, H. (2022). *The Use of The ASEAN Way In Resolving Disputes. Modern Diplomacy*. Dostupné 10.7.2025 na: <https://moderndiplomacy.eu/2022/06/22/the-use-of-the-asean-way-in-resolving-disputes/>
- Páldi, Z. (2024). *The EU's Ties in the ASEAN Region from the Perspective of Trade*. *Eurázsia Szemle*, 4(1), 94-111. Dostupné 10.7.2025 na: <https://eurazsiaszemle.com/eurazsia-szemle-volume-iv-issue-1/>
- Wikimedia Commons (2025). *ASEAN Countries Capitals-en.svg*. Dostupné 21.7.2025 na: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:ASEAN_countries_capitals-en.svg#/media/File:ASEAN_countries_capitals-en.svg
- Wong, J. (2024). *Repairing the EU-ASEAN Disconnect in Trade Relations*. Dostupné 21.7.2025 na: <https://www.friendsofeurope.org/insights/critical-thinking-repairing-the-eu-asean-disconnect-in-trade-relations/>
- Zubaľová, Ľ. – Drieniková, K. (2024). *Obchodná politika EÚ – Afrika, Karibik a Tichomorie a indicko-tichomorský región*. Praha: Leges, 164 s.

Kapitola 4

Byiers, B., & Medinilla, A. (2024). *The EU's Carbon Border Adjustment Mechanism and Developing Countries: Threats, Opportunities and Strategic Responses* (Discussion Paper No. 380). ECDPM. <https://ecdpm.org/application/files/4817/3210/5775/EU-Carbon-Border-Adjustment-Mechanism-Developing-Countries-Threats-Opportunities-Strategic-Responses-ECDPM-Discussion-Paper-380-2024.pdf>

Climate Trace (2025). *Comparison Tool*. Dostupné na: <https://climatetrace.org/compare/>

European Commission, Directorate General for Climate Action (2025b). *ETS2 for Buildings, Road Transport and Additional Sectors*. Dostupné na: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/ets2-buildings-road-transport-and-additional-sectors_en

European Commission, Directorate General for Climate Action (2025a). *About the EU ETS*. Dostupné na: https://climate.ec.europa.eu/eu-action/eu-emissions-trading-system-eu-ets/about-eu-ets_en

European Commission, Directorate-General for Communication (2025). *General Publications Omnibus I*. Dostupné na: https://commission.europa.eu/publications/omnibus-i_en?prefLang=sk

European Commission, Directorate-General for Taxation and Customs Union (2025). *Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM)*. Dostupné na: [https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en#:~:text=The%20Carbon%20Border%20Adjustment%20Mechanism%20\(CBAM\)%20is,encourage%20cleaner%20industrial%20production%20in%20non%20DEU%20countries.](https://taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en#:~:text=The%20Carbon%20Border%20Adjustment%20Mechanism%20(CBAM)%20is,encourage%20cleaner%20industrial%20production%20in%20non%20DEU%20countries.)

European Council, Council of the European Union (2022). *Fit for 55: How does the EU Intend to Address the Emissions Outside of the EU?* Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/fit-for-55-cbam-carbon-border-adjustment-mechanism/>

European Council, Council of the European Union (2025). *Fit for 55*. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fit-for-55/>

European Union (2024). *Systém EÚ na obchodovanie s emisiami*. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=LEGISSUM:l28012>

Európska komisia (2024). *Správa komisie Európskemu parlamentu a rade o fungovaní európskeho trhu s uhlíkom v roku 2023*. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024DC0538>

Európsky parlament (2021). *Dovozné clo na uhlík: zabránenie výrobným podnikom, aby obchádzali pravidlá ohľadne emisií uhlíka*. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/topics/sk/article/20210303STO99110/ako-zabranit-vyrobnym-podnikom-aby-obchadzali-pravidla-ohladne-emisii-uhlika>

Eurostat (2001). Glossary: *Carbon Dioxide Equivalent*. Eurostat – Statistics Explained. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Carbon_dioxide_equivalent

Finančná správa SR (2025). Dostupné na: <https://www.financnasprava.sk/sk/podnikatelia/clo-obchodny-tovar/dovoz/uhlikove-clo> 25. 4. 2025

ICAP (2023). *EÚ prijíma prelomové reformy systému obchodovania s emisiami a nové politiky na splnenie cieľa do roku 2030*. Dostupné na: <https://icapcarbonaction.com/en/news/eu-adopts-landmark-ets-reforms-and-new-policies-meet-2030-target>

ICAP (2025a). *Emissions Trading Worldwide: Status report 2025. International Carbon Action Partnership*. Dostupné na: https://icapcarbonaction.com/system/files/document/250612_icap_sr25_june-updates.pdf

ICAP (2025b). *Terms of Use and Documentation Notes Allowance Price Explorer*. Dostupné na: <https://icapcarbonaction.com/en/terms-use-and-documentation-notes-allowance-price-explorer>

IETA (2024). *International Reaction to the EU Carbon Border Adjustment Mechanism*. Dostupné na: https://ieta.b-cdn.net/wp-content/uploads/2024/04/IETA_INTL-REACTION-TO-CBAM-REPORT.pdf

Lowe, S. (2021). *The EU's Carbon Border Adjustment Mechanism: How to Make it Work for Developing Countries (Policy Brief)*. Centre for European Reform. Dostupné na: <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2021/eus-carbon-border-adjustment-mechanism-how-make-it-work>

Maliszewska, M., Chepeliev, M., Fischer, C., Jung, E. (2025a). *How Developing Countries can Measure Exposure to the EU's Carbon Border Adjustment Mechanism*. Dostupné na: <https://blogs.worldbank.org/en/trade/how-developing-countries-can-measure-exposure-eus-carbon-border-adjustment-mechanism>

Maliszewska, M., Fischer, C., Jung, E., & Chepeliev, M. (2025b). *Carbon Border Adjustment Mechanism (CBAM) Exposure Indices: Methodological Note*. The World Bank. Dostupné na: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062625130529813/pdf/P180609-04492401-4572-40c4-8b3e-13d5006fcce9.pdf>

Manthey, E., Patterson, W. (2023). *How the EU's Carbon Border Tax will Affect the Global Metals Trade*, In THINK economic and financial analysis, ING. Dostupné na: <https://think.ing.com/articles/how-will-the-eus-carbon-border-tax-affect-global-metals-trade/>

MŽP SR (2025). Dostupné na: <https://www.minzp.sk/klima/cbam/rychly-sprievodca.html>

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2023/956 z 10. mája 2023. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/?uri=CELEX:32023R0956>

QRGenerator.cz (2025). *QRGenerator*. Retrieved 23 September 2025, from <https://qrgenerator.cz/>

Tandon, S., & Le Merle, K. (2024). *Evaluating the Impact of CBAM on Developing Countries: The EU'S New Approach to Multilateralism and Trade. Policy study*. Foundation for European Progressive Studies. Dostupné na: <https://feps-europe.eu/wp-content/uploads/2024/11/Impact-of-CBAM.pdf>

Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2023/1773 zo 17. augusta 2023. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/ALL/?uri=CELEX:32023R1773>

Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2024/3210 z 18. decembra 2024. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravo-eu/1edf2545-f931-47dc-90f2-be4f070bf85a>

Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) 2025/486 zo 17. marca 2025. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravo-eu/a7552532-9b29-4537-b76c-adb5cf353dad>

World Bank (2025). *State and Trends of Carbon Pricing 2025*. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-2255-1, Dostupné na:

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstreams/152de0c2-e2be-49d6-aec1-3be8ebad4f74/download>

World Bank Group (2025a). *CBAM Exposure Indexes*. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/data/interactive/2023/06/15/relative-cbam-exposure-index>

World Bank Group (2025b). *State and Trends of Carbon Pricing Dashboard*. Dostupné na: <https://carbonpricingdashboard.worldbank.org/>

Závěšický, J. (2025). CBAM v roce 2025: *Co přináší nový režim uhlíkového cla v EU?* ASITIS. Dostupné na: <https://asitis.cz/cbam-v-roce-2025-co-prinasi-novy-rezim-uhlikoveho-cla-v-eu/>

Kapitola 5

European Commission (2021a). *Rules of Origin for Goods*. Dostupné 27.7.2025 na: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs/international-affairs/origin-goods/non-preferential-rules-origin_en

European Commission (2021b). *Towards a Stronger EU Generalised Scheme of Preferences*. Dostupné 28.7.2025 na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_21_4803

European Commission (2021c). *Commission Proposes New EU Generalised Scheme of Preferences to Promote Sustainable Development in Low-income Countries*. Dostupné 30.7.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/news/commission-proposes-new-eu-generalised-scheme-preferences-promote-sustainable-development-low-income-2021-09-22_en

European Commission (2024a). *Generalised Scheme of Preferences*. Dostupné 28.7.2025 na: https://policy.trade.ec.europa.eu/development-and-sustainability/generalised-scheme-preferences_en

European Commission (2025a). *Generalised Scheme of Preferences*. Dostupné 28.7.2025 na: <https://gsphub.eu/about-gsp>

European Commission (2025b). *Three Questions about the GSP to MEP Saskia Bricmont*. Dostupné 28.7.2025 na: <https://gsphub.eu/news/interview-bricmont>

European Commission (2025c). *List of GSP Beneficiary Countries as of 01 January 2025 According to Annex II, III, and IV of the GSP Regulation (EU) 978/2012*. Dostupné 28.7.2025 na: <https://circabc.europa.eu/ui/group/f243659e-26f5-44d9-8213-81efa3d92dc7/library/83191464-a9b5-4973-a3a9-fe17e57d68e8/details?download=true>

European Commission (2025d). *Preferential Trade. Guidance on the Rules of Origin*. Dostupné 30.7.2025 na: https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/8b2da278-ec14-4707-814b-11041a9cc825_en?filename=Guidance%20March%202025.pdf&prefLang=sk

European Commission (2025e). *European Union, Trade in Goods with GSP*. Dostupné 30.7.2025 na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/region/details_gsp_en.pdf

Gwardzińska, E a Chowaniec, J. (2022). *Application of the European Union (EU) Nonpreferential Rules of Origin for Goods as a Measure to Extend the Scope of Trade Restrictions*. World Customs Journal, 16(1), 37-48. Dostupné 30.7.2025 na: <https://www.worldcustomsjournal.org/article/116459-application-of-the-european-union-eu-non-preferential-rules-of-origin-for-goods-as-a-measure-to-extend-the-scope-of-trade-restrictions.pdf>

Kleimann, D. (2020). *The Legitimacy of 'EU-only' Preferential Trade Agreements. Law and Practice of the Common Commercial Policy*, 461–485. https://doi.org/10.1163/9789004393417_021

Lipková, Ľ. et al. (2012). *Medzinárodné hospodárske vzťahy*. Bratislava: Sprint Dva.

Lowe, S. (2016). *Explaining Cumulative Rules of Origin*. Dostupné 29.7.2025 na: <https://medium.com/@SamuelMarcLowe/explaining-cumulative-rules-of-origin-2c13fb4dfca1>

UNCTAD (2008). *Generalized System of Preferences. Handbook on the Scheme of the European Community*. Dostupné 29.7.2025 na: https://unctad.org/system/files/official-document/itcdtsbmisc25rev3_en.pdf

WTO (1979). *Differential and More Favourable Treatment Reciprocity and Fuller Participation of Developing Countries. Decision of 28 November 1979*. Dostupné 30.7.2025 na: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/enabling_e.pdf

WTO (2013). *Special and Differential Treatment Provisions*. Dostupné 28.7.2025 na: https://www.wto.org/english/tratop_e/devel_e/dev_special_differential_provisions_e.htm

WTO (s.a.). *Glossary*. Dostupné 29.7.2025 na: https://www.wto.org/english/thewto_e/glossary_e/gsp_e.htm

Název: Zahraničnoobchodná politika EÚ vo vzťahu k rozvojovým
a rozvíjajúcim sa regiónom

Autoři: Zuzana Kittová, Kristína Drieniková, Henrich Juhás, Lucia
Khúlová, Ľubica Zubaľová

Rozsah: 81 s.

Náklad: 100 ks

Účel: Učebnice

Rok vydání: 2025

Vydavatel: Vysoká škola evropských a regionálních studií, z. ú.
Žižkova tř. 1632/5b, 370 01 České Budějovice, ČR
e-mail: info@vsers.cz, www.vsiers.cz

ISBN 978-80-7556-165-7